

TURINYS

- 3 Redaktorės žodis
- LIETUVOS ŽINIASKLAIDOS IR ŽURNALISTIKOS SAVITVARKA**
- 6 Tobulėjame, arba Ar viskas priklauso nuo politinės valios?
- 12 Kaip noriu, taip ir kalbu,- laisvas kraštas
- ŽURNALISTIKA IR POLITIKA**
- 17 Jeigu šiandien yra kultūros žurnalistika, tai kokia ji yra?
- 20 Valdžios rankose - 83 žiniasklaidos priemonės
- ŽURNALISTINIAI PROJEKTAI**
- 21 Darbas komandoje - kokybiškos žurnalistikos galimybė
- 27 Žurnalistų diskusijos apie religijų ir įsitikinimų laisvę Lietuvoje
- SVARBIOS SUKAKTYS**
- 35 Atlaikyti medijų rinkos permainas - telkiantis ir bendradarbiaujant
- 40 Dokumentiniai kadrai. Sausio 13-oji
- KOVA UŽ LAISVĄ ŽODĮ**
- 44 Baltarusijos žurnalistai valstybinio terorizmo gniaužtuose:
Ramanas Pratasevičius
- ŽURNALISTIKOS ISTORIJA**
- 49 Lietuvos partizanų periodiniai leidiniai
- 57 „Vakarinės naujienos“ - nuo partinio organo iki nepriklausomo laikraščio
- 64 „Stengiuosi, kad „aukštųjų akimirų“ gyvenime būtų kuo daugiau“
- ŽURNALISTŲ KŪRYBA**
- 69 Vinco Kudirkos premijos laureatė apie save, tautodailę ir žiniasklaidą
- 74 Žurnalistika išvedė į įvairesnę kūrybą
- 78 Neringos „Dorė“ - lyg kultūros vėliavnešys
- ŽURNALISTŲ MOKYMO ĮSTAIGOS**
- 83 Žurnalistikos studijos prie jūros
- ŽURNALISTŲ POMĖGIAI**
- 88 60 Lietuvos savivaldybių „everestų“
- ZUIKIO KOPŪSTAI**
- 93 Merfio dėsnis, arba Visiška nesąmonė
- 97 Kaip aš pasiekiau prezidentinį lygį
- LIETUVOS ŽURNALISTAI: ĮVYKIŲ KRONIKA**
- 100 Kas, kur, kada - 2021 m. nuo sausio iki birželio
- SPAUDOS FOTOGRAFIJA. FOTOPASAKOJIMAS**
- 109 Karinių fortų griuvėsiai Liepojoje
- BRONIAUS RAGUOČIO ATMINIMUI**
- 112 Paskutinės pastabos apie tylų kritiką
- 122 **TYLOS MINUTĖ**

ŽURNALISTIKA

2021 (I)

ŽURNALISTIKA 2021 (I)

ALMANACHAS

Rankų nespaudimo kultūros pradžia. Diena, kai Lietuvoje užfiksuotas pirmasis koronaviruso COVID-19 atvejis. Į koalicijos tarybos posėdį dėl koronaviruso rizikų valdymo atvyko Rimantas Sinkevičius, Saulius Skvernelis ir Ramūnas Karbauskis.
*„Lietuvos spaudos fotografija 2021“; temos nugalėtojo „Naujienu“ kategorijoje
Luko Balandžio (15 min.lt) nuotr.*

Jaunimo teatro aktorius Andrius Bialobžeskis.
Vyksta režisieriaus Adomo Juškos spektaklio „Miego brolis“ repeticija.
*„Lietuvos spaudos fotografija 2021“; Lauros Vansevičienės,
temos nugalėtojos kategorijoje „Kultūra ir pramogos“; nuotr.*

ALMANACHAS
ŽURNALISTIKA
2021 (I)

ALMANACHAS ŽURNALISTIKA 2021 (I)

Redakcinė kolegija

Audronė Nugaraitė
Vytautas Urbonas
Domas Šniukas
Jonas Staselis
Dainius Radzevičius

Vyriausioji redaktorė

Jolanta Beniušytė

Autoriai

Jolanta Mažylė
Dorotėja Būdaitė
Valdonė Rudenkienė
Brigita Sabaliauskaitė
Jolanta Beniušytė
Laura Sėlenienė
Domas Šniukas
Vytautas Urbonas

Vytautas Žeimantas
Dana Kurmilavičiūtė
Daiva Červokienė
Rosita Vaičiulė
Vytautas Bukauskas
Andrius Vaišnys
Asta Sabonytė
Clandestinus

Kalbos redaktorė

Angelė Pletkuvienė

Dizainerė

Ilona Chmieliauskaitė

ISSN 0135-1346

Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, 2021.

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą „Žurnalistika prieš dezinformaciją: istorinė atmintis ir hibridinio karo arsenalai“.

(Fondas yra įsipareigojęs 2021 m. projektui vykdyti suteikti 4 500 eurų finansinę paramą)

(„Redaktorės žodis“, „Tobulėjame, arba Ar viskas priklauso nuo politinės valios?“, „Kaip noriu, taip ir kalbu, – laisvas kraštas“, „Jeigu šiandien yra kultūros žurnalistika, tai kokia ji yra?“, „Darbas komandoje – kokybiškos žurnalistikos galimybė“, „Žurnalistų diskusijos apie religijų ir įsitikinimų laisvę Lietuvoje“, „Atlaikyti medijų rinkos permainas – telkiantis ir bendradarbiaujant“, „Dokumentiniai kadrai. Sausio 13-oji“, „Baltarusijos žurnalistai valstybinio terorizmo gniaužtuose: Ramanas Pratasevičius“, „Lietuvos partizanų periodiniai leidiniai“, „Vakarinės naujienos“ – nuo partinio organo iki nepriklausomo laikraščio“, „Stengiuosi, kad „aukštųjų aki-mirkų“ gyvenime būtų kuo daugiau“, „Vinco Kudirkos premijos laureatė apie save, tautodailę ir žiniasklaidą“, „Žurnalistika išvedė į įvairesnę kūrybą“, „Neringos „Dorė“ – lyg kultūros vėliavnešys“, „Kas, kur, kada – 2021 m. nuo sausio iki birželio“, „Kariinių fortų griuvėsiai Liepojoje“, „Paskutinės pastabos apie tylų kritiką“).

Redakcija neatsako už leidinyje pareikštas nuomones.

Viršelyje – „Taikiklis“. Fotografė Olga Posaškova šaudo taikliai. Šįkart jai padeda kariai, įsitaisę ant objektyvo. „Lietuvos spaudos fotografija 2021“, Ramūno Danisevičiaus („Lietuvos rytas“) nuotr.

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2021 (I)“

Formatas 17x24 cm, 8 sp. l. (128 p.)

Leidėjai: Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija

Adresas: Jogailos g. 11, LT-01116 Vilnius, www.lzs.lt

Leidybos įmonė „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius, www.kriventa.lt

Tiražas 600 egz. Pasirašyta spaudai 2021 06 18

Spausdino UAB „Utenos Indra“, Maironio g. 12, LT-28143 Utena, spauda@indra.lt

Redaktorės žodis

Jolanta Beniušytė

Eugenijaus Maciaus nuotr.

Į 2021-uosius įžengėme vėl sukaustyti karantino, tačiau Lietuvos žurnalistų bendruomenėje gyvenimas virė ir nuotoliniu būdu. Žurnalistams tenka išgyventi nelengvą laiką – atlaikyti medijų rinkos permainas, nuolatinius politikų bandymus kontroliuoti žiniasklaidą, spręsti savireguliacijos klausimus, susidurti su naujų technologijų įvaldymo iššūkiais. Apie visa tai ir kalbame pirmajame šių metų „Žurnalistikos“ almanacho numeryje, kartu analizuodami aktualią numerio temą „Žurnalistika prieš dezinformaciją: istorinė atmintis ir hibridinio karo arsenalai“.

„Šiuo metu vėl įsilingavo diskusijos dėl Visuomenės informavimo etikos komisijos kompetencijos, formavimo reikalų. Vis dėlto dažnai tai tėra emocijomis pagrįsti pasisakymai, deja, atkakliai paramstyti tik *ad hominem* principu ir kritikos strėlėmis“, –

teigia dr. Jolanta Mažylė, Vilniaus universiteto (VU) Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos ir medijų tyrimų centro docentė, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Medijų tarybos narė. Savo publikacijoje docentė pristato ketvirčio amžiaus Lietuvos žiniasklaidos savitvarkos istoriją, problematiką ir aktualumą, analizuoja galimus savitvarkos modelių variantus.

UNESCO ekspertų nuomone, savitvarka saugo žurnalistų teises, leidžia jiems išlikti nepriklausomiems, objektyviems ir apsaugotiems nuo profesinių klaidų.

Džiugu almanache sulaukti naujų autorių, jaunųjų žurnalistų žodžio. Apie žurnalistinę etiką, profesionalumo krizę atvirai kalba žurnalistė Dorotėja Būdaitė: „Ketvirtoji pramonės revoliucija viruso greičiu keičia mūsų visuomenę, o tai atsispindi žiniasklaidoje. Siekdami išsilaikyti darbo rinkoje žurnalistai negali nerinkti patiktukų, tai skatina daryti jų redakcijos, negana to, žurnalistai privalo informaciją pateikti čia ir dabar.“

Kiekybės ir kokybės santykis išsikreipė. Turime daug informacijos, nereikalingos ir betikslės, o kritinį mąstymą ugdančios publikacijos – retenybė. Pasikeitė skaitytojas, tad keičiasi ir rašytojai. Tai reiškia, kad profesionali, etika, prasmę vertinanti žiniasklaida skaičiuoja paskutiniąsias?“

Spaudos, kalbos ir knygos atgavimo dienos skirtose tarptautinėje konferencijoje „Šiandienos informacinio lauko iššūkiai ir galimybės palaikyti Lietuvos žiniasklaidos nepriklausomybę bei profesionalumą“ išsakytas kolegų mintis apie kultūros žurnalistiką apibendrinu VU žurnalistikos magistrė Valdonė

Rudenkienė. „Jeigu kultūros žurnalistiką galima laikyti specializuotos žurnalistikos rūšimi, koks žurnalisto vaidmuo joje? Ar kultūrai nušviesti apskritai reikalingas profesionalas, ar užtenka klausimus užduoti gebančio ir vaizdžiai rašančio ar kalbančio asmens?“ – svarbius klausimus savo publikacijoje kelia autorė.

Naudinga žurnalistų darbo komandoje patirti dalijasi kaunietė žurnalistė Brigita Sabaliauskaitė, kuri su trimis kolegėmis iš Šilalės, Plungės ir Utenos atliko aktualius žurnalistinius tyrimus – perteklinio mirtingumo ir vakcinavimo procesų analizės Lietuvoje. Jie buvo publikuoti šalies naujienų portaluose ir sulaukė nemažo skaitytojų dėmesio.

Smagu, kad galime pasidžiaugti naujais mūsų žurnalistų organizacijų projektais. Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centras kartu su partneriais – Lietuvos žurnalistų sąjunga (LŽS) ir Nacionaline žurnalistų kūrėjų asociacija (NŽKA) šį pavasarį pradėjo pusantų metų vyksiantį projektą „Religijos ir įsitikinimų laisvė Lietuvoje: įveikiant stigmatizaciją ir netoleranciją“.

Pagal projektą vasarį ir kovą vyko nuotoliniai mokymai Klaipėdos ir Kauno regionų žurnalistams, birželį paskelbti kūrybiniai rašinių ir fotografijų šia tema konkursai. Žurnalistai teigiamai įvertino mokymus, kurie praplėtė akiratį, papildė žinių bagažą apie religijų ir tikėjimų įvairovę, jų teisinę padėtį, atspindėjimo žiniasklaidoje problemas ir kita.

Minint Sausio 13-osios trisdešimtmetį, Leonardo Skirpsto dokumentinė fotografija primena lietuvių kovas už laisvę, laisvą žodį. Tą patį tenka iškęsti šiuo metu

Baltarusijos žmonėms, kuriuos terorizuoja A. Lukašenkos režimas. Kas didžiausi režimo priešai? Aišku, žurnalistai, skelbiantys pasauliui tiesą, kas vyksta šioje šalyje. Apie lyg teroristų prievarta Minske nutupdytą lėktuvą ir suimtą žurnalistą Ramaną Pratasevičių rašo Domas Šniukas. Demokratiškieji Vakarai, žmogaus teises ginančios organizacijos, tarptautiniai žurnalistų susivienijimai griežtai pasmerkė valstybinio terorizmo aktą.

„Reporteriai be sienų“ ir LŽS organizavo žurnalistų protesto akciją prie Baltarusijos sienos, čia buvo pakabinti portretai 21 žurnalisto, kuriuos kalina Lukašenkos režimas.

Lietuvos partizanų periodinius leidinius apžvelgia profesorius, humanitarinių mokslų daktaras Vytautas Urbonas. Tyrinėtojų duomenimis, Lietuvos partizanai iš viso šalyje nelegaliai leido daugiau kaip 80 pavadinimų įvairių periodinių leidinių; bibliografo, knygotyriminko, buvusio rezistento Alberto Ruzgo teigimu, 1944–1957 m. Lietuvos partizanai leido net 107 periodinius leidinius. Kai kurie laikraščiai ėjo ilgai, net 6–7 metus. Jų svarbiausias tikslas buvo žadinti ir ugdyti lietuvių patriotizmą, slopinti komunistinę propagandą, objektyviai ir operatyviai supažindinti žmones su šalies vidaus ir tarptautiniais įvykiais, aptarti ir aiškinti aktualias tautos egzistencijos problemas.

Atgimstančios Lietuvos ir išlaisvėjusios žurnalistikos įvykius prieš 30 metų prisimena tuometinis laikraščio „Vakarinės naujienos“ redaktorius Vytautas Žeimantas, viena iš atgimimo laikotarpiu populiaraus savaitraščio „Šiaurės Atėnai“ įkūrėjų Gintarė Adomaitytė, kurią prisiminimų takais iš

praeities į dabartį veda jos kurso draugė Daiva Kurmilavičiūtė.

Tradiciškai almanache „Žurnalistika“ žurnalistė Daiva Červokienė kalbina prestižinių LŽS ir NŽKA kūrybinių konkursų šių metų premijų laureatus. Pirmoji paskirta televizijos žurnalistei Nijolei Jačėnienei už jos režisuotą televizijos kultūros laidų ciklą „Saulė sodą sodino...“, antrosios premijos laureate tapo žurnalistė Aurelija Arlauskienė už knygą „Operos legenda Irena Milkevičiūtė“. Pajūryje taip pat gyvena kūrybingų žmonių – „Žurnalistika“ pristato unikalų ir vienintelį Neringos kultūros almanachą „Dorė“, kurį redaguoja žurnalistė Raimonda Ravaitytė-Meyer.

Džiugu, kad Klaipėdos universitete jau kurį laiką atnaujinta žurnalistų rengimo programa, kuri dvejus metus buvo sustabdyta. Apie mokymosi ir tolesnės būsimųjų žurnalistų karjeros galimybes, glaudų bendradarbiavimą su Vakarų Lietuvos žiniasklaidos redakcijomis, LŽS pasakoja Žurnalistikos studijų programos vadovė dr. Rosita Vaičiulė.

Rimtas temas praskaidrins tradicinis humoro skyrelis, kuriame šmaikščias žiežirbas apie skiepus skelia www.lzs.lt redaktorius Vytautas Žeimantas. Įdomių atradimų Lietuvoje keliais nuves Vytautas Bukauskas, LŽS Kelionių žurnalistų klubo narys, kuris dėl karantino negalėdamas išvykti į tikrus kalnus aplankė aukščiausias Lietuvos vietas, net 60 vietos „everestų“.

Šiais metais išlydėjome į Amžinybę daug kolegų, viena iš ryškiausių mus palikusių asmenybių – Bronius Raguotis. Humanitarinių mokslų daktarui, literatūros ir spaudos kritikui, žurnalistikos istorikui, Vilniaus valstybinio universiteto Istorijos fakulteto Spaudos žurnalistikos katedros vedėjui, VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto docentui, Rašytojų sąjungos nariui, Žurnalistų sąjungos nariui jo kolega, VU Komunikacijos fakulteto profesorius Andrius Vaišnys parašė atsisveikinimo laišką „Paskutinės pastabos apie tylų kritiką“.

Kaip visada, leidinio pabaigoje apžvelgiamo pirmojo pusmečio svarbiausius žurnalistų bendruomenės įvykius, o jų būta įvairių. Tikėkimės, ateityje bus daugiau gerų, o ne liūdnyų ar blogų žinių.

Už sklandų bendradarbiavimą rengiant almanachą „Žurnalistika“ 2021 (I) dėkoju leidinio redakcinei kolegijai, nuolatinėms ir naujų autorių komandai, leidyklai „Kriventa“, už geriausias konkursines nuotraukas iliustracijoms – LŽS Spaudos fotografų klubui, atskiras ačiū fotografams Eugenijui Maciui, Leonardui Skirpstui.

Malonaus skaitymo ir gražios vasaros Jums, mieli skaitytojai!

***Jolanta Beniušytė,
almanacho „Žurnalistika“
vyriausioji redaktorė***

R E M I A

Tobulėjame, arba Ar viskas priklauso nuo politinės valios?

Dr. Jolanta Mažylė

Tarptautiniu lygmeniu diskusijų dėl žiniasklaidos savitvarkos reikalingumo, ko gero, reikėtų ieškoti it adatos šieno vežime. O mūsų šalyje aistrų kovos, išsiveržiančios pasipiktinimo bangomis dėl netobulo savitvarkos mechanizmo, dažnos ir jos nieko nestebina.

Šiuo metu vėl įsilingavo diskusijos dėl Visuomenės informavimo etikos komisijos kompetencijos, formavimo reikalų. Vis dėlto dažnai tai tėra emocijomis pagrįsti pasisakymai, deja, atkakliai paramstyti tik ad hominem principu ir kritikos strėlėmis.

Straipsnio autorė dr. Jolanta Mažylė yra Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos ir medijų tyrimų centro docentė, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Medijų tarybos narė, LŽS Vilniaus skyriaus pirmininkė.

UNESCO ekspertų nuomone, **savitvarka saugo žurnalistų teises, leidžia jiems išlikti nepriklausomiems, objektyviems ir apsaugotiems nuo profesinių klaidų** (2011, Paryžius). Apskritai būtų galima teigti, kad žiniasklaidos savitvarka reikalinga:

1. Palaikyti demokratiją;
2. Padėti žiniasklaidai kontroliuoti save;
3. Kelti visuomenės pasitikėjimą žiniasklaida;
4. Iš esmės prisidėti prie kokybiškos žiniasklaidos ir žurnalistikos.

Išvardyti aspektai tarsi keturi namo kampai, kuriuos turi saugoti ne tik profesinė bendruomenė, bet ir visuomenė.

Vieno modelio, kokia turėtų būti savitvarkos institucijos sudėtis, finansavimas ir sankcijos už pažeidimus, nėra. Pasaulio praktikoje galima aptikti tris modelius:

1. Savanoriškas;
2. Savanoriškas, turintis įstatymo galią;
3. Įstatyminis tribunolas.

Savanoriškas modelis. Šiuo atveju savitvarkos institucija dažniausiai atlieka ne tik skundų nagrinėjimo, bet ir šviečiamąją funkcijas.

Šis būdas patrauklus tuo, kad yra visiškai atskirtas nuo valstybės, tačiau savanoriškų reguliavimo organų sprendimai dažniausiai tėra įspėjamojo pobūdžio.

Jungtinės Karalystės žurnalistikos profesorius Ch. Frostas pabrėžia, jog vienintelė galia, kuria disponuoja šios institucijos, tėra paprašyti laikraščių ar transliuotojų, kad šie publikuotų institucijos sprendimus. Vadinasi, pastebi tyrėjas, redakcijos vietoje publikacijų turi spausdinti kritiką apie save.

Savitvarka: Pokyčiai nuo 2015-01-01

Savanoriškas, įstatymo galią turintis modelis. Šiuo atveju institucija dažniausiai tik nagrinėja skundus, ji neatlieka šviečiamosios funkcijos. Vis dėlto būtina atkreipti dėmesį, kad įstatymai įpareigoja vykdyti šios institucijos sprendimus. Ch. Frosto manymu, spaudimo elementas ir žurnalistų teisė skųsti sprendimą yra šio modelio stiprybė, kurios neturi pirmasis – savanoriško reguliavimo modelis.

Įstatyminis tribunolas. Tai toks savitvarkos modelis, kai sprendimo priėmimas visiškai atiduodamas įstatymams. Iš esmės pasirinkus šį modelį labiausiai nukrypstama nuo pagrindinio savitvarkos principo – savanoriškumo.

Veikiant tokiam modeliui, institucinių sprendimų nevykdymas gali užtraukti teisinę atsakomybę, nes tokių savitvarkos institucijų priimti sprendimai privalo būti paskelbti, o juos panaikinti gali tik teismas. Vadovaujantis Ch. Frosto modelių sistema ir nagrinėjant kitus šių modelių skirtumus, galima išskirti pagrindinius elementus, lemiančius jų pobūdį. Tai savitvarkos institucijų finansavimas, sudėtis, sankcijos.

1 pav. Žiniasklaidos savitvarkos institucijų modeliai pagal Ch. Frostą

Modelio pobūdis	Finansavimas	Sudėtis	Sankcijos
Savanoriškas	Savanoriškos žiniasklaidos subjektų lėšos	Tik žiniasklaidos atstovai arba žiniasklaidos atstovai kartu su visuomenės atstovais	Moralinio pobūdžio (už sprendimo neskelbimą nėra jokių sankcijų)
Savanoriškas, turintis įstatymo galią	Valstybės biudžeto lėšos	Visuomenės atstovai ir žiniasklaidos ekspertai	Teisinės (vykdyti sprendimą įpareigoja įstatymai, tačiau galima prašyti, kad skundas būtų nagrinėjamas dar kartą)
Įstatyminis tribunolas	Valstybės biudžeto lėšos	Tik žiniasklaidos ekspertai, tačiau gali būti ir visuomenės atstovų	Teisinės (skelbti sprendimą įpareigoja įstatymai, o panaikinti sprendimą gali tik teismas)

Šaltinis: sudaryta autorės.

Žiniasklaidos savitvarkos problematika Lietuvoje

Beveik du dešimtmečius (1996–2014 m.) Lietuvoje už savitvarką buvo atsakinga Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (toliau – LŽLEK), kuri savo veiklą grindė Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso nuostatomis. Pagal jau įvardytus žiniasklaidos savitvarkos modelius iki šiol Lietuvos žiniasklaidos savitvarkos sistemą būtų galima priskirti antrajam – savanoriškam, įstatymo galią turinčiam savitvarkos institucijų modeliui.

Mat LŽLEK, kaip savitvarkos institucijos, veikla buvo įtvirtinta Visuomenės informavimo įstatyme. Be to, jos veiklai buvo skiriamos lėšos iš VŠĮ Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, kuris finansuojamas iš valstybės biudžeto.

1996 m. – pirmeiviai

Pirmosios redakcijos Visuomenės informavimo įstatyme (1996 m. liepos 2 d.) apie

Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją buvo pasakyta tik tiek, kad ji nagrinėja žurnalistų ir leidėjų etikos **taisyklių** pažeidimus, padarytus informuojant visuomenę, ir kad Komisiją sudaro ir jos darbo tvarką nustato žurnalistų organizacijų atstovų susirinkimas, o nariai skiriami dvejimems metams. Įstatymo leidėjai nenustatė, kokios organizacijos turėtų deleguoti atstovus į Komisiją, – tai sprendė pačių žurnalistų organizacijų atstovai.

Pirmasis Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas priimtas 1996 m. Pirmuoju Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos pirmininku 1996 m. rugsėjį buvo išrinktas Lietuvos žurnalistikos centro direktorius, žurnalistas ir rašytojas, humanitarinių mokslų daktaras Laimonas Tapinas, daugiausia prisidėjęs prie šalies visuomenės informavimo priemonių etinio elgesio normų kūrimo. Pirmosios komisijos nariais tapo Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą priėmusių organizacijų atstovai: Lietuvos žurnalistų sąjunga delegavo Bronių Raguotį ir Vytautą Žemaitį,

Lietuvos žurnalistų draugija – Marytę Kontrimaitę ir Rimantą Pleikį (jį pakeitė Robertas Grigas), Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija – Dalią Daugirdienę ir Sigitą Židonį, Radijo ir televizijos asociacija – Hubertą Grušnį ir Aivarą Prancūzevičių, Lietuvos nacionaliniam radiui ir televizijai atstovavo Nikolė Steiblienė ir Rytis Juozapavičius.

2000 m. – tobulėjame I

Nauja Visuomenės informavimo įstatymo redakcija, priimta 2000 m., pakoregavo Komisijos veiklą. Įstatymas apibrėžė Komisijos statusą, nuroydamas, kad **tai yra viešosios informacijos rengėjų ir platintojų savitvarkos institucija**. Išvardyta ir 12 organizacijų, turinčių teisę skirti į Komisiją po 1 atstovą: Lietuvos žmogaus teisių centras, Lietuvos psichiatrų asociacija, Lietuvos vyskupų konferencija, Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija, Lietuvos radijo ir televizijos asociacija, Lietuvos kabelinės televizijos asociacija, Regioninių televizijų asociacija, Lietuvos žurnalistų sąjunga, Lietuvos žurnalistų draugija, Lietuvos žurnalistikos centras, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Tarptautinės reklamos asociacijos Lietuvos skyrius.

Pasakytina, kad įstatymų leidėjai gerokai praplėtė Komisijos darbų barą, – šalia profesinės etikos pažeidimų nagrinėjimo jai buvo pavesta prižiūrėti, kaip viešosios informacijos rengėjai ir platintojai laikosi įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų kino filmų, videofilmų bei videoprogramų viešo rodymo, tiražavimo ir platinimo, erotinio pobūdžio renginių viešo rodymo, erotinio bei smurtinio pobūdžio spaudinių platinimo tvarkos reikalavimų bei kaip platinamoje viešojoje informacijoje laikomasi įstatymų nuostatų, draudžiančių tautinės, rasinės, religinės, socialinės ar lyčių neapykantos kursymą, šmeižtą ir dezinformaciją.

Šios naujos funkcijos ne tik reikalavo daug Komisijos narių išsvermės (peržiūrint didžiulį kiekį pornografinio turinio medžiagos), bet ir mažai derėjo su žurnalistų ir leidėjų savitvarkos idėja (daugeliui buvo asmeniškai nepriimtina tokios specifinės „žiniasklaidos“ peržiūra net ir iš pareigos).

2005 m. – tobulėjame II

Šiais metais buvo priimtas naujos redakcijos Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas, kurio projektą parengė Seimo nutarimu

Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos pirmininkai (2000–2014 m.)

- ✓ **Žurnalistas Leonas Remeika**
(nuo 2000-10-02 iki 2001-02-19)
- ✓ **Žurnalistas, visuomenės veikėjas Gintaras Songaila** (nuo 2001-02-19 iki 2005-11-21)
- ✓ **Žurnalistas Albertas Žostautas**
(nuo 2005-05-29 iki 2005-10-02)
- ✓ **Teisininkė Edita Žiobienė**
(nuo 2005-11-21 iki 2010-04-12)
- ✓ **Vaikų ir paauglių psichiatras Linas Slušnys**
(nuo 2010-04-12 iki 2014 m. pabaigos)

sudaryta darbo grupė, vadovaujama Žurnalistų etikos inspektoriaus R. Gudaičio.

2006–2010 m. – tobulėjame III

Po šešerių metų naujoje 2006 m. priimtoje Visuomenės informavimo įstatymo redakcijoje ankstesnės „primestos“ pareigos – prižiūrėti, kaip viešosios informacijos rengėjai ir platinotojai laikosi įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų kino filmų, videofilmų bei videoprogramų viešo rodymo, tiražavimo ir platinimo, erotinio pobūdžio renginių viešo rodymo, erotinio bei smurtinio pobūdžio spaudinių platinimo tvarkos reikalavimų, bei kaip platinamoje viešoje informacijoje laikomasi įstatymų nuostatų, draudžiančių tautinės, rasinės, religinės, socialinės ar lyčių neapykantos kurstymą, šmeižtą ir dezinformaciją, – įstatymų leidėjų buvo perduotos Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai, kuri šiam darbui galėjo pasitelkti ekspertus.

Šiuokart įstatymų leidėjai padidino Komisijos narių skaičių iki 15. Teisė skirti atstovus į Komisiją buvo suteikta Nacionalinei rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacijai bei dviem menkai žinomoms organizacijoms – Regioninės spaudos leidėjų asociacijai ir Žurnalų leidėjų asociacijai. Jų atstovai Komisijos darbe nedalyvavo, organizacijos buvo išbrauktos iš galinčių deleguoti atstovus į Komisiją, o Seimas 2008 m. nustatė, kad Komisiją sudaro 14 narių (naujai įrašyta Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, o vietoje Tarptautinės reklamos asociacijos Lietuvos skyriaus tokia teisė suteikta Komunikacijos ir reklamos agentūrų asociacijai).

Teisė skirti savo atstovą į Komisiją 2010 m. buvo suteikta Interneto žiniasklaidos asociacijai.

Komisiją vėl sudarė 15 narių, kurių kadencija truko trejus metus. Pažymėtina, kad Komisijos veiklos finansavimą pagal įstatymą užtikrino Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas (ši tvarka išliko iki pat 2015 m., kada įsigaliojo dabartinė įstatymo redakcija). Komisijai taip pat buvo patikėta teikti Seimui Žurnalistų etikos inspektoriaus kandidatūrą.

2014 m. – tobulėjame IV

2014 m. lapkričio 25 d. Seimas priėmė Visuomenės informavimo įstatymo pataisas (įsigaliojo nuo 2015 m. sausio 1 d.). Šių pataisų esmė buvo ta, kad nuo 2015 m. sausio 1 d. Etikos kodekso nuostatų laikymąsi turėjo užtikrinti Visuomenės informavimo etikos asociacija (toliau – Asociacija). Visuomenės informavimo etikos asociacija įsteigta 2015 m. sausio 27 d., o Visuomenės informavimo etikos komisija savo darbą pradėjo 2015 m. vasario 24 d. susirinkusi į pirmąjį posėdį.

2016 m. vasario 29 d. buvo priimtas Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksas (toliau – Kodeksas).

Būtent Asociacija įstatymų leidėjų įpareigota iš savo narių formuoti Visuomenės informavimo etikos komisiją (toliau – VIEK, Komisija).

Visuomenės informavimo įstatyme numatytos Komisijos funkcijos:

- rūpintis viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų profesinės etikos ugdymu;
- nagrinėti profesinės etikos pažeidimus, kuriuos padarė viešosios informacijos rengėjai ar skleidėjai informuodami visuomenę;
- nagrinėti asmenų skundus dėl viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veiklos, galimai pažeidus Kodekso nuostatas;

- nagrinėti viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų tarpusavio ginčus dėl Kodekso pažeidimų;
- bendradarbiaujant su valstybės įstaigomis ir institucijomis užtikrinti visuomenės raštingumo naudojantis visuomenės informavimo priemonėmis plėtra, informacijos kritinio vertinimo ir analizės principų sklaidą;
- organizuoti renginius visuomenės informavimo srities profesinės etikos klausimais, dalyvauti įgyvendinant valstybės institucijų strateginio planavimo programas, veiklos planus.

Šios Visuomenės informavimo įstatymo pataisos (įsigaliojusios nuo 2015 m. sausio 1 d.) stipriai pakoregavo beveik dvidešimtmetį egzistavusį žiniasklaidos savitvarkos modelį – savitvarka buvo patikėta nepriklausomai asociacijai, kurios steigėjai yra su žiniasklaida susijusios organizacijos. Įstatymas taip pat nubrėžė svarbiausias visuomenės informavimo etikos gaires ir užtikrino nepriklausomą veiklos finansavimą iš metinių įmokų už transliavimo ir (ar) retransliavimo veiklą (LŽLEK veikla buvo finansuojama iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo lėšų). Be to, Įstatymas numato, jog Visuomenės informavimo etikos asociacija pati nustato tvarką ir kriterijus, kuriais remiantis į Asociaciją priimami nauji nariai. Įstatyme numatyta, kad Komisija kasmet iki kovo 30 d. pateikia viešą ataskaitą.

Pirmą kartą įstatymų leidėjas nustatė kvalifikacinius reikalavimus Komisijos nariams.

Komisijos nariu gali būti tik aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir 5 metų veiklos patirtį visuomenės informavimo srityje turintis asmuo. Įstatymas reglamentuoja, kad į Komisiją trejų metų kadencijai turėtų būti deleguota po vieną iš atstovų iš organizacijų, sudarančių Asociaciją. Taigi Visuomenės informavimo etikos komisijos sudėtis, lyginant su iki šiol veikusia LŽLEK, sumažėjo pusiau.

XXX

Šiuo straipsniu norėta bent trumpai pristatyti žiniasklaidos ir žurnalistikos savireguliacijos veiklos teisinės prielaidas bei apžvelgti jos raidos ypatumus.

Šių metų gegužės 19 d. Seimo valdybos sprendimu sudaryta darbo grupė dėl viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veiklos reglamentavimo ir savitvarkos institucijų sistemos peržiūros. Ji įpareigota parengti ir pateikti Seimo Kultūros komitetui svarstyti patobulintą Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 pakeitimo įstatymo projekto variantą iki 2021 m. gruodžio 23 d.

Kokie bus institucinio savitvarkos mechanizmo pokyčiai, kur link keliausime, tikėkimės, pamatysime iki šv. Kalėdų.

O į klausimą *kaip* galima bus atsakyti:

2022 m. – tobulėjame V

R E M I A

Kaip noriu,
taip ir kalbu, –
laisvas kraštas

„Žmogus su kauke“. Lietuvos spaudos fotografija 2021

Gedimino Kajėno nuotr.

Dorotėja Būdaitė

***Bendraudama su šeima, darbdaviais, bendraminčiais įkai-
tus diskusijai dažnai negebu prisiversti „aštrinti“ savo pasa-
kymų, krypti į asmeniškumus. Kitaip tariant, užimti puolimo
pozicijas ir siekti įžeisti opoziciją. Nesijaučiu geriau žinoda-
ma, kad nors ir žiauriai, bet „priešininką“ sudorojau. Užtenka
spektaklio Seime.***

***Negana to, nepatogiai jaučiuosi stebėdama, kaip išsilavinu-
sių žmonių leksika virsta piktu, ironišku, pašaiptu ir strategišk-
kai nukreiptu prieš pašnekovą tekstu. Man visada atrodo, kad
žmogus dergtis pradeda tik tada, kai negeba kitaip atsikirsti.
Deja, pastaruoju metu tai tampa kasdienybe.***

***Stebime sergančią žiniasklaidą. A. Užkalnio ir A. Ramanaus-
ko užauginta ir išugdyta, keiksmiais kalbanti auditorija kritiką
sutinka su šūkiu: „Kaip noriu, taip ir kalbu, – laisvas kraštas.“
Čia, žinoma, cenzūruota versija.***

Gėris prieš blogį?

Mūsų, *paprastų* žmonių, tonas nelygiavertis tonui, kurį pasirenka žurnalistas, kreipdamasis į visuomenę. Nors pagal Visuomenės informavimo įstatymą žurnalistą suprantame kaip fizinį asmenį, profesionaliai renkantį, rengiantį ir teikiantį medžiagą viešosios informacijos rengėjui¹, jo pareigos yra kur kas sunkiau apibrėžiamos bei svarbesnės, nei daugelis suvokia.

Norėdami įvardyti, ką žurnalistui reiškia etika, turime rasti tinkamą jos apibrėžimą, tačiau nežinia, ar disertacijos spaudos ženklų skaičiaus užtektų etikos sąvokai apibrėžti. Apie ją Vakaruose pirmieji kalbėjo Aristotelis ir Platonas, o Rytuose – Mencijus ir Konfucijus. Filosofai pabrėžė, jog tai mūsų vertybės ir nuodėmės, mūsų motyvacija ir moralė, teisybės siekis, gebėjimas mokytis ir mokyti, išmintis ir santykiai².

Šių aspektų ir apskritai gėrio prieš blogį sąvoka keičiasi ne tik judant iš šiaurės į rytus, bet ir stovint toje pačioje vietoje.

Žinoma, žurnalistika negali išspręsti amžinųjų, esminių vertybių klausimo. Tačiau tai

yra mokslas, kurio išeiğa – poveikis visuomeni. O tai galingiausias šių laikų žmogaus įnagis, kurį reikia gebėti valdyti suvokiant klaidų pasekmes ir etikos, moralės bei atsakomybės mastą.

Kodėl mes skaitome apie Kylie Jenner, ir ar tikrai ji mums tokia įdomi?

Nusileidę iš filosofijos padangės ir apžvelgę situaciją Lietuvoje, matome, kad 2020 m. į populiariausių dienraščių trejetuką patenka „Lietuvos rytas“, „Vakaro žinios“ ir „Kauno diena“³. Iš interneto svetainių lankymo viršūnėje pozicijas užtikrintai išlaiko „Delfi“⁴.

Tokios antraštės, kaip „Su šeima koronavirusu persirgusi Daina Bosas prakalbo apie iki šiol jaučiamus ligos padarinius“⁵ ar „31-erių modelis Paulina Gretzky nukopijavo nuogą 23-ejų Kylie Jenner įvaizdį: kuriai pavyko labiau?“⁶, tampa skaitomiausiomis naujienomis, kurios sėkmingai vartotojus uždaro į *niekinės* žiniasklaidos ratą, ir mums telieka sakyti *in absentia lucis, Tenebrae vincunt*⁷.

¹ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, 2 straipsnis, 92 dalis.

² Virtuali Standfordo filosofijos enciklopedija, <https://plato.stanford.edu/entries/ethics-virtue/>.

³ Duomenys paimti iš „Kantar“, <http://www.kantar.lt/lt/news/kantar-populiariausiu-2020-m-spaudos-leidiniu-penketukai/>.

⁴ Duomenys paimti iš „Gemius Baltic“, <https://www.gemius.lt/interneto-ziniasklaidos-naujienos/spalio-menieso-apzvalga-5578.html>.

⁵ <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/su-seima-koronavirusu-persirgusi-daina-bosas-prakalbo-apie-iki-siol-jauciamus-ligos-padarinius.d?id=85912275>

⁶ <https://www.lrytas.lt/zmones/uzsienio-zvaigzdes/2020/12/05/news/31-eriu-modelis-paulina-gretzky-nukopijavo-nuoga-23-eju-kylie-jenner-ivaizdi-kuriai-pavyko-labiau--17236192/>

⁷ Dingus šviesai, atsiranda tamsa (iš lotynų kalbos).

Kaipgi tą tamsą prasklaidyti?

Ar gali žiniasklaidos kryptį pakeisti Visuomenės informavimo įstatymas?

Gal Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba? O galbūt Visuomenės informavimo etikos komisija?

Įstatymai ir komisijos stabdo nereikšmingos žurnalistikos plėtrą. Tačiau ar ugdo prasmingą? Jeigu žiniasklaidą lemia auditorijų interesus ir valdžios nustatyta teisių sistema, bet koks draudimas tampa nemoralus ir neetiškas (Vaišnys, 2016, p. 12).

Taigi akligatvyje susiduria dvi idėjos: didelė dalis šių dienų žiniasklaidos yra tokia nevertinga, kad dėl savo nuolatinės destruktijos turėtų būti draudžiama, tačiau demokratinės visuomenės pamatinė vertybė yra žodžio laisvė, todėl drausti negalima.

Vis dėlto nedrauddami žurnalistui reikšti savo nuomonės turime teisę išreikšti ir savąją. Žmogus, besikreipiantis į tam tikrą bendruomenę, formuojantis jos požiūrį, visų pirma negali jai kenkti.

Tik gerai arba nieko

Žiniasklaidos tikslas turi būti glaudžiai susijęs su visuomenės apsauga (Wilkins, 2010, p. 317). Ta apsauga gali būti nemalonių tiesų atskleidimas ar šokiruojančios, liūdnos informacijos pateikimas. Svarbu atskirti beprasme žiniasklaidą nuo neigiamos. Kitaip tariant, pandemijos neigti tikrai nėra reikalo. Jei žuvo daugybė žmonių, tai tokia informacija ir turi pasiekti skaitytojus.

Žurnalistų pareiga ir atsakomybė yra skaitytojui pateikti nešališkus, patikrintus,

reikšmingus, aktualius, vertingus ir prasmingus tekstus.

Profesionalui, patyrusiam ir išsilavinusiam informacijos rengėjui gal ir pavyksta susigaudyti šiame taisyklių bei etikos labirinte, na, o pradedančiajam per sunku būti tiesmukiškam, bet jautriam, sakyti tiesą, bet nepažeminti, ginti visuomenės interesus, bet būti nešališkam. Nuo ko pradėti?

„Verslo žinios“ prieš „Delfi“

Jay Black'as, kalbėdamas apie žodžio žurnalistą reikšmę, siūlo nesuplakti visko į vieną ir išskirti dvi kryptis: teisė ir etika bei tradicinė žiniasklaida ir naujoji žurnalistika (2010, p. 103). Standartai, kuriuos taikome „Verslo žinioms“, negali būti taikomi „Delfi“, nes analitinis tyrimas ir publikacija, kurios autoriui gėda pasirašyti po tekstu, yra ne to paties lygmens žiniasklaidos priemonės. Jeigu teisė įvertina, kur yra riba, kurią peržengus prasikaltusį baudžiame, etika pabrėžia tai, kad mes patys laisva valia primame sunkius sprendimus, kurie yra:

„Ne savaimė aiški atskirtis tarp gėrio ir blogio, bet našta renkantis ne iki galo teisingą kelią arba mažesnę blogybę iš dviejų“ (Black, 2010, p. 105).

Teisinis aspektas demokratiškas valstybių žiniasklaidą skiria. Vienose šalyse taikomos griežtos sankcijos kitose virsta piršto grūmojimu, bet „laisvė, atsakomybė <...>, tiesos paieškos <...>, grėsmės mažinimas bei nepriklausomybė, atsargiai derinama su atskaitingumu“ (Black, 2010, p. 105) yra globa žurnalistų etikos taisyklės.

Na, o istoriniame kontekste profesionali ir etiška žiniasklaida yra ta, kuri buvo „sugalvota Renesanse, gimė Apšvietos amžiuje, kurią augino ir sirpino modernieji Vakarai ir kuri yra visuomenės įpėdinė: tiesa, teisė, laisvė, žmogiškumas ir asmeninė atsakomybė“ (Lambeth, 1986, p. 27).

Turime tvirtais pamatais grįstą tradiciją, gal ir netobulą, bet aiškiai apibrėžtą įstatymą, moralės ir vertės sąvokas, o žiniasklaidos etika vis tiek nyksta ir virsta nelaimingo žmogaus „Facebook“ žinutėmis.

Kitoks skaitytojas ir jo atspindys žiniasklaidoje

Nyksta ne tik tradicinės žiniasklaidos etika, bet ir keičiasi filmų turinys, leidžiamos kitokios knygos, žmonės daugiau laiko nei bet kada praleidžia pornografijos tinklalapiuose.

Ketvirtoji pramonės revoliucija viruso greičiu keičia mūsų visuomenę, o tai atsispindi žiniasklaidoje. Siekdami išsilaikyti darbo rinkoje žurnalistai negali nerinkti patiktukų, tai skatina daryti jų redakcijos, negana to, žurnalistai privalo informaciją pateikti čia ir dabar.

Kiekybės ir kokybės santykis išsikreipė. Turime daug informacijos, nereikalingos ir betikslės, o kritinį mąstymą ugdančios publikacijos – retenybė. Pasikeitė skaitytojas, tad keičiasi ir rašytojai. Tai reiškia, kad profesionali, etika, prasmę vertinanti žiniasklaida skaičiuoja paskutiniąsias?

„Graudulinga žurnalistikos lemtis transliuojama visiems, taip publika maitinama informacija, kad naujienų industrija miršta“

(Lawrey, 2018, p. 130), bet nebūtinai tai yra tiesa.

Sunku įsivaizduoti demokratiją be opozicijos, kuria dažnai tampa ne Seimo nariai, o žurnalistai, siekiantys atskleisti slapčiausias peripetijas. Pasaulis ir toliau keisis, po šios pandemijos ateis kita, įvyks perversmai, vieni žmonės taps laisvi, kiti patirs spaudimą, politika augins ir praras visuomenės pasitikėjimą, o žmonių, kurie mums padės šioje informacijos lavinoje susigaudyti, tikrai reikės.

Žurnalistika nemiršta. Ji kinta kol kas, deja, ne į gera. Ar naikiname visus 66-is Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso straipsnius? Tikslios, kritinės, teisėtos, nemėginančios ir nežeminančios žinios – *būtovės slėpiniai?*

Kalti ne JIE, kalti MES

Matyt, kartais reikia viską nuspalvinti juodai, kad išvystum, jog ne taip jau tamsu, kaip atrodė iš pradžių. Publikacijos pradžioje užsiminiau, jog paprastų žmonių ir žurnalistų tonas nėra lygiavertis, nes pastarieji turi didesnę poveikį visuomenei, todėl ir žodžius turi rinktis atsakingiau.

Savo teiginio neatsisakau, tačiau kalbėdama apie neetiškus žurnalistus, smegenis plaunančią žiniasklaidą negaliu kaltinti jų nemąstymu ir neatsigręžti į viso to tikrąjį kaltininką – į pačią visuomenę.

Pasak Pasaulio sveikatos organizacijos, kiekvienais metais pasaulyje nusižudo beveik 800 000 žmonių. Depresija šiais laikais tapo įprasta liga. Įprasta ta prasme, kad ja serga

264 milijonai žmonių. Šalyse, kuriose pragyvenimo lygis vidutinis arba žemas, didžioji dalis ligonių nėra gydomi. Ši liga ir toliau stigmuojama, o susirgimų kiekvienais metais daugėja⁸. 2016 m. Lietuva pagal savižudybių skaičių per metus buvo pirmoje vietoje pasauliniu mastu⁹.

Kaltinti kitus – visada lengviau.

O realybė – tai ilgalaikiai, pastovūs santykiai, kuriuos reikia puoselėti. Serga ne žiniasklaida. Serga visuomenė, kurios dalis – žurnalistai – rašo taip, tarsi juos skaitytų ligoniai.

Norėdami keisti diskursą, leksiką, taikyti aukštesnius standartus redakcijoms, prašydami intelektualios, išmanios ir etiškos žiniasklaidos, visus šiuos prašymus turime nukreipti ne į tolius „lai jie pasistengia“. Turime pradėti čia ir dabar. Nelaiminga visuomenė negali išauginti profesionalių, nešališkų ir išprususių žurnalistų. Tad gydyti, šviesti, auginti reikia mus. Tuomet pasveiks ir žiniasklaida, iš kurios mes visada reikalausime: aiškiai,

tiksliai,
čia,
dabar
ir etiškai.

Šaltiniai ir literatūra

1. Black, J. (2010). Who is a journalist? *Journalism Ethics: A Philosophical Approach* [žiūrėta 2020 12 06].
2. Čiužaitė, G., ir kt. (2012). Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje: kolektyvinė monografija (red. Žyngintas Pečiulis). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
3. Lambeth, B. E. (1986). *Committed Journalism: An Ethic for the Professional*. Bloomington: Indiana University Press.
4. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, 2020 m. suvestinė redakcija.
5. Lowrey, W; Shan, Z. (2018). Journalism's fortune tellers: constructing the future of news. *Journalism*. 2018; 19(2): 129–145 [žiūrėta 2020 12 06].
6. Meyers, C. (2010). Journalism Ethics : A Philosophical Approach [žiūrėta 2020 12 04].
7. Vaišnys, A. (2016). Partija prieš / už žiniasklaidą, arba kai kurie politikos komunikacijos istoriniai ir aktualieji aspektai. Iš *Žiniasklaidos atskaitingumas ir žurnalistų atsakomybė: monografija* (sudarytoja ir mokslinė redaktorė Jolanta Mažylė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
8. Virtue Ethics. Stanford Encyclopedia of Philosophy [žiūrėta 2020 12 06].
9. Wilkins, L. (2010). Mitigation watchdogs: the ethical foundation for a journalist's role. Iš *Journalism Ethics: A Philosophical Approach* [žiūrėta 2020 12 06].

⁸ Duomenys paimti iš Pasaulio sveikatos organizacijos tinklalapio, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression>.

⁹ Duomenys paimti iš Pasaulio sveikatos organizacijos tinklalapio, <https://apps.who.int/gho/data/node.sdg.3-4-viz-2?lang=en>.

Jeigu šiandien yra kultūros žurnalistika, tai kokia ji yra?

„Laukimas“ Lietuvos spaudos fotografija 2021

Ryčio Šeškaičio nuotr.

Valdonė Rudenkienė,

žurnalistė, Vilniaus universiteto žurnalistikos magistrė

Spaudos atgavimo dienai skirta tarptautinė konferencija „Šiandienos informacinio lauko iššūkiai ir galimybės palai-kyti Lietuvos žiniasklaidos nepriklausomybę bei profesio-nalumą“ buvo dar viena galimybė žiniasklaidos atstovams papasakoti apie savo problemas ir tenkančius iššūkius. Kul-tūros žiniasklaidai skirtas atskiras pranešimų ir diskusijų laikas. Tiesa, kai kurie konferencijos dalyviai juokavo: eili-nis kartas eiliniaisiais metais. Vis dėlto, klausantis iš šalies, be finansinių, pristatomų kaip esminių, problemų, kilo ir kitų pastebėjimų.

Kai konferencijos pranešėjas pradeda kalbėti apie tai, kuo turi kvėpuoti valstybė, išskirdamas kultūros ir švietimo svarbą, pagauni save mąstantį: ir vėl kalbėsime apie elementarius dalykus. Vėl piktinsimės įrodinėdami, kas kvailėsnis?

O jeigu tingiai įsitaisiusiai, patogiai snaudžiančiai ir vangiai besiklausančiai auditorijai garsiai sušuktume: kultūros žurnalistikos tiesiog nėra! Taip, jos nebėra. O gal niekada ir nebuvo? Gal tada kam ir miegai dingtų?

Tiesa ta, kad be formos nebus ir turinio. Jei formą suprasime kaip kultūros politikos strategijos, teisėkūros ir valstybės (o gal reikėtų pagalvoti – ir savivaldybių) finansavimo tinkamą reglamentavimą, jau turėsime ir mažą įžangą į kultūros žurnalistikos užuomazgas.

Tada pagrindinių kultūros leidinių redaktoriams Spaudos atgavimo dienos progai skirtose konferencijose Seime nereikės dėlioti buhalterinių ataskaitų, kiek vidutiniškai šiandien gauna tokio leidinio redaktorius, guostis, kad etatiniai kultūros leidinių darbuotojai dabartiniu metu tik svajonė, o projektinis finansavimas, kaip vienintelė finansavimo galimybė, paprasčiausiai žemina orumą. Gal tuomet nebus ir to subtilaus pasikandžiojimo tarp nekomercinės kultūros žiniasklaidos atstovų ir visuomeninio transliuotojo.

Lengva kalbėti, kai finansavimas ir sklaida užtikrinti, sakys nišinė kultūros spauda. O gal reikėtų mažiau galvoti apie pinigus, juk idėjos nieko nekainuoja, atšaus šie ir šypteldami pašaržuos apie aukšta tvora užsitvėrusius ir gal tik sau įdomius kultūros misijos nešėjus. Pagaliau gal ir to vienintelio fondo atstovo kalba nebebus tokia formaliai šalta,

su aliuzija: *būtų gerai, jei būtų, bet, na, nėra, ir tiek.*

Stebint kultūros erdvę atrodo, kad šiandien tapo madinga pabrėžti kultūros ir meno svarbą visuomenei kaip valstybės demokratinio vystymosi matmenį. Sena kaip pasaulis tiesa. Nuo čia jau galime eiti kultūros žurnalistikos turinio link.

Taip, šiandien turime kultūros žiniasklaidą. Sunkiai einančią, kaip sako ji pati, daug ištvėrusią tuomet, kai telkė ir vienijo, ir nemažiau ištvėrančią dabar, kai reikia kažkaip išgyventi. Tačiau ar šiandien turime kultūros žurnalistiką? Ne, ne kultūros žiniasklaidą, ne kultūros kritiką ar ekspertų nuomonę, o paprasčiausiai kultūros žurnalistiką.

Meno ir kultūros atstovų, kuriančių, rašančių, kritikuojančių, turime. Finansinė valstybės parama, kūrėjams reglamentuota ir realybėje, sako, braška, bet veikia. Tiesa, kiek ji pakankama ir objektyvi – amžinas kūrėjų diskusijų objektas. Meno ir kultūros reiškinių, o gal labiau apraiškų pilni socialiniai tinklai, dėmesį skiria visuomeninis transliuotojas, kai kurie interneto portalai. Specializuotų kultūros leidinių vis dar galima įsigyti, o kultūros žmonėms pagerbti skirti raudonojo kilimo renginiai (dažniausiai jie vadinami apdovanojimais), atrodo, vyksta dažniau nei reikėtų.

Tad meno ir kultūros (jei tiesiog taip supaprastintai įvardinsime sritį, reikalaujančią atskiros mokslinės diskusijos) yra. Tiesa, jos turinio kokybės analizę palikime kritikų, menotyryninkų, ekspertų diskusijoms.

Klausimas kitas. Ar šiandien egzistuoja kultūros žurnalistika, gebanti atspindėti profesionaliai

itin jautrią, subtiliai įnoringą sritį ir dažnai balansuojančią ant subjektyvumo ribos?

Nors specializuotos žiniasklaidos vizija dažnai ir net labai dažnai aptariama ir, rodos, jau išgildinta, realybė tokia, kad ne lengviausius laikus išgyvenančiai profesionaliajai žiniasklaidai ji tolsta. Deja. Vienas kitas medijų kanalas šiandien dar gali pasigirti teikiantis siauros ir komerciškai nelabai pasiteisinančios informacijos turinį. Žurnalistika nuo ėjimo gilyn vis labiau apsiriboja universalau, gebančio keletą sričių kuruoti žurnalisto samprata. Nepaisant to, profesionalioji žurnalistika nuo nuomonės turbūt ir skiriasi, visų pirma, tuo, kad laikosi ar bent jau turėtų laikytis profesionalumo kriterijų: objektyvumo, bent keletu skirtingų nuomonių išklausymo, visiško žurnalisto neutralumo gvildenamos temos ir pašnekovo atžvilgiu. O temos konteksto išmanymas – vienas profesionalumo kriterijų – artimiausias specializuotos žurnalistikos supratimui.

Daug kalbama apie profesionalumą ir nepriklausomumą. Dažniausiai tai siejama su finansiniu atsparumu. Bet šiandien per mažai kalbama apie paties profesionalo gebėjimą objektyviai atsirinkti arba atsiriboti. Pirmiausia nuo savo paties įsitikinimų, aplinkos ir spaudimo. Šiandien žurnalistus kritikuoja ir peikia, dažnai ir pelnytai, esą bet kas galėtų geriau. Vis dėlto net ir itin specializuotai žurnalistikos sričiai reikia ne tik gilaus kuruojamos srities išmanymo, bet ir elementarių žurnalistikos pradmenų. Gal misija šviesti,

skleisti ir kelti taptų aiškesnė? O kelių tūkstančių skaitytojų auditorija nebūtų riba.

Tad jeigu kultūros žurnalistiką galima laikyti specializuotos žurnalistikos rūšimi, koks žurnalisto vaidmuo joje? Ar kultūrai nušviesti apskritai reikalingas profesionalas, ar užtenka klausimus užduoti gebančio ir vaizdžiai rašančio ar kalbančio asmens? Į tai, ko gero, atsakyti galima arba labai paprastai, arba itin sudėtingai – ieškant profesionaliosios žurnalistikos apraiškų arba tiesiog keliant klausimą, ko tikimasi? Jei kultūros žurnalistiką suprasiame kaip erdvę kūrėjui papasakoti apie save ir savo kūrinius, kitaip tariant, pareklamuoti save didesnei auditorijai, vargu ar tokia žurnalistika labai skirtųsi nuo kultūros renginių anonso ar gyvenimo būdo laidų. Ne ką geriau, kai erdvė tampa kultūros kritiko nuomonės lauku. Tiesa, jei norime aštraus, kritinio požiūrio į vykstančius reiškinius, be kritiko profesionalios nuomonės neapsieisime.

Žurnalistikoje tai vadinama interviu su ekspertu. O kiek kultūros žurnalistais prisistatančių profesionalų geba ne tik žongliuoti įmantriomis sąvokomis ir faktais, kuriuos, dažnai pametęs gudrų minties vingį, sunkiai ir bepatikrinsi. Kiek gebančių apie sudėtingus kultūros dalykus kalbėti aiškiai ir paprastai?

Todėl norėtusi pabaigti konferencijos dalyvių žodžiais, tačiau užduoti klausimą: kultūros žurnalistika gyva, nes kultūros kritikų yra. Puiku! Tik ar iš tiesų kultūros kritika ir yra kultūros žurnalistika?

R E M I A

Valdžios rankose – 83 žiniasklaidos priemonės

43 politikai, valstybės tarnautojai bei jų sutuoktiniai pernai Lietuvoje valdė 83 žiniasklaidos priemones. Iš viso šalyje veikė 1 056 skirtingi leidiniai, televizijos, interneto portalai, radijo stotys bei naujienų agentūros, rodo atnaujinta žiniasklaidos stebėsenos svetainė stirna.info.

Per metus bendras žiniasklaidos priemonės valdančių politikų ir valstybės tarnautojų bei jų sutuoktinių skaičius nepasikeitė, o žiniasklaidos priemonių – sumažėjo penktadaliu (nuo 101 iki 83).

2020 m. su žiniasklaida buvo susiję 8 Seimo nariai, 10 tarybos narių iš Ignalinos, Kelmės, Plungės, Radviliškio, Tauragės, Telšių, Ukmergės, Utenos, Zarasų rajonų bei Vilniaus miesto savivaldybių, 1 savivaldybės administracijos skyriaus vedėjas, 1 europarlamentaras bei 13 anksčiau rinkimuose kandidatavusių politikų. Žiniasklaidos priemonės taip pat valdė 10 sutuoktinių asmenų, kurie 2020 m. užėmė savivaldybės tarybos (5), Seimo nario (3), mero (1) ir valstybės tarnautojo (1) pareigas.

Pernai žiniasklaidos priemonės valdė po 5 Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (7 priemonės) ir Darbo partijos (23 priemonės) atstovus, po 4 Lietuvos socialdemokratų partijos (6 priemonės) ir Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos (4 priemonės) atstovus, po 2 Lietuvos liberalų sąjūdžio (3 priemonės) ir Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (2 priemonės) atstovus bei po 1 partijos „Tvarka ir teisingumas“ (3 priemonės),

Lietuvos liaudies partijos (2 priemonės) ir partijos „Laisvė ir teisingumas“ (2 priemonės) atstovą.

Žiniasklaidos priemonių turėjo po vieną asmenį, kurie kandidatavo su visuomeniniais rinkimų komitetais „Kitaip“ (3 priemonės), „R. Šimašiaus komanda „Už Vilnių, kuriuo didžiuojamės!“ (2 priemonės), „Už geresnę ateitį Marijampolėje“ (1 priemonė), „Už vieningą Kelmę“ (2 priemonės) ir „Vieningi Zarasai“ (1 priemonė).

„Labai norėčiau, kad žiniasklaida žengtų koja kjon su laiku ir veiktų pagal aukščiausius skaidrumo standartus – skelbtų informaciją apie savininkus, vadovų bei vyr. redaktorių interesus, savo elgesio taisykles bei metines finansines ataskaitas“, – sakė „Transparency International“ Lietuvos skyriaus vadovas Sergejus Muravjovas.

Nuo 1996 m. iš viso 55 politikams bei valstybės tarnautojams priklausė 93 žiniasklaidos priemonės. Per šį laikotarpį politikų bei valstybės tarnautojų sutuoktiniams (12) iš viso priklausė 25 žiniasklaidos priemonės.

**„Transparency International“
Lietuvos skyriaus informacija**

Darbas komandoje – kokybiškos žurnalistikos galimybė

Nuotolinis keturių žurnalistų iš skirtingų leidinių ir regionų komandinis darbas pateisino lūkesčius: patobulinti profesiniai įgūdžiai, sukurtos aktualios publikacijos – žurnalistiniai tyrimai.
Autorės nuotr.

Brigita Sabaliauskaitė

2020 m. pabaigoje organizacija „Media4Change“ pakvietė žurnalistus dalyvauti projekte „Future Story Lab“ („Ateities istorijų laboratorija“): pasiūlyta išbandyti naują darbo modelį, kai iš skirtingų leidinių susibūrusi kolegų komanda rengia bendrą aktualią publikaciją. Kelis mėnesius trukusio bendradarbiavimo metu keturios kolegės iš Jurbarko, Utenos, Plungės ir Kauno drauge parengė keturias publikacijas COVID-19 temomis, iš kurių dvi sulaukė didelio visuomenės dėmesio.

Pirmoji tema – perteklinio mirtingumo analizė

Susibūrusiai autorių komandai paskirtas vadovas Rytas Staselis paskelbė temą – perteklinio Lietuvos gyventojų mirtingumo analizė – ir padalijo darbus. Sutarėme, kad kolegės Daiva Bartkienė ir Rasa Milerytė domėsis vietinėmis žmonių istorijomis ir medikų pasakojimais Jurbarkė, Šilalėje ir Utenoje, o mes su kolege Viktorija Vitkauskaite kalbėsime ekspertus ir pareigūnus.

Pradžią buvo sudėtinga, nes paaiškėjo, kad pagrindinė valstybės institucija, kuri analizuoja mirčių priežastis, – Higienos institutas apie tai duomenų neturi. Apie šį terminą nebuvo girdėję arba tik girdėję, bet negalėjo nieko konkretesnio pakomentuoti, dauguma kalbintų pašnekovų, tad pora dienų praėjo nežinomybėje, ar verta toliau plėtoti šią temą.

Kolegės surinko penkerių metų mirtingumo duomenis, juos analizavo, lygino su mirčių nuo COVID-19 skaičiais, kurie kiekvieną dieną darėsi vis niūresni. Šalyje didėjo tiek sergamumo rodikliai, tiek mirštamumas nuo šios ligos. Tuo metu po rinkimų vyko šalies valdžios pasikeitimas, tad buvo sudėtinga gauti oficialius tiek laikinojo premjero, tiek laikinojo sveikatos apsaugos ministro komentarus. Aukštų valstybės pareigūnų viešųjų ryšių komandos nebenorėjo atsakyti į nepatogius žurnalistų klausimus apie perteklinį gyventojų mirtingumą, kurio rodikliais, paaiškėjo, nueinanti valdžia tiesiog nesidomėjo.

Ketvirtąją tyrimo dieną man pavyko susisiekti ir pakalbinti duomenų analitiką Joną

Bačelj, kuris drauge su kolegomis kaip tik tą dieną užbaigė 20 metų Lietuvos gyventojų mirtingumo duomenų analizę ir buvo pasirengęs visuomenei pristatyti šią temą. Įrodymais pagrįstos medicinos grupės tyrimas buvo paviešintas portale „15min.lt“, tačiau didelio visuomenės susidomėjimo nesukėlė, informacija gana greitai paskendo bendrame naujienų apie koronavirusą ir politines aktualijas sraute. Virtualiame komandos susirinkime nusprendėme dar aktyviau domėtis šia rimta tema suvokdami, jog tai padės ateityje pasverti tikrąsias pandemijos pasekmes. Ir galbūt politikai nebedarys tokių klaidų, kai visos pajėgos buvo mestos koronaviruso plėtrai suvaldyti, o įprastos medicinos paslaugos – tiek ambulatorinės, tiek stacionarinės – apribotos. Esame įsitikinę, kad tai viena svarbiausių priežasčių, kodėl taip smarkiai išaugo mirčių skaičius.

Iš regionuose dirbančių kolegijų skriejo dramatiškos žinios: D. Bartkienė papasakojo, kad nuo koronaviruso mirę žmonės laidojami uždaruose maišuose, neatliekamos jų autopsijos, nes tam reikalingos papildomos apsaugos priemonės, o tokių Lietuvoje neturi nė viena šias paslaugas teikianti įstauga. R. Milerytė bandė pasikalbėti su vietiniu gydytoju patologu, tačiau jai buvo rekomenduota kreiptis į šios srities specialistus vienijančią sąjungą, o vėliau atėjo atsakymas, kad kalbėtis su žurnalistais jie nenori.

Aš pasikalbėjau su Kauno ligoninės, kurioje gydomi COVID-19 komplikacijas patiriantys ligoniai, viena pagrindinių medikų, kuri neslėpė, kad tiek mirčių per tokį trumpą laiką jai regėti nebuvo tekę, – tuo metu skyriuje per dieną mirdavo iki 7 asmenų, per savaitgalį – 13–15.

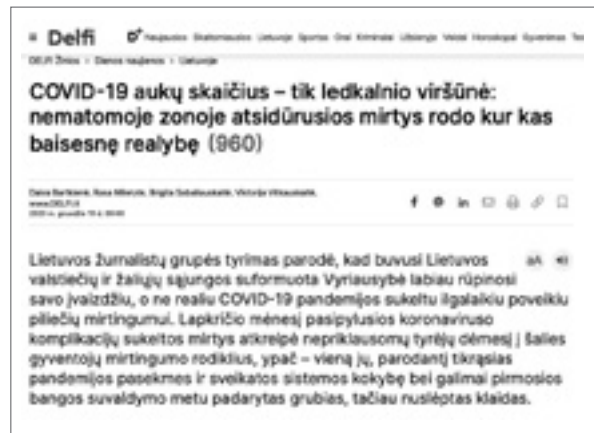
Tomis dienomis apie perteklinio mirtingumo problemą prakalbo ir naujoji Lietuvos premjerė Ingrida Šimonytė, taip pat paraleliai Lietuva parodė iniciatyvą įsitraukti į Europos mirtingumo monitoringo tinklą *EuroMOMO*, kad būtų analizuojami ir lyginami duomenys platesniame kontekste. Buvo aišku, kad atėjo laikas mūsų komandai užbaigti tyrimą ir kuo greičiau jį publikuoti, nes visuomenės susidomėjimas perteklinio mirtingumo tema tolygiai augo.

Publikacija apie perteklinį mirtingumą buvo paskelbta portaluose „15min.lt“, „Delfi.lt“, „LRT.lt“ ir tapo viena skaitomiausių gruodžio 19–20 d. savaitgalio temų.

Išryškėjo atsisakymo skiepytis „AstraZeneca“ vakcina mastai

Antroji tema, kurios ėmėmės, buvo skirta vakcinavimo procesų analizei, tačiau pati publikacija taip ir neišvydo dienos šviesos – nuspręsta, kad jai trūksta aktualumo. Bedirbant kito ir komandos sudėtis – prie mūsų prisijungė kolegė iš Plungės Jurgita Naglienė. Kolegė D. Bartkienė mums trims pasiūlė rengti temą apie vakcinavimo tradicijas, prisiminti, kaip buvo suvaldytos pavojingos infekcijos sovietmečiu, bei pasidomėti visuomenės imuniteto tema.

Pradėjusios kaupti medžiagą ir kalbėtis su vakcinavimo procesą vykdančiais medikais, netikėtai apčiuopėme aktualią tendenciją – tuo metu pedagogai ėmė masiškai atsisakyti skiepytis „AstraZeneca“ vakcina. Apie tai interviu man pasakė Kauno miesto poliklinikos direktorius Paulius Kibiša, patvirtinęs, kad iš registruotų skiepytis „AstraZeneca“

Vienos iš autorių komandos publikacijos portale „Delfi.lt“ ekrano kopija.

vakcina neatvyksta apie trečdalis švietimo įstaigų darbuotojų. Iškart parašiau kolegėms į bendrą grupę, kad jos patikrintų, kaip yra jų regione. Pirmoji parašė Jurgita, sužinojusi, kad Plungėje situacija dar blogesnė ir atsisakančiųjų skiepytis – beveik pusė. Mums visoms buvo aišku, kad pirmosios apčiuopėme rimtą problemą – „AstraZeneca“ patyrė reputacinę krizę, tad pasidarė labai įdomu išsiaiškinti, kas ją sukėlė, – apie tai ir buvo mūsų tyrimas, kuriame žingsnis po žingsnio atskleidėme priežastis, nulėmusias visuomenės nepasitikėjimą šia vakcina.

Žurnalistų komandos tyrimas apie pedagogų atsisakymą skiepytis „AstraZeneca“ vakcina buvo publikuotas portaluose „15min.lt“, „Delfi.lt“, „LRT.lt“ ir vėl tapo viena skaitomiausių vasario 20–21 d. savaitgalio medžiagų. Po šios publikacijos veiksmų ėmėsi Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, surengusi kelis nuotolinius renginius pedagogams, kurių metu specialistai atsakė į šalies mokytojams kylančius su vakcinavimu susijusius klausimus.

Naudinga žurnalistų komandos darbo patirtis

Rasa Milerytė,
laikraščio „Utenis“ žurnalistė

Rasa Milerytė Algio Jakšto nuotr.

Užpildžiusi paraišką ir gavusi pasiūlymą prisijungti prie „Media4Change“ įtraukiosios žurnalistikos projekto labai nudžiugau: dirbdamas regione esi nuolat ribojamas laiko stokos, egzistuoja ribos, kiek gali gilintis į tam tikras temas, o dalies temų išvis geriau nesiimti, nes, neįtikęs valdančioms struktūroms, rizikuoji netekti darbo, tad galimybė dirbti prie analitinių temų labai viliojo. Man darbas šiame projekte atvėrė naujas žurnalistikos galimybes, leido savo kailiu patirti, kaip žingsnis po žingsnio, kalbinant daug pašnekovų, tikrinant jų pateiktus faktus, atsiveria tikrovė, kurią, dirbdamas vienas, be komandos, vargu ar pamatysi.

Nenoriu nuvertinti individualaus darbo, bet darbas komandoje skatina kūrybiškumą, netikėtas idėjas, naujus požiūrius. Be to, tai

puiki galimybė mokytis – nepaprastai vertinu patirtį, kurią įgijau bendradarbiaudama su skirtinguose regionuose ir skirtingose žiniasklaidos priemonėse dirbančiais kolegomis. Daug išmokau iš kolegijų, su kuriomis nagrinėjome perteklinio mirtingumo temą. Džiugu, kad ši publikacija sulaukė tokio atgarsio, – straipsnį publikavo ir respublikiniai, ir regioniniai žiniasklaidos portalai bei leidiniai. Ne veltui sakoma, kad vienas lauke ne karys, kad ir kokį tvirtą vertybinį pamatą turėtum žurnalistikoje. Kai esi vienas, pritrūksta ir galimybių, ir drąsos. Projekte sutikti žmonės leido pasikartoti pamokas: būk drąsus, siek skaidrumo, sutelk dėmesį į žmones ir nepamiršk, kad opios problemos kamuoja ne tik sostinę ir kitus didmiesčius – lygiai taip pat jos aktualios ir regionuose.

Daiva Bartkienė,
„Šilalės artojo“ žurnalistė

Dirbant rajono laikraščio redakcijoje ne visada yra laiko ir galimybių gilintis į visos šalies

Daiva Bartkienė Eugenijaus Maciaus nuotr.

problemas – redakcijose dirbuotojų mažai, publikacijos gimsta konvejeriu, todėl lengviausia rašyti tai, ką matai čia ir dabar. Su prantu kolegas, kurie dirba pagal taisyklę „pusvalandis pokalbiui, dvi valandos rašiniui“. Bet su kokybe ir analitine žurnalistika tai neturi nieko bendro – tiesiog nuslystama paviršiumi, į nieką pernelyg nesigilinant. Skaitytojai tą anksčiau ar vėliau pajunta ir padaro savo išvadas, o jos ypač pastaruoju metu tikrai nėra labai pozityvios, dažniausias priekaištas – trūksta kokybės, analizės, įsigilinto į temą.

Tad darbas „Media4Change“ tapo maloniu iššūkiu kilstelėti kokybinę kartelę. Prie to labiausiai prisidėjo pasiūlytas darbo metodas, kai tą pačią temą nagrinėja keli žurnalistai iš skirtingų leidinių ir net regionų.

Įprastai, aptarę temą su redaktoriumi, žurnalistai informacijos jūroje kapstosi vieni, na, gal kartais pasitardami su redakcijoje dirbančiais kolegomis. Bet kai tuo pačiu metu keli žmonės dirba prie tos pačios temos, kai yra galimybė pasitarti, kur ir ko ieškoti, atsiranda azartas, noras dar labiau įsigilinti ir daugiau išsiaiškinti. Šitaip dalijamasi patirtimi, informacija, kontaktais.

Pakviesta dirbti eksperimentinėje projekto komandoje iš pradžių išgirdusi temą suglumu. Perteklinio mirtingumo tema atrodė kaip tamsus miškas. Ir nors grupės vadovas Rytas Staselis išsakė nemažai patarimų, kur ieškoti informacijos, proveržis įvyko tada, kai diskutuodama su kolegėmis prisiminiau, jog neseniai kalbinta Kembridžo universiteto doktorantė Ingrida Olendraitė paminėjo toje pačioje darbo grupėje dirbantį duomenų analitiką Joną Bačelį. Būtent

šis mokslininkas įnešė ir mūsų tyrimui būtino svarumo – publikacija buvo paskelbta visuose didžiuosiuose žinių portaluose, sulaukė didelio skaitytojų susidomėjimo.

Dirbant komandoje geriausias dalykas yra bendrystė. Redaktoriui nepasiguosi, kad nesiseka prakalbinti pašnekovo, – jam svarbiausia gauti rašinį ir parduoti laikraštį, visa kita tik nereikalingos emocijos. Bet pasidalyti jomis yra labai svarbu ir kai sekasi, ir kai reikia papildomos motyvacijos tęsti aklavietėje įstrigusį tyrimą.

Brigita Sabaliauskaitė, portalo „Kas vyksta Kaune“ žurnalistė

Brigita Sabaliauskaitė Roko Tenio nuotr.

Viena aktualiausių temų interneto žiniasklaidoje yra greitis. Jau anksčiau praktikoje buvau išbandžiusi komandinį darbą, kai keli redakcijos žurnalistai rašo ta pačia aktualia tema, todėl pavyksta pasiekti didesnę greitį ir parengti išsamesnės apimties publikaciją, taip pat panagrinėti, pažvelgti į situaciją įvairniais aspektais. Darbas „Media4Change“

projekte buvo specifinis tuo, kad visi jo dalyviai, drauge dirbę komandose, anksčiau nebuvo pažįstami. Puikus atradimas buvo tai, kad per tokį trumpą laiką galima išties gerai „susicementuoti“. Tai parodė, jog esame savo srities profesionalai.

Žurnalistika šiuo metu išgyvena tikrai nelengvą laikotarpį, dauguma parengtų medžiagų – paviršutiniškos, „greito vartojimo“, niekas nebeturi laiko analizei. Smagu, kad galėjome dirbti kitaip ir parengti medžiagas, kurios sulaukė gerų įvertinimų dėl įvairiapusiškumo ir išsamumo, o vienas žurnalistas to pasiekti per tokį trumpą laiką, kurį apibrėžia temos aktualumas, nepajėgus.

Žurnalisto darbe labai daug individualios veiklos, todėl neatsitiktinai žurnalistai itin vertina priklausymą redakcijai, savo bendruomenei – geri santykiai su kolegomis motyvuoja, palaiko darbingumą, o sveika konkurencija skatina siekti aukštesnių standartų.

**Jurgita Naglienė,
„Žemaičio“ vyr. redaktorė ir žurnalistė**

Prisijungiau prie Daivos ir Brigitos per virtualųjį projekto susirinkimą išgirdusi siūlymą panagrinėti skiepijimo istorijos temą, pabandyti rasti atsakymą į klausimą, kodėl Lietuvoje nesusiformavo tradicija skiepytis ir skiepyti savo vaikus. Pradėjusios nagrinėti šią

Jurgita Naglienė Asmeninio albumo nuotr.

temą tikrą darbinį fabrikėlį užkūrėm – bendrai mus tris sujungęs „mesendžeris“, regis, pypsėdavo kiaurą dieną, o dažnai ir iki vėlumos, nes tiek daug visko reikėjo aptarti, tiek daug kuo pasidalyti, padiskutuoti, o kartais ir pasiginčyti.

Smagu, kad ryšio priemonės bendram darbui šiais laikais gali suvesti net ir skirtinguose miestuose, ką ten miestuose – skirtinguose pasaulio kraštuose esančius žmones. Jei tarp jų užsimezga ta darbinė chemija, kartu galima ir kalnus nuversti. Nors jau spėjome publikuoti ne vieną didžiulio atgarsio sulaukusį tyrimą, neabejoju, kad didžiausi mūsų projektai – dar ateity. Tiesa, pats pirmasis bus pagaliau gyvai susitikti ir apsikabinti.

RE M I A

Žurnalistų diskusijos apie religijų ir įsitikinimų laisvę Lietuvoje

„Atlaidai“, Lietuvos spaudos fotografija 2021.

Virgilijaus Usinavičiaus-Augulio nuotr.

Jolanta BENIUŠYTĖ

Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centras (NRTIC) kartu su partneriais – Lietuvos žurnalistų sąjunga (LŽS) ir Nacionaline žurnalistų kūrėjų asociacija (NŽKA) šį pavasarį pradėjo pusantrų metų vyksiantį projektą „Religijos ir įsitikinimų laisvė Lietuvoje: įveikiant stigmatizaciją ir netoleranciją“. Pagal projektą vasarį ir kovą vyko nuotoliniai mokymai Klaipėdos ir Kauno regionų žurnalistams, birželio mėnesį paskelbti kūrybiniai rašinio ir fotografijų šia tema konkursai. Žurnalistai teigiamai įvertino mokymus, kurie praplėtė akiratį, papildė žinių bagažą apie religijų ir tikėjimų įvairovę, jų teisinę padėtį, atspindėjimo žiniasklaidoje problemas ir kita.

Mažinti diskriminaciją

Kodėl žurnalistams gali būti aktualios šios temos? „Lietuvoje religijų įvairovę atspindi religinių bendruomenių skaičius, reprezentuojamos pasaulio religijos ir individai, kurie suderina įvairių religinių tradicijų tikėjimus. Tyrimų duomenys leidžia teigti, kad Lietuvos gyventojai išpažįsta įvairius religinius tikėjimus bei skirtingai juos taiko savo gyvenime. Tačiau religinių bendruomenių požiūriu mes per 30 metų mažai pajudėjome, kad suprasime, jog visuomenė yra įvairi ir ta įvairovė yra mūsų turtas, kuriantis aukštesnę bendro gyvenimo kokybę“, – sakė Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, socialinių mokslų daktarė Milda Ališauskienė. Anot mokslininkės, religinės mažumos Lietuvoje yra stigmatizuojamos ir marginalizuojamos, dažniausiai prie to prisideda valstybės teisės aktai ir žiniasklaida. M. Ališauskienė pabrėžė pagrindinius religinės diskriminacijos veiksnius religinių mažumų požiūriu – tai Lietuvos teisės aktuose įtvirtintas religinių bendruomenių skirstymas į tradicines ir kitas, neigiamas žiniasklaidos dėmesys bei Romos katalikybės kaip visos visuomenės gyvenimo sritis persmelkiančios sistemos ir kalbėjimo apie religiją pagrindo susiformavimas ir palaikymas. Todėl jau ne pirmą kartą, bendradarbiaujant su LŽS ir NŽKA, vyksta žurnalistų mokymai, kad viešojoje erdvėje būtų mažiau diskriminacijos apraiškų religinių mažumų atžvilgiu.

Faktai ir argumentai apie religijas

Įdomių faktų apie religinių mažumų padėtį Lietuvoje pateikė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos vyriausiasis specialistas, religijotyryninkas Donatas Glodenis. Anot

jo, religinių mažumų padėtį reikėtų vertinti pagal individo sąžinės laisvę (teisė išpažinti religiją, sekuliari erdvė) ir kolektyvinę religijos laisvę (teisė veikti religinėms bendruomenėms, religinių bendruomenių lygybė).

Ar pripažįstama asmens laisvė tikėti ir kalbėti? Taip, įtvirtinta teisė viešai išsakyti religinius įsitikinimus ir nesusilaukti sankcijų, taip pat laisvai pakeisti išpažįstamą religiją, atsisakyti religijos, laisvai bandyti kitus įtikinti savo religijos teisumu.

Ar sąžinės laisvei užtikrinti sukurta sekuliari erdvė? Taip, valstybinės mokyklos yra pasaulietinės, vietoje tikybos galima rinktis etiką. Valstybės įstaigos vienodai prienamoms visiems, nepriklausomai nuo konfesijos, yra valstybinė metrikacija, valstybė nesiekia priversti gyventojus laikytis savo religinių prievolių (pavyzdžiui, bažnytinės santuokos civilines pasekmes galima nutraukti teisme be bažnytinio teismo).

Ar pripažįstama religinių bendruomenių laisvė veikti? Taip, visos religinės bendruomenės gali turėti juridinio asmens teises, įgyti nuosavybę, prireikus – kreiptis į teismą. Visos jos turi teisę veikti pagal savo vidaus taisykles, turėti unikalią struktūrą, turi teisę spręsti vidaus ginčus savarankiškai, visos yra lygios prieš įstatymą.

Vis dėlto ar religinės bendrijos lygios visais aspektais? Ne. Kasmetinės išmokos iš biudžeto – tik „tradicinėms“, tikybos mokymas – tik „tradicinėms“, dvasininkų draudimas valstybės lėšomis – „valstybės pripažintoms“, tradicinių religinių bendruomenių kapelionai ligoninėse, kariuomenėje, bažnytinė santuoka – „valstybės pripažintoms“.

Ar nustatyta aiški procedūra, kaip patekti iš vieno pripažinimo lygmens į kitą? Ne. Tradicine religine bendruomene tapti išvis nėra galimybių, valstybės pripažinimas yra neprognozuojamas politinis procesas. Konstitucinei doktrinai keisti reikia stiprių stimulų. „Netradicinės“ religinės mažumos yra santykinai negausios ir nesiima vieningo politinio veikimo.

Faktų apibendrinimas. Lietuvoje yra įgyvendintos religinių mažumų teisės į sąžinės ir religijos laisvę. Didele dalimi mūsų šalyje įgyvendinta ir kolektyvinė teisė į tikėjimo laisvę. Yra trūkumų religinių bendrijų lygybės prieš įstatymą srityje ir apžvelgiant susijusius tikinčiųjų lygių galimybių aspektus. Užtikrinamos istorinių / tradicinių religinių mažumų teisės, bet pastebima trūkumų kalbant apie naujesnių religinių mažumų teises.

„Lietuvos ryto“ publikacijų tyrimas

2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje egzistavo 28 religinės bendruomenės, o 2011 m. – 59.

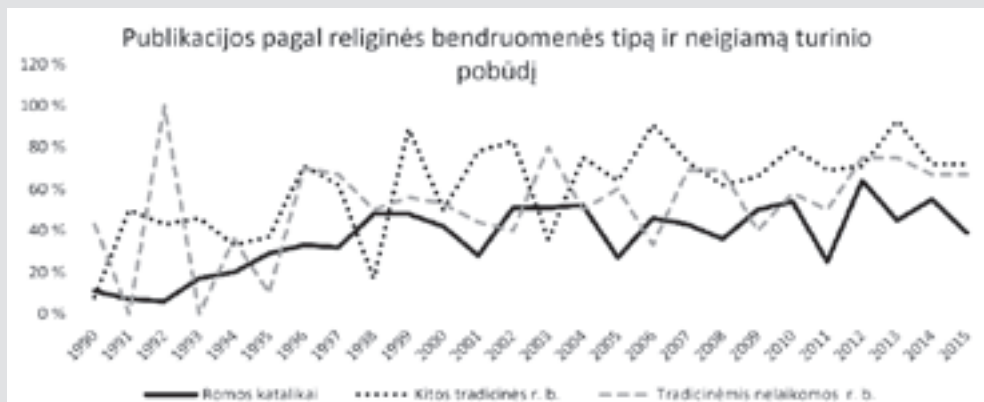
Siekdama atskleisti, kokį socialinį žinojimą apie religinę įvairovę visuomenei pristato žiniasklaida, socialinių mokslų daktarė Gintarė Pocė atliko dienraštyje „Lietuvos rytas“ 1995–2015 m. spausdintų publikacijų (iš viso apžvelgtas 2 841 straipsnis) tyrimą.

Be kita ko, tyrimas atskleidė, jog pasisakyti spaudoje leidžiama visų tipų religinių bendruomenių nariams. Tačiau Romos katalikų bendruomenei suteikiamos galimybės pasisakyti politiniais, socialiniais, kultūriniais visuomenės klausimais, kurti religinę žiniasklaidą, Romos katalikų dvasininkų nuomonėmis remiamasi aprašant tiek kitas tradicines religines bendruomenes, tiek tokiomis nelaikomas. Straipsniuose retai naudojami mokslininkų, statistinių ir socialinių tyrimų duomenys, pasitaiko neapibrėžtų nuorodų apie informacijos šaltinius, pavyzdžiui, *teko skaityti, yra liudijančių, žmonės pasakoja, greičiausiai, esą*.

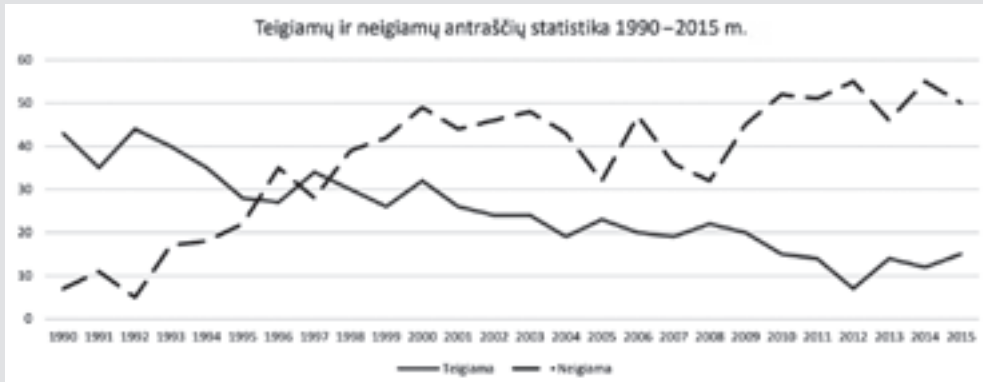
Kaip dienraštyje vaizduojamos atskiros religinės bendruomenės?

Romos katalikų bažnyčia vaizduojama kaip Lietuvos tradicijos ir kultūros dalis, atsakinga už

Neigiamas turinys

Antraščių retorika

visuomenės narių bendrystę, dorumą, moralę. Religinės tiesos – nekvestionuojamos, o būti lietuviu yra tas pats, kas būti kataliku. Kita vertus, publikacijose pristatomas šios dvasininkijos godumas, noras pasipelnyti, dalyvauti politikoje, žmogiškos nuodėmės, pedofilijos skandalai.

Pasakojant apie kitas tradicines religines bendruomenes įvertinama jų įtaka Lietuvos kultūros klestėjimui, svarba žmogaus gyvenimui, tačiau išryškintos ir tam tikros grėsmės. Pavyzdžiui, žydų turto atsiėmimo klausimas arba musulmonai Vakarų pasaulyje. Kitas svarbus aspektas, išryškėjęs analizuojant šių bendruomenių poveikslus tiriamame žiniasklaidos kanale, – tai ironizavimas kalbant apie tam tikrus kitų tradicinių religinių bendruomenių religinius principus, simbolius ar ritualus. Išryškėja naujo tikėjimo, gyvenimo kelio atradimo, gyvenimo pokyčių ir dvasios turtinimo reprezentacijos. Dažniausiai šios bendruomenės siejamos su paslaptimi, neigiama įtaka, destruktivumu, naujų narių viliojimu, verbavimo mechanizmais ir skverbimusi į visuomenę.

Pastebimas nuolatinis įtarumo artikuliuojamas kalbant apie naująsias religijas ar Lietuvoje

dar nepažintas religines grupes. Tyrimas parodė, jog žurnalistai yra linkę išsakyti savo subjektyvią nuomonę bei vartoti tuos pačius teiginius ir apibūdinimus, tokius kaip destruktivi sekta, prieštaringa sekta, kurie sukuria itin neigiamą aprašomų religinių bendruomenių įvaizdį. Tradicinėmis nelaikomos religinės bendruomenės vaizduojamos kaip iššūkis dominuojančiai religinei bendruomenei arba įvairių religinių bendruomenių veiksmai gali būti vertinami neigiamai, kaip darantys blogą įtaką katalikų bendruomenei.

Išryškėja kitoniškumo kūrimas: Mes ir Jie. Kaip rodo pateikti pavyzdžiai, žodis kitatiškai tarsi atskiria šias religines bendruomenes nuo sampratos mes, katalikai, o tai kartu reiškia ir kitoniškumo patvirtinimą, ir atskyrimą nuo visuomenės. „Lietuvos ryto“ publikacijose aptinkama perspėjimų apie šių bendruomenių keliamus pavojus visuomenei. Kaip ir reprezentuojant kitas tradicines, taip ir tradicinėmis nelaikomas religines bendruomenes, straipsniuose kvestionuojamos šių bendruomenių religinės tiesos ar apeigų atlikimas bei išreiškiamas skirtingas požiūris į veiksmus, kuriuos leistina atlikti katalikų bendruomenei.

Iššūkiai žurnalistams

Dr. G. Pocės teigimu, „Lietuvos ryto“ publikacijų religine tematika tyrimas atskleidžia, su kokiais iššūkiais susiduria žurnalistai jas rengdami, ir pateikia rekomendacijas.

- Trumpas laikas straipsniui / reportažui parengti.
- Arčiausiai prieinami informacijos šaltiniai.
- Redakcijos reikalavimai pateikti įdomią istoriją (sukurti įdomumą, sensaciją).

Rekomendacijos

- Kviesti pasisakyti religijotyrininkus, mokslininkus, pačias religines bendruomenes.
- Skaitytojų supažindinimas su religine įvairove.
- Nediskriminuojanti antraštė.
- Objektyvūs informacijos šaltiniai.
- Tolerantiškas žurnalistų požiūris.
- Įvairiapusė nuomonė dėl visuomeninių klausimų.
- Kalbėjimas kaip apie visuomenės dalį (jie–mes).
- Tikslus religinių sąvokų / religinių bendruomenių pavadinimų vartojimas.

Ar ir kaip Lietuvos žiniasklaida užtikrina religijos ir įsitikinimų laisvę?

Viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai, žurnalistai ir leidėjai savo veikloje vadovaujasi Visuomenės informavimo įstatymu ir Visuomenės informavimo etikos kodeksu. Tačiau ar yra praktinis balansas tarp įstatyminės bazės ir realybės – toks klausimas kyla ne tik žiniasklaidos atstovams. Nuotolinio seminaro Klaipėdoje metu apie tai, kaip

žiniasklaida užtikrina religijos ir įsitikinimų laisvę, diskutavo žurnalistai, mokslininkai ir religinių bendruomenių atstovai.

Pavyzdžiui, Lietuvoje nėra valstybinės religijos, tačiau Lietuvos katalikų bažnyčios vyskupų konferencija turi teisę deleguoti savo atstovą į Lietuvos radijo ir televizijos (LRT) komisiją, nors kitos religinės bendruomenės tokios teisės neturi.

„Jaučiuosi keistai, kai išgirstu katalikų pamaldų transliacijas per visuomeninį radiją. Kodėl vienos religinės bendruomenės atstovai turi išskirtines teises nacionalinio transliuotojo LRT kanale? Kyla daug klausimų. Kaip mes turime aiškiai pristatyti religines bendruomenes žiniasklaidoje? Kalėdos, ramadanas, senovės baltų tikėjimo apeigos... Kita vertus, pranašystės, horoskopai, antgamtiniai dalykai, vyriausiosios raganos... Kas tai? Įstatymas draudžia propaguoti tokius dalykus. Ar veikia Etikos kodeksas? Ar esame tarsi viduramžių propagandistai?“ – seminare svarstė LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius.

Anot jo, žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai neturėtų propaguoti žmonių ar jų grupių antgamtinių, nerealių savybių, paranormalių reiškinių, išskyrus atvejus, kai tokia informacija pateikiama kaip pramoga arba įstatymais nedraudžiamo tyrimo objektas. Neturi būti sudaromas įspūdis, kad astrologai, chiromantai, parapsichologai, ekstrasensai, bioenergetikai gali duoti patikimų patarimų apie ateitį, sveikatą ir kitas sritis.

Žurnalistų diskusijoje pateikta ir pavyzdžių, keliančių prieštarigus visuomenės vertinimus:

Pasirašyti peticiją prieš Stambulo konvenciją raginęs ir aštrios reakcijos net tik iš LGBT, bet ir iš dalies visuomenės sulaukęs populiarus katalikų kunigas Algirdas Toliatas gynėsi nepolitikavęs: „Norėjau kviesti pasigilinti.“

Žmogaus teisių gynėja Birutė Sabatauskaitė sako nesuprantanti, dėl ko prieš smurtą nukreipta konvencija kelia tokias Katalikų bažnyčios atstovų reakcijas.

Karšti buvo ir svarstymai Vilniuje statyti mečetę: R. Šimašiaus vizijoje – maldos namai prie Lukiškių aikštės. 2011 metų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyvena apie 3 tūkst. totorių.

„Analizuodamas su religijomis susijusią informaciją, pasigendu gilesnio žurnalistų požiūrio tiek perteikiant žinias, pasakojant apie įvairius rezonansinius įvykius, pačias religines bendruomenes ar Popiežiaus vizitą. Pateikiama daug stereotipų, neieškoma kito požiūrio kampo, pavyzdžiui, kokia teigiama religijų įtaka Lietuvos valstybės raidai, kultūrai, gal net parodyti tai gyvenimo būdo laidose. Kita vertus, kartais susidaro įspūdis, kad religijų atstovams, ypač katalikams, vengiama užduoti nepatogius klausimus. O tokiais kontroversiškais klausimais, kaip Stambulo konvencijos skandalas, juk galima ir reikia pateikti kuo daugiau nuomonių. Tačiau kol kas girdime katalikus, o ką mano musulmonai, evangelikai liuteronai, stačiatikiai, kitų religinių bendruomenių atstovai? Susidaro įspūdis, kad viena galvojame, kita darome, o trečia kalbame apie religijas“, – sakė D. Radzevičius.

LŽS pirmininkui pritarė ir jo pavaduotojas, žurnalistas Darius Lukoševičius. „Kalbant apie religijas, visuomenės informavimo įstatymas

realybėje neveikia ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse. Nėra tos pageidaujamos žiniasklaidos, visuomenės ir religijų darnos, tai sudėtinga problema. Nei pas mus, nei svetur žurnalistai nėra linkę gilintis į religijų peripetijas, kita vertus, ar pačios tos religinės bendruomenės labai jau nori viešintis. Antai apie mečetę Vilniuje patys musulmonai yra linkę kalbėti puse lūpų. Dar vienas svarbus dalykas – priklausymas bet kokiai kitai organizacijai, religinei ar labdarų teikiančiai, – tai minusas žurnalistų kvalifikacijai, jo nešališkumui. Tokia mano nuomonė“, – sakė D. Lukoševičius.

Dėl etikos pažeidimų nesiskundžiama

Visuomenės informavimo etikos komisijos pirmininkė Vaiva Žukienė negalėjo prisiminti nė vieno rimtesnio skundo, gauto iš religinių bendruomenių atstovų nuo 2015 m., kai pradėjo veikti ši komisija. V. Žukienės manymu, giliai tikintys žmonės nėra linkę skųstis, o ir žiniasklaida palyginti etiškai atspindi religines bendruomenes. Lietuvoje yra ir plačiau krikščionišką pasaulėžiūrą pristatančių, ir nišinių religinių žiniasklaidos priemonių. Pasak V. Žukienės, vienos religijos propagavimo valstybėje pavyzdžių yra kitose šalyse. „Dėl savo įsitikinimų transliavimo pačios religinės bendruomenės turėtų tarpusavyje susitarti, kad nebūtų vien tik propaguojamos katalikų tikėjimo tiesos. Dėl pagrindinių dalykų juk jos laikosi tos pačios pozicijos, pvz., dėl nepritrimo Stambulo konvencijai“, – sakė V. Žukienė.

Susitikime su žurnalistais dalyvavę religinių bendruomenių atstovai diskriminacija iš žiniasklaidos pusės irgi nesiskundė – tie laikai,

anot jų, jau praeityje. Nors geresnio vieni kitų supratimo dar pasigendama ir tobulėti yra kur.

Saulius Domarkas, Krišnos sąmonės organizacija: „Piktybiškos, siekiančios sunaikinti kritikos pastaraisiais metais mūsų atžvilgiu nėra, religijos laisvė neapribota. Dirbu programuotoju įmonėje, kartais kolegos linksmi pajuokauja apie mano tikėjimą, bet nesišaipo, gerbia. Prieš 30 metų buvo kita padėtis: žiniasklaida kritikavo, diskriminavo iš eilės visas naujas religines bendruomenes.“

Gytis Tereikis, Jehovos liudytojų bendruomenė: „Dirbu laisvai samdomu vertėju, padedu kontaktuoti mūsų bendruomenei su žiniasklaida. Aišku, situacija dėl atspindėjimo žiniasklaidoje yra geresnė negu anksčiau, tačiau dar yra kur tobulėti. Mes kaip maža religinė bendruomenė nesitikime ir nesiveržiamo būti dėmesio centre. Vienintelis noras, kad žurnalistai rašytų objektyviai, o jei yra už ką kritikuoti – kritika turi būti teisinga ir atspindinti visas puses. Vis dar išlieka tendencija – jei religinė bendruomenė įsivelia į kokius konfliktus, neigiamus nutikimus, žiniasklaida reaguoja mielai ir staigiai. Prieš gerą dešimtmetį mes bandėme pranešti nacionalinio

transliuotojo žurnalistui, kad didžiausiam Kauno stadione rengsime kongresą, kvietėme atvykti, pasidomėti. Žurnalistas mums atsakė, kad tai neįdomus renginys, bet, va, jei ką nors pakarsite, tada padarysime reportažą. Kartą nukrito mūsų maldos namų kieme sužeista gulbė, vėliau mane pakvietė iškilmingai paleisti išgydytą gulbę, tai laikraštis parašė, kad tai kažkodėl vyko mano, o ne Jehovos liudytojų bendruomenės namuose. Kodėl vengiama minėti bendruomenės pavadinimą? Būna, kad žiniasklaida praneša sausas žinias apie religines bendruomenes iš kitų šalių, bet šviečiamojo aspekto tose informacijose nėra. Pavyzdžiui, pranešama, kad Rusijoje už savo tikėjimą žmonės sodina į kalėjimus, būtų gerai komentaras – kodėl sodina, tai gerai ar blogai. Gal ir Lietuvoje reikia sodinti? Tokie analizuojantys komentarai būtų idealu.“

Toma Bružaitė: „Esu aktyvi Romos katalikų tikėjimo bendruomenės narė, siekiu, kad katalikiško požiūrio visuomenėje būtų kuo daugiau. Turėjome katalikiško balso projektą 2012 m., organizavome diskusijas visuomenėje, pati dirbau juos portale bernardinai.lt, tad žiniasklaidos ir bažnyčios santykį pažįstu iš abiejų pusių.“

Kalbėdami apie religijos ir žodžio laisvę apžvelkime, kas galėtų padėti susikalbėti visuomenėje. Pirma, tikėjimas nėra vien religijos praktikavimas, tai visą gyvenimą persmelkianti tikrovė. Partnerystės, anksčiau donorystės klausimais norintis pasisakyti katalikas dažnai būna kritikuojamas, neva kišasi ne į savo reikalus. O jis negali atskirti savo pažiūrų ir kalbėti tik kaip pasaulietis. Be to, aš neatstovauju bažnyčiai, bet atstovauju bendruomenei, kalbu kaip jos narė. Antra, kartais kunigai sudaro įspūdį, jog palaiko vieną ar kitą politiką. Kai žurnalistai prašo straipsniui komentaro, jiems būtina reikia kunigo komentaro, nors kitas bendruomenės atstovas gal net plačiau gali pakomentuoti aktualia tema. Yra daug pasauliečių, kurie puikiai pažįsta bažnyčios gyvenimą, plačiai dalyvauja visuomeniniame bendruomenės gyvenime. Yra bažnyčios mokymas, katalikai priima jį, negalima interpretuoti, kaip kam šau-na į galvą. Politika – niekada negali pasakyti bažnyčia, kokia jėga gera ar bloga, o katalikai kartais maišo tuos dalykus. Pritariu, kad į nemalonumus, skandalus žurnalistai aktyviau reaguoja, teigiamas istorijas nelabai linkę pasakoti. Gal kartais ir reikia tai pasakoti, ypač sprendžiant

konfliktus, tačiau pageidautina, kad būtų išlaikomas balansas.“

Vidmantas Velička, senovės baltų religinė bendruomenė „Romuva“: „Visi mes verti pasirinkimo laisvės – šiuo metu turime 25 bendruomenes, susidomėjimas senuoju prigimtiniu tikėjimu, tautiniu paveldu, giesmėmis auga. Iševija neužmiršta šaknų, šis tikėjimas mus riša. Didžiausio žiniasklaidos dėmesio dėl „Romuvos“ teisinio įregistravimo sulaukėme nuo pat įsikūrimo 1992 m. Džiaugiamės, kada žurnalistai parašo gražių straipsnių apie mus, tačiau gera tribūna ir socialiniai tinklai, kuriuose galime laisvai skelbti savo pažiūras, apeigas. Esame vienos girios medžiai ir siekiantys darnos.“

Milda Ališauskienė: „Apibendrinant diskusiją galima pasakyti, jog kritinis požiūris, skandalai arba egzotinės naujienos apie religijas yra patrauklios žiniasklaidai. Pavyzdžiui, jei avariją padarė katalikas ar ateistas, niekada nerašys, o jei vaišnavas, musulmonas, tikimybė tokia yra. Tačiau reikia pripažinti, jog žiniasklaidoje stigmatizacija religinių bendruomenių atžvilgiu nyksta. Deja, ir didelio susidomėjimo viešojoje erdvėje religijomis nepastebime, lyg tai nėra svarbu šiuolaikinio žmogaus gyvenime.“

Atlaikyti medijų rinkos permainas – telkiantis ir bendradarbiaujant

Vietos spaudą neišvengiamai veikia naujųjų technologijų, socialinių tinklų proveržis, spaudos platinimo kaštai, dar prisidėjo ir karantino iššūkiai, todėl pastaruoju metu keletas vietos laikraščių, pvz., Šilutės rajono „Pamarys“, Mažeikių rajono „Būdas žemaičių“, atsisakė popierinio varianto ir tapo vietiniais interneto naujienų portalais.

Jolantos Beniušytės nuotr.

Laura Sėlenienė,

žurnalistė, Klaipėdos valstybinės kolegijos lektorė

2006 m. lapkričio 18 d. Lietuvos žurnalistų sąjunga (LŽS) drauge su Nacionaline rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacija (NRMLLA) pasirašė kolektyvinę sutartį. Lietuvos žiniasklaidos industrijoje ji minima kaip pirmasis susitarimas tarp žurnalistų ir leidėjų atstovų. Kokios buvo sutarties pasirašymo prielaidos, sprendimai ir bendradarbiavimo rezultatai, praėjus bemaž penkiolikai metų nuo sutarties pasirašymo, vertina NRMLLA valdybos pirmininkė Vilija Butkuvienė bei LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius.

Derinant veiksmus tikslų siekti lengviau

LŽS narių gretose gausu miestų ir rajonų spaudoje dirbančių žurnalistų, taip pat laikraščių leidėjų. Atstovauti jiems siūlant įstatymų pakeitimus, rūpintis darbo sąlygų gerinimu, veiklos reglamentavimo pokyčiais ilgainiui tapo ne tik LŽS, bet ir 2003 m. įsteigtos NRMLLA priedermė.

„Anuomet Lietuvoje profesinių sąjungų veikla mažose organizacijose, o kartu ir rajonų bei miestų redakcijose, nebuvo dažnas reiškinys. Tačiau spręstinių klausimų, susijusių su darbo užmokesčiu, kvalifikacijos tobulinimu, darbo santykiais, buvo gausu. Tai ir padiktavo LŽS bei NRMLLA bendravimo ir bendradarbiavimo būtinybę. Juolab kad Vakarų Europos žiniasklaidoje tokių susitarimų pavyzdžių jau buvo gausu“, – prisimindamas dviejų organizacijų bendradarbiavimo pradžių sako D. Radzevičius.

Sutarties pasirašymo metu NRMLLA buvo jauna, vos prieš kelerius metus savo veiklą pradėjusi organizacija. Jos įkandin ėmė steigtis ir kitos asocijuotos žiniasklaidos struktūros: regionų radijo stočių, interneto žiniasklaidos, kabelinės televizijos, žiniasklaidos tautinių bendrijų kalbomis asociacijos, „Nacionalinė spauda“ ir kt.

„Kodėl regiono žiniasklaidos priemonėms reikėjo ir reikia telktis į asociacijas ar panašius darinius? Nuolatos akcentuoju, kad yra tokia pamokanti lietuvių liaudies patarlė „Virbas lūžta, virbų šluota – ne“. Mes išgyvenome keletą realių ekonominių, politinių, konkurencinių grėsmių. Jeigu mes, vietinės spaudos atstovai, nebūtume susivieniję,

jei nebūtume kartu planavę savo ateities žingsnių, galėjome tiesiog išnykti iš Lietuvos žiniasklaidos įvairovės. Kartu darbo vietų, galimybės realizuoti savo kūrybinius gebėjimus būtų netekę ne viena dešimtis vietinių laikraščių redakcijų žurnalistų bei kitų darbuotojų“, – teigia V. Butkuvienė.

Sutartis – ne vien formalumas

Penkioliktus metus skaičiuojanti sutartis buvo svari prielaida stiprinti NRMLLA vaidmenį žiniasklaidos atstovams svarbiose institucijose, lemiančiose žurnalistų darbo sąlygas, veiklos savireguliaciją, finansavimą. Šiandien ši asociacija yra delegavusi savo atstovus į Visuomenės informavimo etikos komisiją, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą bei Medijų tarybą, AB Lietuvos pašto darbo grupę ir kt.

„Viena, kai savo reikalavimus, problemas keli viešumon, bandai belstis į valdžios duris kaip konkreti redakcija, visai kita, kai atstovauji asocijuotai struktūrai. Manau, kad būtent mūsų susivienijimas padėjo grąžinti PVM lengvatą spaudai, amortizavo ir AB Lietuvos pašto prenumeratos pristatymo tarifus kaimiškose teritorijose, būtent dėl asociacijos veiklos kaupiasi ir patirtis teikiant pasiūlymus dėl Visuomenės informavimo ir Viešųjų pirkimų įstatymų pataisų, Etikos kodekso įgyvendinimo ir kt.“, – vienijimosi privalumus vardija V. Butkuvienė. Ji pabrėžia, jog asociacijos nariai, laikydamiesi minėtos sutarties nuostatų, gerbia socialinės atsakomybės principą. Dauguma vietinių laikraščių redakcijų atsispyrė didžiųjų dienraščių praktikai, kai 2009 m. „naktinės reformos“ neigiami finansiniai padariniai

buvo amortizuojami pirmiausia mažinant darbo vietų skaičių. Vis dėlto statistika ne-gailestinga: 2011 m. dar buvo skaičiuojama apie 200 regioninių vietinių laikraščių, šiuo metu – perpus mažiau.

D. Radzevičius kaip vieną ryškiausių bendradarbiavimo sutarties rezultatų įvardija žurnalistų socialines garantijas. Bendromis pastangomis pasiekta, kad nuo 2011 m. autoriniai honorarai būtų įtraukti į šalies socialinio draudimo sistemą, šitaip užtikrinant žurnalistų gerovę ligos atveju ir senatvėje. Žurnalistų bendruomenės sveikata bei saugumu pasirūpinti siekta ir sudėtingu pandemijos laikotarpiu, kai žiniasklaidos atstovų darbas ypač komplikuo-tas.

Nacionalinės rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacijos valdybos pirmininkė Vilija Butkuvienė. Eugenijaus Maciaus nuotr.

„Štai 2021 m. balandžio mėnesį LŽS inicijavo kreipimąsi į Sveikatos apsaugos ministeriją dėl sudėtingomis sąlygomis visą karantino laikotarpį dirbančių naujienų ir aktuali-jų žurnalistų bei kitų redakcijų darbuotojų, kurie yra pasirengę skiepyti programai. Šį kreipimąsi palaikė ir mūsų asociacija. Tačiau valdžia visgi niekaip nesureagavo – net at-sakymo neparašė. Kiek vėliau didelės re-dakcijos, kuriose dirba per 100 darbuotojų, skiepytis prioritetine tvarka kaip ir visos stambiosios verslo įmonės galimybę gavo. Tačiau mažosios liko už borto. Minėtas ben-dras kreipimasis dar kartą parodo vietinių laikraščių leidėjų, t. y. darbdavių, supratin-gumą ir rūpestį savo darbuotojų sveikata bei gerove. Ir priešingai – valdžios abejingu-mą vietinės žiniasklaidos situacijai“, – atkrei-pia dėmesį V. Butkuvienė.

Įvairialypiai regiono žiniasklaidos diskursai

„Vietos oligarchams ir politikams priklausanti, sustabarėjusi ir nelanksti naujovėms“, – tokius mitus ir stereotipus apie regionų bei miestų laikraščių redakcijas vardija D. Radzevičius, kartu pateikdamas priešnuodį jiems pa-neigti. 2021 m. antroje pusėje laukiama išsamaus tyrimo ataskaitos apie regionų laikraščius, jų konkurencingumą, redakcijų sudėtį, žurnalistų kvalifikaciją, darbo sąlygas ir kt. Iki šiol sociologai, žiniasklaidos rinkos tyrėjai išsamiai ir įvairiais pjūviais analiza-vo tik didžiąsias šalies medijas, jų kuriama- turinį, auditoriją, regiono žiniasklaidą palik-dami nuošalėje.

„Šiam tikslui LŽS drauge su NRMLLA sutel-kė finansinius ir intelektualinius išteklius. Pirmą kartą Lietuvoje nuodugniai įvairiais pjūviais

bus analizuojama regionų ir miestų spauda. Tyrimo rezultatų ataskaita turėtų būti postūmis žiniasklaidos veiklą reglamentuojančių įstatymų pokyčiams, kryptingam regionų žurnalistų kompetencijų tobulinimui ir darbo sąlygų gerinimui, auditorijos prieinamumo didinimui“, – laukiame tyrimo ataskaitos tikslus vardijo D. Radzevičius.

„Šiuo metu mūsų asociacija kartu su LŽS tikslina minėto tyrimo aprėptį, pagrindines problematikos kryptis. Manau, kad šio tyrimo rezultatai būtų stiprus pagrindas motyvuojant, koks turėtų būti kuriamas šiuolaikiškas žiniasklaidos rėmimo modelis Lietuvoje. Pagaliau reikia suvokti, kad regioninės spaudos išlikimo klausimas yra vertas prioritetinės krypties. Vietos laikraščių įvairovė regionuose sudaro palankias aplinkybes gyventojams aktyviau dalyvauti savivaldos procesuose, taip stiprinant vietos demokratiją ir pilietiškumo raiškos būdus, stabdant dezinformaciją, kuri ypač skverbiasi į atokiausius regionų kampelius“, – papildo V. Butkuvienė, pritardama D. Radzevičiaus pasiūlymui koreguoti žiniasklaidos rėmimo modelį. Atnaujintas modelis realiai turėtų sudaryti sąlygas ir finansines galimybes redakcijoms skatinti žurnalistų profesinį tobulėjimą, o vietinės žiniasklaidos redakcijos galėtų pasinaudoti Europos Sąjungos fondų parama investicijoms į naujas technologijas.

Iššūkiai ir spaudos galimybės

Žiniasklaidos industrijos pokyčiai spaudai metė sudėtingus iššūkius. Per trisdešimt nepriklausomos Lietuvos metų nemažai šalies laikraščių krito nelygioje konkurencinėje kovoje su interneto medijomis,

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius.

Eugenijaus Maciaus nuotr.

sparčiais auditorijos skaitymo įpročių pokyčiais, spaudai nepalankiais įstatymais. Permainų pabaigos nematyti, o joms įveikti redakcijos priverstos ieškoti vis naujų turinio formų ir sklaidos būdų.

Vertindamas medijų pokyčius D. Radzevičius ragina atsigręžti į primirštą įprotį skaityti lėtai. Auditorija esą pavargo nuo perteklinio, dažnai menkaverčio naujienų portalų informacijos srauto. Jis medijoms garantuoja reklamos užsakovų, o ne auditorijos dėmesį. Pastarajai, D. Radzevičiaus įsitikinimu, reikia unikalaus, autentiško turinio, kurį galima skaityti tada, kai patogiu, kai leidžia dienotvarkė.

Savo ruožtu V. Butkuvienė akcentuoja, kad vietos spaudą neišvengiamai veikia naujų technologijų, socialinių tinklų proveržis. Ir dėl to, ir dėl skaitytojų auditorijos siaurėjimo, taip pat dėl vietinės reklamos persikraustymo į interneto platybes, spaudos platinimo kaštų, karantino iššūkių pastaruoju metu keletas vietos laikraščių, pvz., Šilutės rajono „Pamarys“, Mažeikių rajono „Būdas žemaičių“, atsisakė popierinio varianto ir tapo vietiniais interneto naujienų portalais. Deja, toks veiksmas turi atoveiksmį: portalus išlaikyti pigiau nei laikraštį – bendrovėms mažėja sąnaudos, tačiau mažėja ir darbo vietų skaičius.

V. Butkuvienės nuomone, visuotinio nusivylimo žiniasklaida Lietuvoje laikais vietinė spauda tebeturi žmonių pasitikėjimą, o vertingą turinį gali sukurti tik stiprūs vietos žurnalistai, kurie gerbiami bendruomenėje. Štai Vilniaus universiteto doc. Jolanta

Mažylė, 2021 m. pavasarį pristatydama tyrimo „Regioninės žiniasklaidos atskaitingumo problemos: įtakos, grėsmės, auditorijos pasitikėjimas“ rezultatus, minėjo, kad atliekant tyrimą buvo prašyta įvertinti, koku mastu, respondentų nuomone, žmonės pasitiki nacionalinės, regioninės žiniasklaidos priemonėmis, vietos savivalda, vietos religinėmis bendruomenėmis ir kt. Labiausiai respondentai išskyrė gyventojų pasitikėjimą regioninės žiniasklaidos priemonėmis (97 proc.) ir vietos religinėmis bendruomenėmis (81,7 proc.).

„Bet kurio, o ypač vietinio laikraščio kokybę ir atsparumą valdžios darbų viešinimo propagandai formuoja daugelis vertybių: individuali žurnalisto, savininko, vadovo bei vyraujanti žurnalistikos kultūra. Vietinė spauda vis dar yra arčiausiai žmonių visomis prasmeimis ir tai yra ir mūsų niša, ir mūsų stiprybė“, – įsitikinusi V. Butkuvienė.

R E M I A

Dokumentiniai kadrai. Sausio 13-oji

Leonardo Skirpsto ir almanacho „Žurnalistika“ archyvo nuotr.

1991 m. sausio 13 d. žmonės prieš sovietinius tankus stojo ginti Lietuvos laisvės ir aplaistė ją savo krauju... Nuo to skaudaus įvykio praėjo jau 30 metų.

Įvykiai tolsta, pasimiršta detalės, išeina liudininkai, tačiau istorija nedingsta, ji giliai įsirėžusi į kiekvieno lietuvio atmintį.

Laisvė – tai svarbiausia, ką mes turime. Saugokime ją.

Fotožurnalisto Leonardo Skirpsto dokumentiniai kadrai iš įvykių prie Lietuvos parlamento prieš trisdešimt metų byloja apie lietuvių ryžtą apginti laisvę.

Laisvės kovos įžiebė unikalius Lietuvos žurnalistų solidarumo pavyzdžius, kai buvo užgrobti Spaudos rūmai Vilniuje ir, praliejant kraują, rusų omonininkų nutildytas nacionalinis radijas ir televizija.

Sausio 12-ąją trylika susivienijusių laikraščių redakcijų: „Aitvaras“, „Atgimimas“, „Echo Litvy“,

„Gimtasis kraštas“, „Golos Litvy“, „Kurier Wilenski“, „Lietuvos rytas“, „Literatūra ir menas“, „Mažoji Lietuva“, „Respublika“, „Tiesa“, „Vakarinės naujienos“, „Valstiečių laikraštis“ – išleido bendrą laikraščio „Laisva Lietuva“ numerį. Sausio 13-ąją išėjo vienintelis laikraštis Lietuvoje – „Klaipėda“. Kauniečiai solidarizavosi su kolegomis ir sausio 14 d. trys redakcijos – „Kauno diena“, „Kauno laikas“, „Tėviškės žinios“ – išleido bendrą laikraštį „Laisvasis Kaunas“.

REDAKTORIAUS SKILTIS

Sesės ir broliai!

Naktis iš sausio 12 į 13 diena sukėlė visą Lietuvą, visą patenktą lietuvių šeimoms prastai ir apgailėtai patikti, kad dabar, XX amžiaus pabaigoje, 1991-aisiais metais, Tarybų Sąjunga patarė krutis agresiją prieš Lietuvos valstybę, Deje, per greitą galvą, per akimirką apsigimė.

Lietuvos laisvė ir valdys atgimimas, kurie mūsų kultūrai 13 metais, sunkiai sudėris dangaus kalp žinias, apgaubtą gėris visą Lietuvą. Ar galėjome įsivaizduoti tokį okupuotą Jėzūkaimą! Bet nepatikiame švėit, ju bent reikali mūsų visai sumušti.

Tarybų krutis, višioms amliams mėsą prakibimą TIRI valdysimais kikiat ir buldovikams impetijos dūmavimas pilpimėmėm Lietuvosimoms okupuotų kalbavimams – Ruskeridit, Naufimais, Jermatėitit, Olgom, savo laimės, savo Tėvoms laivis buikait!

Įprastis rimai Vilniuje okupuoti, respublikinių laikraščių redakcijos švėitėm. Jūs pradėjo švėit laikraščių „Laisva Lietuva“, Lietuvos valdys ir lietuviškos programos mūsų broliu amėmė sušvėitė.

Kad mės kikiat apšvėitėmė informacijos spraga, mės, „Klaipėda“ redakcija ir „Rytis“ apšvėitėm, atgimimė imti „Klaipėda“ laikraščių laivis švėitėm, sausio 13-ąją krutim! sukimimė. Tai mės visis informimė, tai mės visis sudėimėm gėris diemė. Tai Lietuvos Nepriklausomoms Lietuvos švėit.

Ginkime Tėvyne! Tapdome mūsų Dievai!

ANTANAS STANAVIČIUS

REMI A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIUOS
RĖMIMO
FONDAS

Baltarusijos žurnalistai valstybinio terorizmo gniaužtuose: Ramanas Pratasevičius

R. Pratasevičius ne kartą buvo sulaikytas omonininkų. 2017 m.

Domas Šniukas

Aliksandro Lukašenkos režimo kova prieš laisvą žodį peržengė nacionalines ribas. Gegužės 23 d. provokacija ir grasinimu (buvo pakeltas karinis naikintuvas) jis privertė Minske nutūpti „Ryanair“ bendrovės keleivinį lėktuvą, skridusį iš Atėnų į Vilnių, kad areštuotų jame buvusį opozicionierių, telegramų kanalo „Nexta“ redaktorių, 26 metų tinklaraštininką, žurnalistą Ramaną Pratasevičių.

Iš pradžių manyta, kad batka tiesiog norėjo susidoroti su priešininku, bet dabar ryškėja tikroji velniško plano esmė – KGB meistrų apdorojamą žurnalistą panaudoti ir režimo propagandai, opozicinėms jėgoms, Vakarų politikai kiršinti ir diskredituoti. Gal tai ne vien Baltarusijos planas. Įdomu pastebėti, kad netrukus po lėktuvo priverstinio nutūpdymo Lukašenka Sočyje susitiko su Rusijos prezidentu Putinu, kartu teškenosi jūroje, linksmi stebėjo delfinus ir gavo pusės milijardo dolerių paskolą ekonomikos skylėms palopyti.

Oficialusis Minskas niekada nepripažino pažeidęs tarptautinę civilinės aviacijos teisę ir įvykdęs valstybinio terorizmo aktą. Priešingai, iš pradžių Lukašenka prisistatė kaip didelis humanistas, gelbėjęs Europą. Pirmoji incidento versija buvo tokia.

„Hamas“ teroristai virš Lietuvos sostinės kažkodėl nutarė susprogdinti bombą. Ją įnešė į „Ryanair“ lėktuvą. Apie tai sužinojęs Baltarusijos prezidentas nutarė gelbėti kaimynus. Jis pakėlė į dangų naikintuvą ir virš Lydos skrendančio keleivinio lėktuvo įgulai pasiūlė leisti Minsko oro uoste. Naikintuvas rodė kelią, mat šiaip lakūnai Minsko nebūtų suradę.

Proprezidentinis kanalas „Pul Pervogo“ kryptingai: „Baltarusija apsaugojo Europą. Lėktuvas „Ryanair“ skrido maršrutu Atėnai–Vilnius, o nusileido Minske. Nors pagal maršruto pėdsaką matyti, kad bortas buvo beveik ant valstybių sienos, kreipėsi į Minską, kad lėktuvą priimtų. Apie susidariusią situaciją buvo pranešta Prezidentui. Lukašenka besąlygiškai įsakė: lėktuvo maršrutą pakeisti ir priimti. Šiuo atveju svarbiausia – žmonių saugumas ir gyvybės.“ Pabrėžta, kad į Vilnių skristi buvo gerokai arčiau, bet kreiptasi būtent į Minską. „Pasirodo, ir diktatoriaus prisireikė! Kad ir kokia būtų politinė situacija, Baltarusija tikrai ne iš tų, kurios nepadėtų sunkią minutę (ko nepasakysi apie Vakarų kaimynus).“

Lėktuvas buvo nuvairuotas ne kur nors į pašalį, o prie Minsko tarptautinio oro uosto keleivių terminalo. Matyt, čia bombą saugiau ir lengviau surasti. Ieškojo ieškojo, bet nerado. Pakišti net nesivargino. Mat „humanitarinės“ Lukašenkos akcijos tikslas buvo kitas. Vietoj teroristų bombos „visiškai atsitiktinai“ buvo

pastebėtas ir areštuotas „teroristas“ – aktyvus opozicijos veikėjas, žurnalistas Ramanas Pratasevičius. Dėl kompanijos sulaukė ir jo merginą, Europos humanitarinio universiteto Vilniuje studentę Sofiją Sapegą. Mat ji internete vedė „Baltarusijos juodąją knygą“ – skelbė duomenis tų pareigūnų, kurie persekiojo taikių demonstracijų dalyvius.

Kas tas Ramanas Pratasevičius?

Gimė jis 1995 m. gegužės 6 d. karo akademijos dėstytojo ir šios akademijos bibliotekinės šeimoje. Į disidentinį sąjūdį įsitraukė paauglystėje, nuo 2011 m. Kaip žurnalistas, dalyvavo Ukrainos konflikte su Donecko ir Luhansko separatistais, buvo sužeistas. (Dėl bravūros nusifotografavo su nacionalistinio „Azovo“ dalinio uniforma ir ginkluote, dėl to buvo apkaltintas taikių gyventojų žudymu.) Studijavo žurnalistiką Baltarusijos universitete, bet 2018 m. iš jo pašalintas.

Dirbo įvairiose Baltarusijos ir Europos žiniasklaidos priemonėse: tut.by, onliner.by, baltarusiškoje „Komsomolskaja pravda“, Europos radijuje, radijuje „Svoboda“ ir kt. Specializavosi fotožurnalistikos srityje.

Dėl valdžios persekiojimų 2019 m. pabaigoje išvyko į Lenkiją, po kiek laiko pasiprašė politinio prieglobsčio. Čia persikėlė ir tėvai. Dėl to Lukašenkos dekretu Dmitrijus Pratasevičius neteko visų apdovanojimų ir papulkininkio antpečių.

2020 m. Ramanas vadovavo telegramų kanalui „Nexta“ kartu su jo įkūrėju Stepanu Putila, buvo jo kanalo „Smegenų Baltarusija“ redaktorius. Po suklastotų prezidento rinkimų Baltarusijoje kilus galingoms protesto

*„Reporteriai be sienų“ ir Lietuvos žurnalistų sąjunga organizavo žurnalistų protesto akciją prie Baltarusijos sienos, kurioje dalyvavo žurnalistai Šarūnas Černiauskas, Vilma Danauskienė, Ruslanas Iržikevičius, Dionizas Litvaitis, Indrė Makaraitytė, Dainius Radzevičius, Arkadijus Vinokuras ir kiti. Pasienyje buvo pakabinti portretai 21 žurnalisto, kuriuos kalina Lukašenkos režimas.
Dainiaus Radzevičiaus nuotr.*

demonstracijoms, „Nexta“ portalas buvo ne tik svarbus, labai populiarus informacijos šaltinis, bet ir koordinavo protestuotojų veiksmus. Režimas netruko jį paskelbti teroristiniu, o jo vadovus – teroristais.

2020 m. lapkritį prokuratūra Pratasevičiui ir Putilai iškėlė baudžiamąją bylą, o KGB įtraukė juos į ieškomų teroristų sąrašą. Viešai paskelbta, kad pirmajam gali grėsti mirties baismė.

2021 m. gegužę išvyko į Graikiją, dalyvavo opozicijos lyderės Svatlanos Cichanouskajos susitikimuose su valdžios atstovais. Graikijos specialiosios tarnybos vėliau nustatė, kad žurnalistą ir jo merginą S. Sapegą nuolat sekė trys vyrai, turį Rusijos piliečių pasus. Patsai Ramanas draugams žinute perdavė, kad Atėnų oro uoste už jo nugaros trynėsi ir fotografavo rusiškai kalbėjęs neaiškus tipas.

Demokratiškieji Vakarai, žmogaus teises ginančios organizacijos, tarptautiniai žurnalistų susivienijimai griežtai pasmerkė valstybinio terorizmo aktą.

Europos žurnalistų federacijos generalinis sekretorius Rikardas Gutjeresas (Ricardo Gutiérrez) pareiškė:

„Mes raginame Europos Sąjungą ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizaciją imtis priemonių prieš diktatorių Lukašenką ir spaudos laisvės bei žmogaus teisių persekiotojus.“

Tarptautinės žurnalistų federacijos generalinis sekretorius Entonis Belanžeris (Anthony Bellanger) paskelbė:

„Esame liudininkai, kai pagrobtas lėktuvas vieninteliu tikslu – areštuoti Ramaną. Vakar parodyta televizijos laida yra dar viena iliustracija, kaip toli Prezidentas Lukašenka yra pasiryžęs kerštauti tiems, kurie informavo apie žmonių protestus ir opoziciją prieš jį. Mes reikalaujame nedelsiant paleisti Ramaną, kurio vienintelė kaltė yra ta, kad naudojosi žodžio laisvės teise. Mes griežtai reikalaujame akcijos prieš vyriausybę. Jeigu šis aktas nebus nubaustas, atsiras rizika, jog

valdžia bet kuriam žurnalistui ar *blogeriui* galės priklijuoti teroristo etiketę.“

Kelių spaudos laisvę ginančių organizacijų, tarp jų Baltarusijos žurnalistų asociacijos, Lietuvos žurnalistų sąjungos, bendrame pareiškime sakoma:

„Ramanas Pratasevičius Baltarusijos valdžios persekiojamas už tai, kad pakėlė pamatinių žmogaus teisių krizės užuolaidą, krizės, kurią įžiebė prezidento rinkimai ir kuri tęsiasi iki šiol. Jo taikią visuomeninę veiklą garantuoja Baltarusijos Respublikos Konstitucija ir tarptautiniai žmogaus teisių aktai. Mes manome, kad Ramano Pratasevičiaus persekiojimas yra politiškai motyvuotas ir yra pagrindas jį laikyti politiniu kaliniu.

Mes reikalaujame Baltarusijos valdžios nedelsiant paleisti Ramaną Pratasevičių ir panaikinti visus jam keliamus kaltinimus; išlaisvinti kartu areštuotą Sofiją Sapegą; išlaisvinti visus politinius kalinius ir nutraukti politines represijas šalyje.“

Paskelbti šie dabar įkalinti Baltarusijos žurnalistai: Ramanas Pratasevičius, Kaciaryna Andrejeva, Darija Chulcova, Julija Sluckaja, Ala Šarko, Siarhejus Alšeuskis, Piotras Sluckis, Ksenija Luckina, Andrejus Aliaksandravas, Dzianisas Ivašynas, Andrejus Pačabutas, Maryna Zolatava, Volha Loika, Liudmila Čekina, Aliona Talkačova, Anžela Asad, Iryna Rybalka, Ala Lapatka, Darja Danilava, Marija Novik, Aliaksandras Daineka, Andrejus Audzejevas. Kai kuriems kitiems taikomas namų areštas, iškeltos administracinės bylos.

Detaliau susipažinti su Pratasevičiaus pagrobimo aplinkybėmis ir moraliai paremti

kalinamus Baltarusijos žurnalistus į Vilnių buvo atvykęs nevyriausybines organizacijos „Reporteriai be sienų“ generalinis sekretorius Kristofas Deluaras (Christophe Deloire). Jis kartu su LŽS organizavo protesto akciją prie Baltarusijos sienos, kurioje dalyvavo sostinės ir vietos žurnalistai. Pasienyje buvo pakabinti portretai 21 žurnalistu, kuriuos kalina Lukašenkos režimas. Sostinės žurnalistams akcijoje atstovavo Šarūnas Černiauskas, Vilma Danauskienė, Ruslanas Iržikevičius, Dionizas Litvaitis, Indrė Makaraitytė, Dainius Radzevičius, Arkadijus Vinokuras ir kiti.

K. Deluaras lankėsi Lietuvos prokuratūroje ir įteikė skundą. Prašoma, kad Baltarusijos karinių pajėgų diversija prieš lainerį, įvykusi tiesiogiai ir akivaizdžiai ją kurstant A. Lukašenkai, būtų tirama kaip „orlaivio pagrobimas nusikalstamais tikslais“.

Kol Europos Sąjungos politikai mąstė, kokių prieš Baltarusiją imtis sankcijų, A. Lukašenka nesnaudė ir iš gynybos perėjo į puolimą. Juk buvo įspėjęs, kad Vakarų sankcijos jiems atsirūgs. Birželio 3 d. per valstybinį ONT televizijos kanalą buvo išmestas propagandos produktas, šokiravęs ne ką mažiau už keleivinio lėktuvo pagrobimą.

Prie KGB kameroje laikomo Pratasevičiaus neprileido jo artimųjų, advokatės Inesos Olenskajos, užtat prileido valstybinio ONT televizijos kanalo vadovą, Baltarusijos karo akademijos auklėtinį, anksčiau dirbusį Lukašenkos administracijos ideologinio skyriaus vedėju pavaduotoju, Maratą Markovą. Jis su pagrobtuoju žurnalistu parengė pusantros valandos interviu pagal KGB režisierių scenarijų ir faktus. Kad žiūrovams nekiltų paikų klausimų, kodėl KGB pasirinko jį,

kalbėdamasis su pašnekovu ne kartą pabrėžė esąs kariškas žmogus. Klausinėjo tiksliai taip ir apie tai, kas reikėjo.

O Ramanas kalbėjo visiškai taip, kaip kalba oficialioji Baltarusijos propaganda. Režimas nesitenkino minimumu, o žengė va bank – iki pagyrų Aliksandro Grigorjevičiaus kiaušams. Žurnalistas ne tik pripažino savo kaltę pagal visus kaltinimus, išskyrus Ukrainos epizodą, bet ir diskreditavo opozicijos veikėjus, skelbė protesto akcijų koordinatorių pavardes, aiškino, kad šiuo metu rengti protesto eisenas ar mitingus neverta. Kliuvo Vakarams, Lenkijai ir Lietuvai, kurie remia politinę Baltarusijos emigraciją. Net istorija su lėktuvu, pasirodo, ne „Hamaso“, o Cichanouskajos bendražygio intriga. Tai jis bus pakišęs Ramaną Baltarusijos teisėsau-gai. Žurnalistas vienareikšmiškai gerbiąs Lukašenką, vyrą su „plieniniais kiaušais“. (Tokį unikalų komplimentą Ramanui pakišęs saugumietis vertas ordino.)

Sveiku protu sunku suvokti, kaip žurnalistas, niekieno neverčiamas, net persekiojamas, ištisą dešimtmetį veikė prieš Lukašenkos diktatūrą, o, dešimtį dienų praleidęs KGB kameroje, staiga tapo jos šalininku. Galima tik įsivaizduoti, kokį pragarą jam teko patirti, kad būtų fiziškai ir dvasiškai palaužtas.

Žinovai įvardija mažiausiai tris to pragaro cechus arba metodus, kaip palaužti žmogaus valią.

Pirmasis, ypač gerai išbandytas viduramžiais, dar patobulintas Stalino laikais, – tai kankinimas, psichologinis smurtas. Kaip liudija šimtai sulaikytų taikių demonstracijų Minske dalyvių, jis niekur nedingo.

Antrasis, modernusis, – psichotropinių preparatų panaudojimas.

Trečiasis, bizūno ir meduolio. Režimas ir Rytų Ukrainos separatistai Ramaną kaltina terorizmu, ne kartą gąsdino mirties bausme. Už sutikimą bendradarbiauti ir buvusių bendražygių kritiką KGB galėjo pažadėti švelnią bausmę ar apskritai paleisti laisvėn. Juk jo prestižui mirtinas smūgis kiristas, į jį piktai žiūrės Lukašenkos šalininkai ir įtariai opozicija.

O kas Baltarusijos saugumui gali uždrausti naudoti visus tris ar daugiau metodų?

Lukašenka, nusižiūrėjęs į Liudviką XIV, siekia būti prezidentu Saule. Skelbia, kad Baltarusija yra jo užaugintas kūdikis, mylimoji, kurios niekam neatiduos. Jokios demokratijos, jokios spaudos laisvės. Pratasevičiaus pavyzdžiu režimas siekia visiškai įbauginti nepaklusnius žurnalistus. Žiūrėkite ir mąstykite: mes jus pagausime bet kur, iš jūsų padarysime bet ką.

Rašant šias eilutes, tiek žodžio laisvės, tiek tarptautinės politikos požiūriu Minsko įvykdyto lėktuvo užgrobimo istorija tik įsibėgėja. Pranašauti, kuo ji pasibaigs, galėtų nebent astrologai.

R E M I A

Lietuvos partizanų periodiniai leidiniai

Vytauto Didžiojo karo muziejaus eksponatai.

Jolantos Beniušytės nuotr.

Vytas Urbonas

Dar tebevykstant Antrajam pasauliniam karui ir sovietų kariuomenei užėmus beveik visą Lietuvos teritoriją, 1944 m. šalyje kilo visuotinis pasipriešinimas naujesiems okupantams, prasidėjo partizaninis judėjimas. Kaip rašo šio judėjimo Lietuvoje istoriją tyrinėjęs žurnalistas Ričardas Čekutis, „iš pradžių daugiausia buvo slapstomasi vengiant eiti į sovietų kariuomenę ir jos gretose kovoti dėl svetimos valstybės interesų. Tačiau netrukus okupacinė administracija, sudariusi vadinamųjų „liaudies gynėjų“ būrius ir pasitelkusi reguliariosios kariuomenės dalinius, pradėjo masines represijas <...>.

Besislapstantys vyrai ėmė ginkluotis, telktis į didesnius būrius. Prasidėjo pirmieji ginkluoti susidūrimai su stribais ir NKVD kariuomenės daliniais. Netrukus šie pirmieji laisvės kovotojų būriai tapo viso partizaninio judėjimo branduoliai. Iš jų susidarė stambesni organizaciniai junginiai – partizanų rinktinės, apygardos, sritys.“ Prasidėjo aktyvi kova su sovietine administracija ir jos potvarkiais, svetimos kariuomenės kareivių, saugumo tarnybų pareigūnų ir jų talkininkų naikinimas, siekiant atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Su ginklu rankose į miškus išėjo nemažai Lietuvos jaunimo, vidutinio amžiaus žmonių. Apie 1945 m. jų, partizanų, buvo daugiau kaip 25 tūkstančiai.

Partizanų spaudos atsiradimas

Norėdami geriau informuoti Lietuvos gyventojus apie vidaus ir tarptautinę padėtį, pateikti tikrų žinių apie vietinės administracijos darbus, platinti užsienio radijo pranešimus, partizanai miškuose, požeminėse slėptuvėse, kitose vietose ėmė leisti atšaukimus, laikraštėlius bei laikraščius. Juos spausdino ir daugi- no rašomosiomis mašinėlėmis, šapirografais, rotatoriais, kartais – spaustuvine technika.

Visam pasipriešinimui vadovauti kūrėsi po- grindinės organizacijos. 1946 m. birželį slaptai veikusių Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos, Lietuvos laisvės armijos, Lietuvių fronto, Ne- priklausomos Lietuvos sąjūdžio „Atžalyno“ są- jūdžio ir partizanų atstovai sudarė Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdį. Siekiant suaktyvinti pasipriešinimą ir centralizuoti par- tizaninio judėjimo valdymą, 1948 m. Lietuvoje buvo įkurti realiai veikiantys trijų partizanų sri- čių štabai, vienijantys po kelias apygardas, – Va- karų Lietuvos (Kęstučio, Žemaičių ir Prisikėlimo apygardos), Rytų Lietuvos (Vytauto, Algiman- to, Vyčio ir Didžiosios Kovos apygardos) bei Pietų Lietuvos (Dainavos ir Tauro apygardos). Dar 1946–1947 m. visų Lietuvos partiza- nų apygardų štabuose buvo įkurti informa- cijos arba spaudos ir propagandos skyriai. 1947 m. visos partizanų apygardos jau turėjo bent po vieną periodinį leidinį. O 1948 m. vi- duryje įkurtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis rūpinosi ir partizanų spaudos leidyba, koor- dinavo apygardų laikraščių spausdinimo bei platinimo veiklą.

Iš pradžių daugelis partizanų laikraščių ir laik- raštėlių buvo leidžiama Lietuvos laisvės ko- votojų sąjungos bei Lietuvos laisvės armijos

vardu, paantraštelė nurodant apygardą, rinktinę, būrį, eilės ir ištisinį numerį. Jie buvo skiriami trimis skaitytojų grupėms: plačiajai visuomenei, partizanams ir štabų pareigūnams. 1949 m. pradžioje visą Lietuvos teritoriją padalijus į partizanines sritis, visa rezistencinė spauda pradėta leisti Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio vardu. Po 1949 m. vasarį įvykusio visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimo partizanų apygardų štabuose buvo steigiamos visuomeninės dalys, sudarytos iš trijų pareigūnų. Smulkesniuose organizaciniuose vienetuose – būriuose, skyriuose, grandyse – turėjo būti paskirtas visuomenininkas, kuris privalėjo rūpintis medžiagos spaudai rinkimu ir leidinių platinimu. Suvažiavime priimtame Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio statute greta karinių bei kitų uždavinių buvo nurodyta rūpintis ir dvasiniu ugdymu: „Sąjūdis <...> auklėja bei stiprina sąjūdžio narius, dalyvių ir visuomenės Tėvynės meilę; <...> ugdo lietuvių tautišką susipratimą, nepriklausomybės troškimą, valstybiškumą, kultūrą, dorovę, darbštumą, vieningumą, iniciatyvą ir narsumą; <...> per spaudą ir gyvu žodžiu informuoja visuomenę apie esamą vidaus ir tarptautinę karinę ir politinę padėtį, orientuoja ją svarbiausiais klausimais.“

1949 m. vasario 25 d. Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos prezidiumas priėmė ir nutarimą, kuriame pavedė sričių ir apygardų štabams leisti savo laikraščius, rūpintis žemesniųjų padalinių leidybos ir leidinių platinimo reikalais bei aktyviai bendradarbiauti keičiantis straipsniais, ieškant spaudos bendradarbių, dalijantis turimomis dauginimo priemonėmis.

Vakarų Lietuvoje

Vienas pirmųjų Lietuvos partizanų periodinių leidinių pasirodė Žemaitijoje. Čia Lietuvos

laisvės armija, ilgiausiai Lietuvoje išsaugojusi savo organizacines struktūras, 1944 m. rudenį ėmė leisti nelegalų laikraštėlį (biuletinį) „Karinės-politinės žinios“, skirtą laisvės kovotojų tarnybiniam naudojimui. Deja, jo pasirodė tik keletas numerių. 1944 m. pabaigoje prie Kauno žuvus vienam iš Lietuvos laisvės armijos vadų leidinio redaktoriui Kaziu Ververskiui ir dingus kai kuriems kitiems štabo pareigūnams, leidinys nustojo eiti. 1944 m. gruodį Lietuvos laisvės armijos centrinis štabas pradėjo leisti laikraštį „Karžygys“, kuris nuo 3 numerio vadinosi „Laisvės karžygys“. Kaip pažymi partizanų spaudą tyrinęję Algis Kašėta ir Dalia Kuodytė, jame bene pirmą kartą buvo nusakyta partizaninės spaudos prasmė bei paskirtis: „<...> Naikinti tautoje vergovės kompleksą, ugdyti partizanų drąsą ir konspiracijos tradicijas, ugdyti tautoje nacionalinį ir valstybinį sąmoningumą bei nušviesti Lietuvos gyventojams politines aktualijas.“ Trečiajame „Laisvės karžygio“ numeryje, kuris pasirodė 1945 m. kovą, laisvės kovotojai kreipėsi į visuomenę: „Dabar pats patogiausias laikas būti knygnešiu, tautos žadintoju, kovotoju už jos laisvę <...>. Sakote, dabar nėra prasmės, tik beprasmis pasiaukojimas <...>, reikia palaukti momento. Taip, bet vilties laimėti knygnešių laikais negi buvo daugiau <...>. Galbūt dabartinių knygnešių kelias pavojingesnis, bet kartu jis kilnesnis <...>. Rytų, kai tai taps nepavojinga, ir be mūsų bus kam kalbėti patriotines kalbas ir rašyti ilgiausius straipsnius, kvepiančius Tėvynės meile <...>. Bet dabar, tik dabar lietuvišką žodį ištartiti ir išplatinti, nebijantis tautietis, mes kviečiame tave. Dabar tu kaip niekad reikalingas Tėvynei <...>.“ Šiame kreipimesi taip pat buvo kviečiama skleisti pogrindžio spaudos idėjas, per patikimus žmones ją platinti ir remti aukomis.

1945 m. pradėjo eiti Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos vardu leistas Žemaičių apygardos laikraštis „Laisvės balsas“, kuris buvo platinamas Klaipėdos, Telsių ir Mažeikių apskrityse. Jis ėjo labai ilgai – net iki 1952 m. rudens ir kurį laiką buvo spausdinamas poligrafine technika 1 000 egzempliorių tiražu. Iš viso pasirodė 156 laikraščio numeriai, kuriuos redagavo Irena Petkutė. Tai informacinio pobūdžio leidinys. Jame daugiausia buvo spausdinamos užsienio politinių įvykių apžvalgos, pateikiamos žinutės apie šalies vidaus ir užsienio įvykius, skyrelis „Žinios iš katalikų pasaulio“, skelbiami analitiniai straipsniai apie tarptautinę padėtį, pasakojama apie politikos ir karo asmenybes, partizaninio karo įvykius, pateikiami partizanų vadovybės kreipimaisi ir įsakymai, sveikinimai religinių ir tautinių švenčių progomis, spausdinama partizanų poezija.

Panašaus turinio buvo ir laikraštis „Laisvės varpas“, kurį nuo 1946 iki 1953 m. Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos vardu leido Kęstučio apygardos štabas, redagavo J. Mocius, P. Paulaitis, V. Steponaitis, A. Bakšys. Daugiausia vietos jame užėmė šalies vidaus ir užsienio žinios, analitiniai straipsniai apie politinę padėtį, partizaninio gyvenimo kronika. Tai buvo vienas iš populiariausių ir ilgiausiai leistų partizanų periodinių leidinių – iš viso išėjo 173 jo numeriai, kai kurie spausdinti net 1 200–2 000 egzempliorių tiražu.

Prisikėlimo apygardos štabas 1948 m. viduryje pradėjo leisti laikraštį „Prisikėlimo ugnis“, kuris, redaguojamas P. Bartkaus, L. Grigonio, P. Morkūno, V. Šniuolio bei J. Paliūno, ėjo iki 1952 m. spalio. Išleisti 23 jo numeriai nuo kelių šimtų iki kelių tūkstančių egzempliorių tiražu. Juose buvo pateikiama

šalies vidaus gyvenimo ir užsienio žinių, spausdinami analitiniai straipsniai apie partizaninės kovos tikslus ir prasmę, Lietuvos politinę padėtį ir tarptautinius santykius, raginimai puoselėti patriotines, tautines bei religines vertybes, skelbiami partizanų vadovybės įsakymai ir kreipimaisi.

1949 m. vasarį Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio vyriausioji vadovybė įsteigė kultūrinio pobūdžio žurnalą „Prie rymančio Rūpintojėlio“, kurį leido šio sąjūdžio Visuomeninė dalis, redagavo jos viršininkas Juozas Šibaila. Leidinyje buvo rašoma apie tarptautinę padėtį, partizanų kasdieninį gyvenimą ir kovas, spausdinamos trumpos partizanų biografijos, jų parašyti grožiniai kūriniai, daugiausia eilėraščiai, esė, pagrindžio leidinių recenzijos, buvo moterims skirtas skyrelis „Aš, lietuvaitė!“, satyros skyrelis „Tarka“. Leidinys buvo dauginamas rotatoriumi, spausdintas nuo kelių dešimčių iki tūkstančio egzempliorių tiražu. Žurnalo leidimas nutrūko 1953 m. vasarį, žuvus jo redaktoriui J. Šibailai.

Panašaus pobūdžio buvo ir Žemaičių apygardos štabo žurnalinis leidinys „Malda girioje“, kurį nuo 1949 iki 1952 m. leido ir redagavo V. Montvydas bei M. Alūzaitė. Išėjo 24 numeriai, kuriuose paskelbta ne tik publikacijų politikos klausimais, bet ir kultūrinio gyvenimo apžvalgų, pateikta daug partizanų prozos ir poezijos kūrinių. Žurnalo tipo leidinį pavadinimais „Partizanų šūviams aidinti“ bei „Partizanų šūvių aidas“ nuo 1952 iki 1957 m. leido ir Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Juozapavičiaus tėvūnija Prisikėlimo apygardoje; jį redagavo K. Liuberskis ir S. Erstikis. Išėjusiuose 23 numeriuose išspausdinta gyvenimo aktualijoms skirtų straipsnių, paskelbta partizanų kautynių ir mūšių apybraižų, nemažai

partizanų sukurtų eilėraščių. 1959 m. Žemaičių apygardoje pasirodė ir laikraštėlis „Knygnešių keliu“ – manoma, paskutinis Lietuvos partizanų periodinis leidinys.

Rytų Lietuvoje

1944 m. vasarą pagrindinis leidinys pradėjo eiti ir Aukštaitijoje. Tai buvo laikraštis „Laisvės kelias“, kurį leido Vytauto apygardos štabas Lietuvos laisvės armijos vardu. Jis ėjo iki 1945 m. vidurio dažniausiai du kartus per mėnesį. „Laisvės kelias“ buvo dauginamas rotaprintu ir platinamas Utenos, Zarasų bei Švenčionių apskrityse. 1944 m. pradėjo eiti ir Didžiosios Kovos apygardos laikraštis „Žalioji giria“, leistas iki 1946 m., o 1946–1947 m. Vytauto apygardos Liūto rinktinė Lietuvos laisvės armijos vardu leido laikraštį „Laisvės talka“. Nuo 1946 iki 1949 m. Didžiosios Kovos apygardos štabas leido laikraštį „Tėvynei šaukiant“, kurį redagavo A. Leščinskas, J. Jūras bei S. Satkevičius.

1945 m. spalį Vytauto apygardos štabas pradėjo leisti laikraštį „Aukštaičių kova“, kurį nuo 1949 m. iki 1952 m. rugsėjo su pertraukomis toliau leido Šiaurės Rytų Lietuvos srities štabas. Išėjusiuose 28 numeriuose iki 200 egzempliorių tiražu daugiausia vietos buvo skiriama informacijai apie politinę padėtį Lietuvoje ir užsienyje. Laikraštį redagavo P. Ivonis, V. Pakštas ir B. Kazickas, o 1950 m. jiems žuvus – poetas Bronius Krivickas. Jam 1952 m. taip pat žuvus, „Aukštaičių kovos“ leidyba visiškai nutrūko.

1946 m. birželį pasirodė kitas Vytauto apygardos leidinys – laikraštis „Laisvės šauklys“, kurį iš pradžių leido Liūto rinktinės štabas. Jis ėjo su pertraukomis iki 1950 m. balandžio

Prisikėlimo apygardos štabas 1948 m. viduryje pradėjo leisti laikraštį „Prisikėlimo ugnis“, kuris, redaguojamas P. Bartkaus, L. Grigonio, P. Morkūno, V. Šniuolio bei J. Paliūno, ėjo iki 1952 m. spalio. Išleisti 23 jo numeriai nuo kelių šimtų iki kelių tūkstančių egzempliorių tiražu.

apie 500 egzempliorių tiražu. Laikraštyje buvo rašoma apie partizaninės kovos prasmę ir tikslus, spausdintos pasaulio ir vietos įvykių politinės apžvalgos, partizanų poezijos bei satyros kūriniai. Išleisti 35 numeriai, spausdinti rašomąja mašinėle, padauginti rotaprintu. Jį redagavo V. Grigaliūnas ir B. Kazickas.

1947 m. Algimanto apygardos štabas ėmė leisti laikraštį „Partizanų kova“, kuris nuo 1949 m. vadinosi „Partizaninė kova“ ir ėjo iki 1951 m. Išleista apie 30 numerių, spausdintų rašomąja mašinėle ir padaugintų rotatoriumi. Iš pradžių jį redagavo J. Urbonas, vėliau V. Deksnys, Jonas ir Juozas Kemekliai. Nuo 1947 iki 1949 m.

Vytauto apygardos Tigro rinktinės štabas leido laikraštį „Rytų Lietuva“, kurį redagavo L. Balys, Lietuvos laisvės armijos Dariaus ir Girėno apygardos štabas – laikraštį „Bočių kelias“, redaguojamą A. Baltrėno, V. Aukštikalnio ir P. Zubausko, o Vytauto apygardos Lokio rinktinės štabas – laikraštį „Sutemų keleivis“, jį redagavo P. Račinskas ir B. Vaičėnas, išėjo apie 10 numerių. Vėliau, 1949–1950 m., laikraštį pavadinimu „Sutemų keleivis“ leido Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio vyriausioji vadovybė, jį redagavo J. Šibaila. Algimanto apygardos Šarūno rinktinės štabas 1947–1948 m. leido laikraštį „Pragiedruliai“, kurį redagavo J. Urbonas.

Vyčio apygardos štabas Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio vardu 1949 m. pradėjo leisti laikraštį

1945 m. spalį Vytauto apygardos štabas pradėjo leisti laikraštį „Aukštaičių kova“, kurį nuo 1949 m. iki 1952 m. rugsėjo su pertraukomis toliau leido Šiaurės Rytų Lietuvos srities štabas.

„Lietuva brangi“, kuris ėjo iki 1953 m. Jį redagavo K. Tvaska, A. Smetona ir B. Tarutytė. Šiaurės Rytų Lietuvos srities štabas nuo 1950 m. iki 1952 m. rugsėjo leido laikraštį „Laisvės kova“, kurį redagavo B. Krivickas. Vyčio apygardos štabas 1952 m. dar išleido du laikraščio „Vyčių keliu“ numerius.

Pietų Lietuvoje

Kai 1944 m. pirmieji partizanų periodiniai leidiniai pasirodė Vakarų Lietuvoje ir Aukštaitijoje, Pietų Lietuvoje tokių leidinių dar nebuvo. Dzūkijoje buvo platinami tik informacinio turinio lapeliai apie tarptautinę padėtį ir įvairaus turinio atsisaukimai. Pirmieji laikraščiai pasirodė tik 1945 m.

1945 m. rugpjūtį, kuriant Tauro apygardą ir jai priklausančią Geležinio Vilko rinktinę, įsteigtas laikraštis „Laisvės žvalgas“. Jį leido ir redagavo V. Radzevičius, talkinant Marijampolės knygyno vedėjui J. Draugeliui. Laikraštis spausdintas rašomąja mašinėle ir daugintas rotaprintu. Jį buvo numatyta leisti kas savaitę 500 egzempliorių tiražu. Tačiau po dviejų mėnesių V. Radzevičius buvo išduotas, suimtas, per tardymą nužudytas; laikraščio leidimas nutrūko. Vietoj jo Geležinio Vilko rinktinėje 1945 m. pabaigoje pradėtas leisti kitas laikraštis – „Kovos keliu“, kurį iki 1948 m. leido ir redagavo A. Varkala ir Juozas Lukša (Daumantas), vienas iš Lietuvos partizaninio judėjimo vadų. 1945 m. pabaigoje atgaivintas ir „Laisvės žvalgas“ – jo vyriausiuoju redaktoriumi tapo Antanas Baltūsis. 1946 m. viduryje A. Baltūsį paskyrus Tauro apygardos štabo viršininku, laikraštį toliau redagavo J. Lukša, vėliau – A. Vabalas, K. Matulevičius, A. Miškinis, V. Bazilevičius, V. Vitkauskas. „Laisvės žvalgas“ buvo leidžiamas

kartą per mėnesį apie 1 000 egzempliorių tiražu. 1951 m. vasarį žuvus redaktoriui V. Vitkauskui, laikraščio leidyba nutrūko.

1945 m. rugsėjo ir spalio mėnesiais trumpai ėjo Merkio rinktinės Merkinės bataliono štabo laikraštėlis „Trečias skambutis“, kurio tris numerius išleido ir suredagavo Adolfas Ramanauskas (Vanagas), žymus partizaninės kovos vadovas. Jis 1946 m. redagavo ir 1945 m. įsteigtą Pietų Lietuvos srities štabo laikraštį „Laisvės varpas“, kurį paskui iki 1952 m. leido Dainavos apygardos štabas. Įvairiu laiku jį redagavo J. Vitkus, L. Baliukevičius, J. Gegužis. Išėjo 37 numeriai iki 2 000 egzempliorių tiražu. Laikraštįje buvo rašoma apie tarptautinius įvykius ir jų poveikį Lietuvai, partizaninio karo aktualijas ir laisvės kovų prasmę. A. Ramanauskas 1946–1947 m. kartu su A. Perminu redagavo ir Merkio rinktinės partizanų štabo laikraštį „Mylėk tėvynę“, o kartu su L. Baliukevičiumi – laikraštį rusų kalba „Svobodnoje slovo“, kurį 1947–1949 m. leido Dainavos apygardos štabas, 1950–1952 m. – Pietų Lietuvos srities štabas.

Sūduvos krašto Tauro apygardos partizanai 1945 m. leido laikraštėlį „Girios balsas“, o 1945 m. birželį Dainavos apygardos partizanai įsteigė laikraštį „Už tėvų žemę“. Iš pradžių iki 1947 m. jį leido Dzūkų rinktinės Kęstučio grupės štabas, o 1947–1950 m. – Dzūkų rinktinė. Laikraštis informavo apie politinę padėtį Lietuvoje ir užsienio šalyse, rašė apie svarbiausius įvykius, partizanų veiklą. Leidinį redagavo A. Morkeliūnas ir S. Staniškis. Išleisti 62 numeriai iki 1 000 egzempliorių tiražu. 1947 m. Dainavos apygardos štabas trumpai leido laikraštį „Aukuras“, kurio pasirodžiusius 8 numerius suredagavo D. Jėčys ir J. Puškorius. Dainavos apygardos Šarūno rink-

1945 m. rugpjūtį, kuriant Tauro apygardą ir jai priklausančią Geležinio Vilko rinktinę, įsteigtas laikraštis „Laisvės žvalgas“. Jį leido ir redagavo V. Radzevičius, talkinant Marijampolės knygyno vedėjui J. Draugeliui. Laikraštis spausdintas rašomąja mašinėle ir daugintas rotaprintu.

tinės štabas nuo 1947 iki 1951 m. leido laikraštį „Laisvės rytas“, kuris buvo platinamas Lazdijų apskrityje ir dalyje Alytaus bei Varėnos apskričių. Jį redagavo J. Gegužis. Iš viso išėjo apie 20 numerių 450–700 egzempliorių tiražu.

1949 m. liepą Pietų Lietuvos srities štabas įsteigė laikraštį „Partizanas“, kuris paskui buvo leidžiamas iki 1953 m. ir platinamas Dainavos ir Tauro apygardose. Laikraštis rašė apie Lietuvos vidaus gyvenimą, partizanų veiklą, spausdino analitinius straipsnius apie

tarptautinę padėtį ir politikos aktualijas. Leidinį redagavo A. Ramanauskas, L. Baliukevičius, S. Staniškis. Jis buvo spausdinamas rotatoriumi iki 1 000–1 400 egzempliorių tiražu. Iš viso išėjo 32 numeriai. „Partizano“ leidyba nutrūko 1953 m. vasarį žuvus paskutiniam redaktoriui S. Staniškiui. Dainavos apygardos štabas 1949–1950 m. trumpai leido laikraštį „Dainavos partizanas“, kurio išėjusius 4 numerius suredagavo L. Baliukevičius. Pietų Lietuvos srities štabas nuo 1950 iki 1952 m. leido rašomąja mašinėle spausdintą laikraštį „Pogrindžio žodis“, kurį redagavo L. Baliukevičius. Nuo 1952 iki 1955 m. su pertraukomis ėjo šapirografu, rašomąja mašinėle spausdintas Lietuvos laisvės kovos sąjungos laikraštėlis „Protėvių takais“, kurio pasirodė 9 numeriai po 200 egzempliorių. Tai buvo vienas iš paskutinių Lietuvos partizanų periodinių leidinių.

Tyrinėtojų duomenimis, Lietuvos partizanai iš viso šalyje nelegaliai leido daugiau kaip 80 pavadinimų įvairių periodinių leidinių;

bibliografo, knygotyrininko, buvusio rezistento Alberto Ruzgo teigimu, 1944–1957 m. Lietuvos partizanai leido net 107 periodinius leidinius. Kai kurie laikraščiai ėjo ilgai – 6–7 metus. Svarbiausias jų tikslas buvo žadinti ir ugdyti lietuvių patriotizmą, slopinti komunistinę propagandą, objektyviai ir operatyviai supažindinti žmones su šalies vidaus ir tarptautiniais įvykiais, aptarti ir aiškinti aktualias tautos egzistencijos problemas. Lietuvos partizanų spaudą tyrinėjęs istorikas, žurnalistas Algimantas Liekis pabrėžia, kad partizanų išleistuose periodiniuose leidiniuose „buvo atskleidžiami sovietinės okupacinės valdžios veiksmai sovietizuojant, kolonizuojant ir rusinant Lietuvą, naikinant lietuvišką kultūrą. Paskelbta duomenų apie sovietinių represinių struktūrų terorą, komunistinės valdžios nusikaltimus, apie kolarantų tarnavimą okupantams. Partizanų spauda buvo vienintelis spausdintos objektyvios informacijos šaltinis. Ji kėlė partizanų kovinę dvasią, stiprino lietuvių tautos patriotizmą, ryžtą atkurti nepriklausomą Lietuvą.“

Literatūra

1. Čekutis R. *Partizanų spauda 1944–1953 m.* Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2005.
2. Gaškaitė-Žemaitienė N. *Partizanai apie pasaulį, politiką ir save.* Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 1998.
3. Gaškaitė N. *Pasipriešinimo istorija. 1944–1953 metai.* Vilnius: Aidai, 2006.
4. Kašėta A., Kuodytė D. Partizanų periodinė spauda. *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.* Kaunas, 1996.
5. Liekis A. Lietuvos partizanų spauda. *Visuotinė lietuvių enciklopedija.* Vilnius, 2008.
6. Ruzgas A. *Rezistentų pagrindiniai periodiniai leidiniai.* Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2010.
7. Stremaitytė A. *Karo naratyvas Vakarų Lietuvos Jūros srities partizanų periodinėje spaudoje.* Kaunas, 2015.

R E M I A

„Vakarinės naujienos“: nuo partinio organo iki nepriklausomo dienraščio

„Vakarinių naujienų“ redaktoriaus kėdėje. 1990 m.

Vytauto Žeimanto asmeninio archyvo nuotr.

Vytautas Žeimantas

Į „Vakarines naujienas“ atėjau dirbti įsibėgėjant Michailo Gorbačiovo inicijuotai „perestroikai“ (pertvarkai). Tuometiniai Lietuvos partiniai dignitoriai manė, kad ši akcija praeis, kaip ir be pėdsakų dingdavo daugelis iš Maskvos nuleistų partinių iniciatyvų. Bus garsiai pašnekėta, leista net laisviau pašūkauti ir vėl viskas liks taip, kaip buvę. Tokia linkme ir buvo kreipiama tuometinė periodinė spauda. Tačiau žmonės, ypač inteligentija, pajuto, kad, prisidengus pertvarkos šūkais, galima pabandyti pajudinti iš pažiūros nepajudinamą partinę sovietinę valdžią. Šios dar tik slapta širdyse nešiojamos viltys ir surinko žmones į Mokslų akademijos salę, kur buvo įsteigta Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinė grupė.

Maža žinutė – didelės pasekmės

Visa tai vyko be partinio palaiminimo. O kaip apie tai paskelbti spaudoje, jei ji visa buvo partinė? Girdėjau kartą Vytautą Landsbergį sakant, kad pirmasis apie Sąjūdžio įkūrimą paskelbė laikraštis „Tarybinis mokytojas“. Tai sakydamas su jam būdinga šypsenele dar pajuokavo, kad ne bet koks laikraštis, o „tarybinis“...

Iš tikrųjų apie Sąjūdžio įkūrimą pirmasis ir tuo metu vienintelis Lietuvoje paskelbė laikraštis „Vakarinės naujienos“. Sąjūdžio iniciatyvinė grupė buvo įsteigta 1988 m. birželio 3 d., penktadienį. Pirmame po šio įvykio numeryje, birželio 6 d., pirmadienį, „Vakarinėse naujienose“ pasirodė nedidelė žinutė „Parsitvarkymo sąjūdis – dar viena savaveiksmė formuotė“.

Tą pirmadienio rytą į redakciją atėjo Romualdas Ozolas. Atnešė ranka parašytą nedidelį tekstą. Žinutė maža, bet jos užtaisas sprogstamasis, pasekmės redakcijai nenuspėjamos. Buvo surizikuota, parinkta nelabai išsiskirianti antraštė, žinia po pietų jau pradėjo skliti po Lietuvą.

Nuogaštavimai pasitvirtino. LKP CK Propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjas Česlovas Šlyžius įsiutęs lakstė po CK su šiuo laikraščio numeriu. Labiausiai jį pykino žodžiai, kad bus kuriamos Sąjūdžio rėmimo grupės darbo kolektyvuose, gyvenamosiose vietose. Čia jis įžvelgė konkurenciją komunistų partijai.

Redakcijai teko atsimušinėti į jo puolimą: Gorbačiovas, pertvarka, iniciatyvos iš apačių skatinimas... Kaip koziris buvo mestas ir teiginys, kad iš 35 laikraštyje išvardytų Sąjūdžio

iniciatyvinės grupės narių net 17 buvo komunistai... „Žurnalistikos“ skaitytojams galima būtų pridėti, kad šioje grupėje buvo apie dešimt buvusių ir esamų žurnalistų.

Redakcija realių bausmių išvengė. O partinių dignitorių baimės pasitvirtino su kaupu. Mažoje laikraščio žinutėje buvo akumuliuotas galingų įvykių užtaisas, pakeitęs Lietuvą, Sovietų Sąjungą, visą pasaulį.

Dvikalbis organas

Atėjau dirbti ne į laikraštį, bet į „organą“. Oficialiai „Vakarinės naujienos“ buvo „Lietuvos komunistų partijos Vilniaus miesto komiteto, Vilniaus miesto Liaudies deputatų tarybos organas“. Tie žodžiai buvo kasdien skelbiami po laikraščio pavadinimu. Jis ėjo kasdien, išskyrus išėigines. Per metus turėdavome išleisti 300 numerių, tiek būdavome įsipareigoję savo prenumeratoriams.

Ėjo dviem kalbomis: lietuvių ir rusų. Visus tekstus teko dubliuoti. Kiekvienai kalbai reikėjo savų mašininkų, korektorių, vertėjų. Todėl ir žmonių redakcijoje buvo apie 80. Šalia lietuvių dirbo nemažai rusų, rusiškai rašančių žydų.

Be partinio vadovavimo, turėjome dar ir kitą, mus kontroliuojantį ir dažnai nurodinėjantį organą – Glavlitą, budriai vykdančią partinę ir valstybinę cenzūrą. Glavlito atstovai kasdien perskaitydavo visą dienraščio turinį ir tik tada, kai jie savo ranka užrašydavo raides LV ir penkiaženklį skaičių, spaustuvė pradėdavo leidinį tiražuoti.

O finansiškai ir ūkiškai buvome visiškai priklausomi nuo LKP CK leidyklos. Ji skyrė ir

DIDELĮ PELNĄ NEŠĘ LEIDINIAI

LAIKRAŠČIAI

„Tiesa“

„Komjaunimo tiesa“

„Sovetskaja Litva“

ŽURNALAI

„Švyturys“

„Jaunimo gretos“

„Šluota“

MAŽAI PELNINGI RAJONŲ IR MIESTŲ LAIKRAŠČIAI, KULTŪRINĖ SPAUDA

„Literatūra ir menas“

„Pergalė“

„Nemunas“

„Litva literaturnaja“

mokėjo algas, honorarus, aprūpindavo ūkiškai nuo elektros lempučių iki redakcijos automobilio, ji ir spausdino laikraštį, ir pelną kraudavo į partinę kasą.

Taip jau tuo metu buvo surėdyta. Didelį pelną nešę leidiniai – laikraščiai „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“, „Sovetskaja Litva“, žurnalai „Švyturys“, „Jaunimo gretos“, „Šluota“ priklausė LKP CK leidyklai, o nuostolingi, mažai pelningi rajonų ir miestų laikraščiai, kultūrinė spauda – „Literatūra ir menas“,

„Pergalė“, „Nemunas“, „Litva literaturnaja“ priklausė laikraščių ir žurnalų susivienijimui „Periodika“. Pagal tą logiką ir „Vakarinės naujienos“, kaip miesto laikraštis, turėtų priklausyti „Periodikai“. Bet kas atiduos vištą, dedančią auksinius kiaušinius? Popiet ilgiausios vilniečių eilės prie spaudos kioskų sukraudavo gražų pelną. Tik ne redakcijos darbuotojams, o į partinę kasą.

Gaudėme laisvėjantį žodį

Taigi partinio „dėmesio“ buvome apsupti iš visų pusių. Iš pirmo žvilgsnio galėjo atrodyti, kad tokia tvarka ilgam, kad nepajudinama. O viduje, kiekviename iš mūsų, vis labiau tvirtėjo laisvės troškimas, noras kalbėti ir rašyti tai, ką galvoji, nepasiduoti partinės propagandos trafaretams ir įvairiems nurodymams „iš viršaus“, kad ir tokiems – atsakingiems darbuotojams... nenešioti barzdų. Ilgametis Lietuvos radijo ir televizijos komiteto pirmininkas Jonas Januitis LKP CK nurodymu net buvo uždraudęs į televiziją kviesti barzdotus vyrus. Kaipgi po to neauginti barzdos? Užsi- auginau ir aš.

Neslėpsiu, tada nebuvo lengva nei man, nei kitiems kolegoms. Vis dėlto laikraštis nuo 1988 m. pradėjo keistis. Ir kuo toliau, tuo labiau.

Iš pradžių atvirai pradėta kalbėti apie ekonominį Lietuvos savarankiškumą. Redakcijoje pradėjo dažnai lankytis žinomi ekonomistai Vilius Baldišius, Vladas Terleckas („Ar spausdinsite mane, juk esu disidentas Antano Terlecko brolis?“ – paklausė užėjęs pirmą kartą), Gediminas Vagnorius, vis nešantis kartu su profesoriumi Kazimieru Antanavičiumi parašytus straipsnius, kiti. Rašė drąsiai, net kėlė

klausimus dėl visiško Lietuvos ekonomikos savarankiškumo, Lietuvos pinigų atkūrimo.

Vyko lūžis politikoje. Į laikraščio puslapius įsileidome Bronislovą Genzelį, Aloyzą Sakalą, Justiną Marcinkevičių, Česlovą Kudabą. Pradėjo tremtinių moralinė rehabilitacija. Atviriau prakalbome apie mums rūpimus Lietuvos istorijos faktus. Pasitikdami Vasario 16-ąją per kelis numerius skelbėme profesorės Aldonos Gaigalaitės straipsnį tuomet dar gana provokuojančiu pavadinimu „Vasario 16-oji – Lietuvos valstybės atkūrimo diena“. Didelio rezonanso sulaukė ir poeto Justino Marcinkevičiaus paties į redakciją atneštas straipsnis „Diena atrištom akim“, irgi skirtas Vasario 16-ajai, dienai, kuri iki šiol sovietinės propagandos buvo ignoruojama, jos minėjimas draudžiamas, baudžiamas net įkalinimu.

Keitėsi ir Vilniaus miestas, kito jo dvasia. Pradėjome įvairias diskusijas dėl gatvių pavadinimų, senų vardų sugrąžinimo, ne vietoj ir nepelnytai pastatytų sovietinių paminklų, senamiesčio išsaugojimo. Virš Gedimino bokšto vėl

suplazdėjo lietuviška trispalvė, grįžo vyčiai ant Vilnelės tilto. Pradėjome atvirai kalbėti apie Lietuvos kultūros būklę, lietuvių kalbos išsaugojimą. Vilnius akivaizdžiai lietuvejė.

Keitėsi požiūris ir į religiją, bažnyčią. Atstatyti nugriauti Trys kryžiai – senas miesto simbolis. Tikintiesiems gražinta Arkikatedra. Mes sveikinome Vaclovo Aliulio pradėtą leisti žurnalą „Katalikų pasaulis“. Pradėjome skelbti Ričardo Jakučio išverstą Mečislovo Malinskio knygą „Pašaukė mane“ apie popiežių Joną Paulių II. O per Kalėdas, vietoje vedamojo, įdėjome Lakrimos eilėraščių, skirtų Kalėdoms. Ateistinių straipsnių jau niekas į redakciją net nebenešė.

Leidome reikšti savo nuomonę ir apie užsienio šalis. Pradėjome skelbti mūsų korespondento Lazario Greiso reportažus iš Izraelio. Kartą atėjęs jis sako: „Redaktoriau, nesitikiu, kad išleisite...“ Jį suprantu, apie Izraelį parašė palankiai, viskas jam ten patiko, o sovietinė propaganda tvirtino atvirkščiai, Izraelį vadindama savo priešu.

Pirmoji darbo diena „Vakarinėse naujienose“. Atsisveikiname su buvusiu redaktoriumi Algimantu Semaška (pirmoje eilėje centre). 1988 m.

Spaudos rūmų kavinėje. Su bendradarbiais Ramune Jurskyte, Vitu Lingiu, Ryčiu Taraila. 1989 m.

Paradoksalu, bet faktas: visa tai mes skelbėme „Lietuvos komunistų partijos Vilniaus miesto komiteto, Vilniaus miesto Liaudies deputatų tarybos organe“.

Vieni puolė, kiti gynė

Tas „organo“ buvimas buvo kaip kilpa, ačiūdie, tik bandžiusi užsiveržti, nes, be abejo, buvo ir kitų jėgų. Du kartus buvau kviečiamas į LKP Vilniaus miesto komiteto biuro posėdžius, du kartus partiniams ortodoksams apskundus, buvo bandoma mane atleisti iš redaktoriaus pareigų. Pagrindinis kaltinimas – kad suteikiu tribūną sąjūdininkams. Aš gindavausi pasitelkęs... Gorbačiova, teigusį, kad pertvarka turi vykti ir iš apačių. Bandydavau ir gudrauti, kviesdamas kritikus rašyti straipsnius, patiems aiškinti partijos politiką. Žinojau, kad ortodoksinėmis partinėmis tiesomis jau niekas, greičiausiai net ir patys parašiusieji, netiki. Todėl panašių publikacijų sparčiai mažėjo.

Partinio biuro posėdžiuose mane aršiai puldavo papulkininkis V. Šurupovas, vėliau juodai pasirodęs per Sausio įvykius, partinis veikėjas V. Švedas, vėliau pabėgęs į Maskvą ir ten dirbęs V. Žirinovskio štabe. Jiems pritarė A. Čistiakovas.

O labiausiai gynė biuro narys rašytojas M. Karčiauskas. Jam, pasidairydamas į pirmąjį sekretorių K. Zaleką, kiek pritarė J. Gagilienė, G. Šaltenienė. O pirmasis priimdavo saliamonišką sprendimą – jei nėra tarp biuro narių bendros nuomonės, tai ir jokio nutarimo nebus.

Jau buvo aišku – prie vieno stalo sėdėjo visiškai skirtingų pažiūrų žmonės, partijos skilimas neišvengiamas. Taip ir įvyko.

Žurnalistai pajuto laisvėjimą

O redakcijoje virė savos aistros. Žurnalistai, pajutę laisvėjimą, griebėsi vis aktualesnių temų. Juolab ir Vilnius virė tarsi perkaitęs puodas. Vieną po kito būrė didžiulius mitingus Sąjūdis, buvo rengiamasi Baltijos kelio akcijai, pradėjo eiti laikraščiai „Sąjūdžio žinos“, „Atgimimas“. LKP nariai vis drąsiau kalbėjo apie atsiskyrimą nuo Maskvos, mes skelbėme savarankiškos LKP Statuto projektą, sudarėme sąlygas jį aptarti. Jedinstvenininkai irgi nemiegojo, rengė protesto mitingus, kitaip sabotavo. Ir visur turėjo spėti mūsų korespondentai, viską aprašyti. Ir jie stengėsi. Irena Tiškutė, Vytautas Kasinskas, Valentinas Juraitis vis giliau kibo į miesto

problemas. Vitas Lingys, Giedrė Milkevičiūtė, Algirdas Mikoliūnas, Ona Balčiūnienė paniro į politikos versmes. Rytis Taraila, Leonardas Valaitis domėjosi teisėtvarkos būkle, kriminaliniu pasauliu. Jadvyga Godunavičienė, Laimius Stražnickas, Dalia Šiaudinytė, Jūratė Sprindienė rašė kultūros temomis, skverbėsi į anksčiau draudžiamą tremtinių pasaulį. Antanas Andrijonas rašė apie automobilizmo problemas, Renata Plumpienė gilinosi į prekybos ydas, korupciją. O mūsų du fotografai – Jonas Juknevičius ir Lilija Valatkienė tik spėjo suktis tarp mitingų, įvairių akcijų, įvykių.

Džiugino ir mintis, kas Sąjūdį palaiko ir kitaučiai redakcijos darbuotojai: žydai Jefimas Riabinas, Lazaris Greisas, Feliksas Fichmanas, rusai Tatjana Komorskaja, Nikolajus Žukovas, pastarasis vėliau tapo net Sąjūdžio įkurtos „Respublikos“ rusiško leidinio redaktoriumi.

Žinutė, skelbianti apie susikūrusią Sąjūdžio iniciatyvinę grupę. „Vakarinės naujienos“, 1988 m. birželio 6 d.

Vis labiau laisvėjantis spausdintas žodis kaip magnetas traukė skaitytojus, greitai augo prenumerata. 1989 m. pasiekėme 180 000 tiražą.

Be „Visų šalių proletarai, vienykitės!“

Kartą ryte į kabinetą užėjusi Irena Tiškutė sako:

– Redaktoriau, ar ne laikas atsisakyti to partinio lozungo?

Prisipažinsiu, apie komunistų lozungą „Visų šalių proletarai, vienykitės!“ visiškai negalvodavau, jo net nepastebėdavau. Turbūt dėl įpročio. Dar vaikystėje mano skaityti laikraščiai „Lietuvos pionierius“ ir „Sportas“ ėjo su šiais šūkiiais. Jie buvo ir ant visų kitų Lietuvoje leidžiamų laikraščių ir žurnalų. Kai akis įpranta, tai jo ir nematai.

O kaip dabar pasielgti? Jaučiau, kad lozungas jau moraliai pasenęs, reikėtų nuimti. Bet mes vis dar partinis organas. O tie aukštesni „organai“ vėl pakels triukšmą, bandys atleisti, kaip politiškai nepatikimą. Nežinia, kaip sureaguos ir cenzoriai, jie gali iš viso neleisti spausdinti laikraščio be šio šūkio.

Nedaug galvojęs, nusprendžiau išleisti laikraštį be šūkio „Visų šalių proletarai, vienykitės!“, tik tai nutariau daryti tyliai, nesifisuojuojant. Pirmiausia laukiau reakcijos iš Glavlito. Iš ten buvo ramu, cenzorė, perskaičiusi pirmą puslapį, jį praleido. Gal sąmoningai, gal nepastebėjo, gal ir jai šis šūkis jau buvo akyse ištirpęs.

Supratęs, kad cenzorė praleidžia, ryžausi ir dar vienam žingsniui – atsikratyti to nekenčiamo „organo“. Vietoj jo parašiau „laikraštis“.

Taip 1989 m. lapkričio 2 d. „Vakarinių naujienų“ numeris išėjo jau kaip „Lietuvos komunistų partijos Vilniaus miesto komiteto ir Vilniaus miesto Liaudies deputatų tarybos laikraštis“ ir be partinio lozungo „Visų šalių proletarai, vienykitės!“

Grįždamas namo, mačiau prie spaudos kioskų eiles laukiančiųjų vakarinio laikraščio. O aš pradėjau laukti rytdienos ir galimos... pylos.

Oficialios neigiamos reakcijos iš partinių organų, mano džiaugsmui, nebuvo. Tie „organai“ patys jau baigė save sugrauzti.

Sostinės nepriklausomas laikraštis

Vėliau buvo kiti žingsniai nepriklausomos spaudos link. Lietuvos komunistų partijai skilus į dvi, abi pusės pradėjo reikšti pretenzijas į vadovavimą „Vakarinėms naujienoms“. O kai du pešasi, trečias laimi. Tai leido mums visiškai atsisakyti partinės kontrolės, atsisaikėme ir finansinės LKP CK leidyklos priklausomybės. 1990 m. vasario 23 d. po laikraščio pavadinimu jau parašėme tai, ko vis drąsiau siekėme: „Lietuvos sostinės nepriklausomas vakarinis laikraštis“.

Dabar jau turėjome viskuo patys rūpintis: spausdinimu, platinimu, prenumerata, algomis ir honorarais, popieriaus pirkimu ir net perdegusiomis lemputėmis. Tačiau tai buvo laisvo augimo ir džiugaus viltingo laukimo

Vytauto Žeimanto draugiškas šaržas.

Dailininkas Mindaugas Gimžauskas (Kaunas)

rūpesčiai – laisvo nepriklausomo laikraščio kasdienybė. Vis drąsiau laukėme ir Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo – Kovo 11-osios.

Tada nebuvo net minties apie kažkokius sunkumus. O jie užgriuvo. Kremliaus paskelbta ekonominė blokada, kruvini Sausio įvykiai, sovietinių desantininkų smurtas, kai mus ginkluota jėga išvarė iš Spaudos rūmų, benamės redakcijos klajonės... Bet tai jau kito rašinio tema.

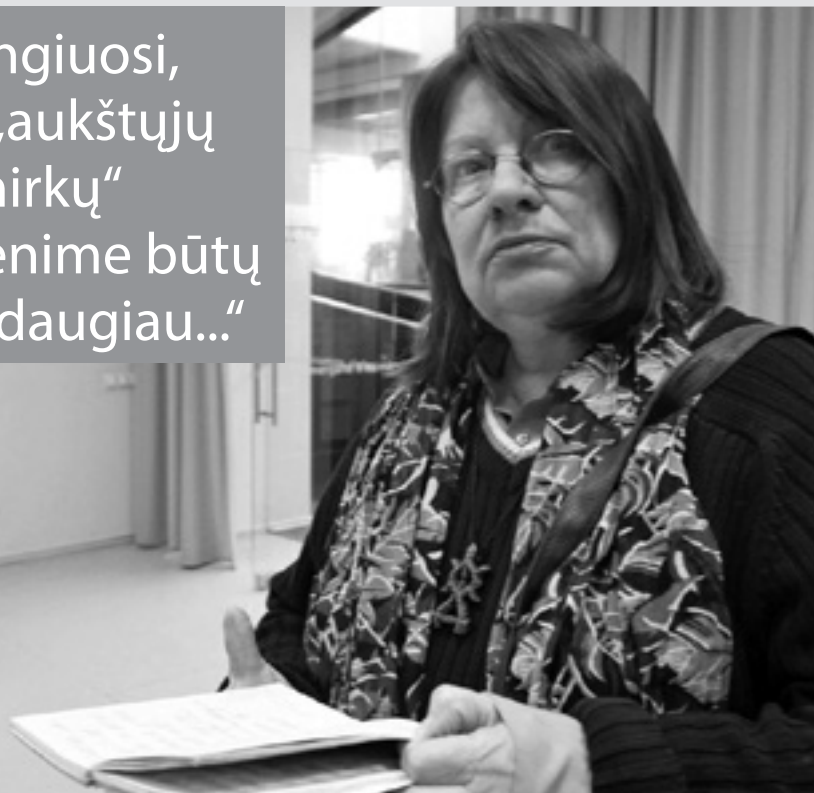
R E M I A

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

„Stengiuosi,
kad „aukštųjų
akimirų“
gyvenime būtų
kuo daugiau...“

Gintarė Adomaitytė

Eugenijaus Ostašenkovo nuotr.

Prieš 31 metus Vilniuje pasirodė didelio populiarumo sulaukęs kultūros savaitraštis „Šiaurės Atėnai“. Leidinys skelbė atvirumą pasaulio kultūrai, žmogaus individualumui, vėliau keitėsi, formavosi kaip intelektualios krypties laikraštis, vienu metu leistas kaip „Lietuvos aidas“ priedas. Tarp būrio šio savaitraščio kūrybingų asmenybių, įkūrėjų, populiarių autorių – rašytoja ir žurnalistė Gintarė Adomaitytė. Tęsiame interviu ciklą su anuomet, tuo revoliucingu metu, dirbusiais kolegomis. G. Adomaitytę kalbina jos kurso draugė Dana Kurmilavičiūtė.

Gintare, buvai viena iš gabiausių mūsų grupėje, visi žavėjomės Tavo rašiniais, bet net nenujautėme, kad slapčia į Tavo

rašomojo stalo stalčius gula būsimų knygų apmatai. Ar tikėjai, kad šie kūriniai po kurio laiko išvys dienos šviesą?

O aš ir nežinau – tikėjau ar ne. Aš tik jaučiau, kad laukia įdomus, sudėtingas, dosnus gyvenimas. Man tuo metu svarbu buvo rašyti, rašyti, rašyti – lavinti ranką, tikriausiai ir mintį. Tuo metu nebūčiau ir patikėjusi, kad parašysiu tiek knygų (maniau – vieną ar dvi), juo labiau kad kai kurie nepublikuoti jaunystės užrašai liks man svarbūs iki dabarties, kai jau peržengiau šešias dešimtis. Stalčiuose vis dar glūdi šis tas slapto, nerodyto, skirto vien man – ir vis neateina ta diena, kai būsiu pasiryžusi stalčius pajudinti, tą vien man nugludinti taip, kad taptų visiems.

Iš kur sėmdavaisi literatūrinių idėjų tais pirmaisiais kūrybinių bandymų metais? Gal įkvėpimo šaltiniu buvo kūrybiška namų aplinka? O gal rašyti skatino tėvai – labai šviesūs ir menai neabejingi žmonės?

Didžiuoju įkvėpimu tuomet man buvo Vilnius. Jį atrasdavau kasdien kitaip, naujai, klajodama ir visai nuklysdama į priemiesčius ar besisukiodama po tuomet nė kiek nemandingą, net pavojingą laikytą Užupį. Mėgau lankytis Vilniaus filharmonijoje, kartą ten net gavau vieno dėstytojo įskaitą – jis, kaip ir aš, buvo melomanas. Įkvėpdavo pokalbiai su jumis – mano bendrakursėmis ir bendrakursiais, bet ne mažiau slaptos ar viešos mano meilių istorijos. Žinoma, ir skaitomos knygos, stebimos parodos, filmai, kurių prisiziūrėjome dėka Skirmanto Valiulio, mūsų kuratoriaus. Skaičiau daug vaikų literatūros pasaulinės klasikos, niekieno neverčiama ir neskatinama, net nenujausdama, kad ilgai manai tai taps mano duona: esu vadinama ne tik vaikų literatūros kūrėja, bet ir tyrinėtoja.

Ak, taip, beveik pamiršau paminėti tėvus, iš tiesų palaikiusius visus mano išsivalvojimus,

idėjas, kartais – net klejojimus. Jie suteikė man daug – jaučiuosi lyg ištraukusi laimingą vaikystės loterijos bilietą. Išskyrus vieną... Man visada stigo laisvės, savarankiškų sprendimų, tiesiog teisės gyventi savaip, nepasitarus. Bet juk mūsų jaunystėje išeiti iš visaverčių namų Vilniuje ir apsigyventi kitame mikrorajone buvo nepriimtina, net neįsivaizduojama.

Prisiminkime tuos laikus, kai Tavo dienos bėgo redakcijų koridoriuose. Kur teko dirbuotis prieš išplaukiant į laisvuosius kūrybos vandenį ir ką iš to žurnalistinio meto prisimeni šviesiausiai?

Itin šviesiai – „Lietuvos pionierių“ ir jo redaktorę Leonorą Šileikaitę. Atėjau į tą redakciją jau turėdama keistokos patirties, įgytos Prienujų rajono redakcijoje (pusantrų metų) ir Fotomeno draugijoje (devyni mėnesiai). Beje, „Lietuvos pionierių“ pradėjau dirbti tuoj po Sovietų Sąjungos svarbiausio vado – generalinio sekretoriaus Leonido Brežnevo mirties, tad jčiau tegu ir trūkčiojantį, stabčiojantį, o vis tiek – laisvėjimą. Vis dažniau galėjau rašyti savais žodžiais, atskleisdama man svarbų požiūrį. L. Šileikaitė itin gerai jautė, ko aš negaliu atlikti (įvairiausi partiniai, komjaunuoliški, pionieriški reikalai), o apie ką rašau pasimėgdama (pokalbiai su vaikais apie jų ateitį, svajones, norus, išgyvenimus). Iš „Lietuvos pionieriaus“ išėjau kartu su savo mylima redaktore. Ji – į pensiją, aš – į „Komjaunimo tiesą“. Tai sutapo su Sąjūdžio pradžia ir kitais svarbiais Lietuvos reikalais. Neseniai, rengdama spaudai publicistikos knygą „Iš baltojo namo“, atsiverčiau to meto savo rašinius. Ir žinai ką? Nebuvo gėda dėl to, kas rašyta, nė kiek.

Kiek įtakos Tavo literatūrinei kūrybai turėjo žurnalistika? Ar gali pasakyti, kad

būtent ji suteikė neįkainojamos gyvenimo pažinimo patirties?

Žurnalistika buvo ir liko man naudinga net ir todėl, kad esu uždaro būdo, vengianti bendravimo, mėgstanti būti viena. Privalėjau prisiversti skambinti žmonėms, tartis dėl susitikimų, įtikinti, kad susitikti būtina, vykti į pokalbius, nuoširdžiai bendrauti. Žinoma, tai keitė mane, iš nedrąsios būtybės, tikros intravertės, virtau gana socialiu žmogumi.

Laisvas žodis kelią į gyvenimą vis dar skūnina sunkiai. Jeigu sovietmečiu šį kelią jam užkirsdavo komunistinė valdžia, tai dabar – ekonominės priežastys, tiksliau – žiniasklaidos priemonių savininkų nurodinėjimai. Ar ne tai buvo pagrindinė priežastis, paskatinusi Tave išeiti iš to savivaliavimo ir diktato rato?

Taip ir buvo, pasijutau dusinama, slegiama, kartu su kolegomis patyriau tai, ko nemokėjau įvardyti. Dabar tai jau vadiname terminu *mobingas*.

Visų mūsų, žurnalistų, kelias kupinas įvairovės, mes daug kur dirbame, tačiau vieną gražią dieną imti ir išeiti iš darbo redakcijoje retas ryžtamės. O Tu nepabijojai žengti žingsnio į nežinią ir tapti laisva kūrėja. Koks tas svaiginantis laisvės jausmas?

Jis tikrai svaiginantis – tas laisvės jausmas. Šiek tiek pasijunti kosmose, šiek tiek ir dugne, pačiame dugne, kartu su valkatomis ar kitais asocialiais žmonėmis. Bedarbė, neieškanti tradicinės tarnybos, štai kas aš buvau XXI amžiaus pradžioje. Jau ne žurnalistė, dar ne rašytoja. Ilgainiui reikalai lengvėjo: valstybė

sukūrė svarbų reiškinį – meno kūrėjo statusą, jį gavau lengvai, be kliūčių. Nuo tada tapau visaverte piliete, o iki to? Bet... jei reikėtų kartoti gyvenimo kelią, elgčiausi lygiai taip pat. Oriai uždaryčiau žurnalo „Ekstra“ duris, kilčiau į kosmosą ir nerčiau į dugną.

Bet juk su žurnalistika galutinai ryšių nenutraukei? Tavo rašinių išvystame kultūrinuose leidiniuose, apskritai meno, kultūros, švietimo tematika Tau artimiausia. Kaip vertini šios srities žiniasklaidą ir jos situaciją dabar? Ar nekelia nerimo jos ateities perspektyvos?

Interneto svetainė www.menobangos.lt – štai vieta, kurioje manęs galima rasti daugiausia. Tai mudviejų su Mariumi Kraptavičiumi bendras kūrinys, banguojantis tai tyliau, tai smarkiau, kartais ir visai nurimstantis. Jokie reklamos dėvėjai, akcininkai, partijų vadovai čia niekada ir nieko nediktavo. Esame patys sau šeimininkai, mokantys ir galintys savanoriauti, o dar ir rašyti projektus, juos laimėti bei įgyvendinti. Vis dėlto žiniasklaidos perspektyvas prognozuoti sudėtinga: viskas taip greitai keičiasi, mainosi, įgyja naujus pavidalus.

Visi mes, Tavo bendrakursiai, žurnalistikai jau atidavę gerą duoklę (kad ir kaip tai skambėtų), žiniasklaidą nevalingai vertiname iš savo 40-ies metų patirties. Ką ši patirtis sako Tau? Kokios mūsų žiniasklaidos tendencijos Tau labiausiai krinta į akis? Kas šių dienų žurnalistikoje Tau atrodo sveikintina, o kas, deja, verčia stiprokai nuliūsti?

Man regis, visi mes, prieš tuos 40 metų gavę geras literatūros ir lietuvių kalbos pamokas, liūdime dėl gimtosios kalbos – dėl

primityvių, vaikiškų gramatikos klaidų, dėl prasto stiliaus, taip pat dėl skuboto, atsainaus medžiagos rinkimo. Kita vertus, džiaugiuosi interneto galimybėmis: socialiniais tinklais, tinklaraštininkų judėjimu. Nuostabu, kad kiekvienas žmogus dabar jau tikrai gali pareikšti savo nuomonę, kad ir kaip man ta „nuomonė“ nepatiktų. Skaitytojams visais laikais linkėtina turėti savo rėtį, kurioje lieka tai, kas iš tiesų naudinga, ir nubars-toma tai, kas smulkmeniška, banalu, netikra.

**Kaip manai, ar ekonominių sąlygų nu-
lemtas žiniasklaidos priemonių pažeid-
žiamumas ir toliau išliks kaip nekintanti
tendencija? Ar bus įmanoma sulaukti lai-
kų, kai finansinė redakcijų padėtis nevers
žurnalistų už pinigus manipuluoti audi-
torija? O jeigu ne – kaip žurnalistui dirbti
tokiomis sąlygomis?**

Oi, koks sudėtingas, koks sunkus klausimas, kaip norėčiau į jį atsakyti viltingai ar bent jau išmintingai, bet ne, negaliu. Mūsų karta tų laikų tikrai nesulauks, belieka viena: saugoti savo orumą, trūks plyš, bet saugoti.

**Ar tarpais nepagalvoji – o, kad savo jau-
nystėje būčiau turėjusi tokias gyvenimiš-
ko pasirinkimo galimybes, kokias dabar
turi šių dienų jaunimas!? Ar – kiekvienam
savo?**

Galvoju, net labai dažnai galvoju. Juo labiau kad su šviesia jaunuomene bendrauju dažnai – ir jaunųjų filologų konkursuose, ir kituose li-
teratų sambūriuose. Šie laikai man kur kas patrauklesni nei mūsų jaunystės, bet... Mes matėme, kaip rašoma istorija, net iš labai arti matėme, bent jau aš visas svarbiąsias Lietuvai dienas praleidau Aukščiausiojoje

Taryboje (vėliau Seime) arba formuojamos Vyriausybės pastate, lankiausi patraukliuose, bet tais metais ir kebluose Rytų Lietuvos miesteliuose, Baltarusijos lietuviškuose kaimuose. Tai didi dovana. Tai – retenybė.

**Kas Tau, laisvam žmogui, dabar žurnalis-
tikoje atrodo lyg peilis po kaklu? Ir aps-
kritai – kokią savo svajonių redakciją
įsivaizduotum?**

Peilis po kaklu man nuolatinės banalybės. Kvailas čiaušėjimas ir beprasmiškas kikenimas. Turčių žmonių, dukrų, meilužių sureikšminimas. Nuolatinis melas: neva tai, ką matome ar skaitome, ne reklama, nors visi, bent kiek dirbę redakcijose, atskiriame – tai reklama, gudriai pridengta melo šydu. O svajonių redakciją aš turiu savo kambaryje.

**Jau kuris laikas gyveni ne Vilniuje, o Igna-
linoje. Ar netraukia sugrįžti į sostinę?**

Ne, netraukia, priešingai. Dažnokai pasikalbame su Mariumi: kaip nutiko, kad mudu, nelabai gudrūs ir visai neapsukrūs žmonės, pasielgėme taip išmintingai – apsigyvenome ramioje miestelyje, skendinčiame gamtos malonėse, o juk svarbu minėti ir tai, kad žmonės čia draugiški, mums palankūs. Vilnius niekur nedingo, jis arti – iki sostinės tik 100 kilometrų.

**Ar įmanoma šiais laikais išgyventi vien
iš literatūrinės kūrybos? Ar neprisieina
ieškoti papildomų šaltinių – kokių nors
projektų, socialinių, reklaminių užsaky-
mų ir pan.?**

Kelis kartus esu išsivadavusi iš finansinės krizės pagelbėdama žmonėms rašyti

prisiminimų knygas. Jie man atnešdavo ar atsiųsdavo, ką sukūrė, aš visa tai... kaip čia pasakius... paversdavau sklandžiu tekstu, gal kitaip – išversdavau iš šnekamosios į literatūrinę kalbą. O kultūros projektai – tai visai kita istorija, tai mano nerimas, džiaugsmas, žinoma, retsykiais ir nusivylimai.

Jeigu ne paslaptis, ką dabar rašai ir ką planuoji?

Jokia ne paslaptis, o priešingai: visiems noriu paskelbti, kad ką tik parašiau ir tuoj išsiųsiu aktoriumi Rimantui Bagdzevičiui svarbų tekstą, susietą su projektu „Vizija – tai mano turtas“, remtu Lietuvos kultūros tarybos. Nekantraudama laukiu dienos, kai į Ignaliną atvyks mano kviešti aktoriai, muzikantai,

rašytojai. Jie interpretuos Vytautą Mačernį (minime jo šimtmetį), o viso to klausysis Ignalinos inteligentija, pasiilgusi aukštojo meno. Bet Tu, žinoma, klausi ne apie tai...

2020 m. rudenį leidykla „Gelmės“ išleido mano publicistikos ir esė knygą „Iš baltojo namo“. Kol kas to gana, nelabai noriu rašyti net ir mėgstamai kultūros spaudai, nors prisigalvojusi esu visko. Kada nors, kada nors... O kol tas kada nors ateis, gelbės kultūros projektai. Jau minėtasis „Vizija – tai mano turtas“ ir kitas – menininkų rezidencija Ignalinoje „Kultūra ir gamta“. Mariui ir man Ignalinoje tikrai pristigo tų, pasak Vytauto Mačernio, „aukštųjų akimirų“. Kas beliko? Tik patiems pasistengti, kad jų būtų daugiau.

Dosjė

Gintarė Adomaitytė – prozininkė, eseistė – gimė 1957 01 30 Kaune, nuo 1966 m. gyveno Vilniuje, nuo 2008 m. gyvena Ignalinoje. 1975 m. baigė Vilniaus 22-ąją (vėliau Mikalojaus Daukšos vidurinė mokykla, dabar VGTU inžinerijos licėjus) vidurinę mokyklą, sustiprintos lietuvių kalbos ir literatūros klasę, 1980 m. – žurnalistikos specialybę Vilniaus universitete. Dirbo „Naujo gyvenimo“ ir kt. redakcijose, viena iš savaitraščio „Šiaurės Atėnai“ įkūrėjų. Šiuo metu bendradarbiauja „Šiaurės Atėnų“, „Literatūros ir meno“, „Rubinaičio“, „Krantų“ žurnaluose, interneto svetainės www.menobangos.lt nuolatinė autorė. Vaidybinių ir dokumentinių televizijos filmų scenarijų bendraautorė, teatro ir radijo pjesių autorė. Nuolatinė Jaunųjų filologų konkurso bei kelių moksleivių rašinių konkursų komisijų narė. Nuo 1996 m. yra IBBY (Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos) narė. Nuo 2013 m. VšĮ „Meno bangos“ kultūros projektų autorė ir vykdytoja.

www.rasytojai.lt/informacija

R E M I A

Vinco Kudirkos premijos laureatė apie save, tautodailę ir žiniasklaidą

Nijolė Jačėnienė

Asmeninio albumo nuotr.

Daiva Červokienė

**Šiomet prestižinė Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vinco Kudirkos premija skirta televizijos žurnalistei Nijolei Jačėnienei už jos autori-
nį televizijos kultūros laidų ciklą „Saulė sodą sodino...“, skirtą Tautodailės metams. Su kolege kalbėjomės apie jos darbą žiniasklaidoje, liaudies kultūrą, tautodailę.**

Esate baigusi televizijos režisūros ir menotyros studijas. Kaip į Jūsų gyvenimą atėjo žurnalistika?

Tarsi savaime. Nuo pirmos klasės visi dalykai sekėsi lengvai ir labai gerai. Vedžiau radijo laideles per mokyklos radiją, įvairius renginius. Televizijoje pirmą kartą apsilankiau kartu su kitais respublikinės informatikos olimpiados laimėtojais. Po to pakvietė dalyvauti televizijos

laidose „Moksleivių klubas“, jas vedė infosofijos pradininkas Lietuvoje Algirdas Kancleris.

Kai tėvams užsiminiau, kad noriu studijuoti žurnalistiką, jie įtikino, jog panorusi rašyti galėsiu visada. Dvejus metus lankiau Jaunųjų korespondentų universitetą, po to įstojau į Lietuvos valstybinę konservatoriją (dab. Lietuvos muzikos ir teatro akademija) mokytis televizijos režisūros specialybės. Pagal paskyrimą

Lietuvos televizijoje dvidešimt metų režisierė dirbau Vaikų ir jaunimo, Literatūros ir meno, Programų, Muzikos redakcijose. Į Lietuvos žurnalistų sąjungą įstojau 2008-aisiais.

Jūsų režisūros kelyje buvo laidos vaikams ir jaunimui, kultūros laidų ciklai, daug muzikinių laidų, operų premjerų ir renginių transliavimas per Lietuvos televiziją, o pastaruosius metus vyrauja temos apie mūsų etnines tradicijas. Tai atsitiktinumas ar tiesiog atėjote prie sau artimesnių temų?

Lietuvos televizijoje ilgiausiai dirbau Muzikos redakcijoje su redaktorais muzikologais Justa Adomonyte-Šlekaitiene, Virginija Smolskiene, Viktoru Gerulaičiu (jis, beje, muzikos mokykloje mane mokė muzikos istorijos, baigiau fortepijono specialybę). Tuo metu kiekvieną savaitę televizijos programoje po keliolika valandų buvo skiriama įvairių žanrų muzikos laidoms ir koncertams, juos rengė kelios kūrybinės grupės. Tai buvo viena iš priežasčių, kodėl šalia mano rengtų klasikinės muzikos laidų atsirado ir folkloro muzikos laidos.

Kartą persmėlkė mintis, kad labai mažai žinau apie mūsų autentišką folklorą, senovės lietuvių kultūrą. Rengti radijo ir televizijos laidas baltų kultūros temomis išdrįsau tik po lyginamosios mitologijos paskaitų, kurias skaitė prof. dr. Rimantas Balsys Klaipėdos universitete, kai studijavau teatrologiją. Kiekviena tema, kuria susidomiu ir į kurią gilinuosi, man tampa artima. Ko gero, laikui bėgant subrendau ir, besidomėdama kitų tautų senosiomis kultūromis, supratau mūsų liaudies kūrybos ir tradicijų svarbą. Manau, tai ne atsitiktinumas.

Esate pavyzdys, kad žiniasklaidoje tinka įvairių specialybių atstovai...

Tokių pavyzdžių rastumėte ir daugiau... Vissos studijos, visi mokslai, šviečiamojo pobūdžio užsiėmimai plečia akiratį. Yra spaudos, radijo, televizijos, dabar – ir interneto žurnalistika. Esu padirbėjusi visose, pradėjau nuo televizijos. Kai dirbau Klaipėdos valstybiniam muzikiniam teatre Literatūrinės dalies vedėja ir studijavau menotyrą, rašiau recenzijas, straipsnius kultūros temomis žurnalams „Lietuvos scena“, „Bravissimo“, „Muzikos barai“, respublikinėje periodinėje spaudoje.

Vėliau ėmiau rengti ir vesti radijo kultūros laidas. Paminėsiu kelis projektus: „Kultūros pasažai“, „Savaitgalio pasažai“, „Etnoraitaliai“, „Baltų gėnas: mes ir senovės lietuvių mitai, legendos, simboliai“. Radijo laidų ciklo „Savaitgalio pasažai: pokalbiai apie kultūros vėjus ir veikėjus“ laida apie folkloro muzikantą Antaną Foką buvo pripažinta geriausia 2014 m. konkurso „Pragiedruliai“ radijo pokalbių laida.

Kiekvienas žmogus turi savo kelią ir anksčiau ar vėliau ateina ten, kur turi būti. Mano kelias padėjo išvengti paviršutiniškumo – kultūros žurnalistui keliami itin aukšti profesiniai reikalavimai.

Pristatykite televizijos kultūros laidų ciklą „Saulė sodą sodino...“

„Saulė sodą sodino...“ tęsė ankstesnius ciklus: „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (2017 m.), „Po baltų Lietuvą: pavdavimų žemėlapis“ (2018 m.) ir „Baltų šventadieniai“ (2019 m.).

Praejusieji, 2020-ieji, buvo Tautodailės metai. Minėjome Lietuvos dailės istoriko, kritiko, grafiko, lietuvių profesionalios muziejūninkystės pradininko, nusipelnusio meno

veikėjo Pauliaus Galaunės 130-ąsias gimimo metines. Atsirado galimybė nuosekliai įsigilinti į tautodailę, kuri neįsivaizduojama be ją kuriančių žmonių. Taip, tarsi savaime, išsigrūdinio laidų žanras – kūrybiniai portretai.

Ciklą sudaro trisdešimt laidų, kurias sekma dieniais rodė „Balticum TV“. Laidose apžvelgiau lietuvių šiuolaikinės vaizduojamosios ir taikomosios tautodailės panoramą. Filmavome įvairių tautodailės sričių atstovus ir senųjų amatų meistrus – jau turinčius reikšmingų apdovanojimų ir jaunus, kurie, nuoširdžiai manau, jų nusipelnys ateityje. Kiekvienoje laidoje užfiksavome kūrybos procesą arba kurį nors jo etapą, su dalyviais kalbėjome apie kūrybinius potyrius, pristatėme jų sukurtus reikšmingiausius darbus.

Kokios ciklo laidos Jums pačiai dovanoję išskirtinių ir įsimintinų patirčių?

Kiekviena laida, be išimties, padovanojo įsimintinų patirčių, nes susitikau su ypatingais žmonėmis. Visus juos sieja išskirtinė kūrybinė dvasia. Jie apdovanoti įgimtais gabumais, grynuoliai – gyvybingi, nuoširdūs, mokosi patys ir moko kitus, o svarbiausia – kūrybingai tęsia, puoselėja ir šiuolaikiniame technologijų, postmodernistinių idėjų persmelktame gyvenime skleidžia senąsias lietuvių liaudies meno tradicijas.

Jaučiau didžiulę atsakomybę, nes žinojau, kad susidursiu su žmonių likimais, kad su kiekvienu reikės rasti atskirą kalbą, kiekvieną atverti, prašant pasakoti apie save ir savo kūrybą. Kuriantys žmonės paprasčiausiai nori ramiai užsiimti savo veikla, kad jiems netrukdytų. Ypač keblu užduotis buvo iš beveik 5 000 Lietuvos tautodailininkų sąjungos ir Lietuvos

tautodailės kūrėjų asociacijos narių bei senųjų amatų gildijų, susivienijimų meistrų atrinkti laidos dalyviai. Tyrinėju autorių kūrybos filosofiją, jų kūrinius ir kūrybos kontekstą.

Kaip apibūdintumėte šalies tautodailės ir tautodailininkų padėtį?

Jūsų klausimas labai platus. Norėdama į jį atsakyti, turėčiau šia tema parašyti disertaciją, ir net ne vieną... Pasidalinsiu keliais pastebėjimais.

Šiuo metu dar gryninamos terminų, sąvokų prasmės. Pavyzdžiui, P. Galaunė savo mokslo darbuose vartojo „liaudies meno“ sąvoką. Mums šiandien „liaudies menas“ siejasi su sovietiniais laikais, todėl prigijo kita sąvoka – tautodailė. Gilumine prasme jos nesiskiria. Tiesa, mokslininkai dėl šių sąvokų vartojimo kol kas neturi bendros nuomonės.

Vyrauja stereotipas, kad tautodailė taip, kaip mes ją suprantame šiandien, gyvuoja nuo XIX a., kai šviesuoliai pradėjo rinkti ir aprašinėti liaudies kūrybos pavyzdžius. Visgi akivaizdu, kad šis kultūros reiškinys gyvavo ir daug anksčiau, tą rodo ne vien archeologų radiniai istorinėse mūsų teritorijose, mitologija, simboliai, bet ir sakininė tautosaka, muzika (turiu minty sutartines, instrumentinę muziką), choreologija ir kiti liaudies kūrybos žanrai. Todėl laidose filmavau ne vien tautodailininkus, bet ir senųjų amatų meistrus.

Apmaudu, kad nuo sovietinių laikų į liaudies kūrybą žvelgiama iš aukšto. Ji svarbi, nes yra tautos dvasios gyvybingumą atskleidžiantis kodas, padedantis perprasti mūsų archetipinį mąstymą ir jo sąlygojamą elgseną. Reikėtų daug daugiau mokslinių tyrimų įvairiomis tradicinės liaudies kūrybos ir papročių

temomis. Nesuprantu, kodėl nepriklausomos Lietuvos švietimo sistemoje naikinama „ašinė“ disciplina – etnologija, viena ar kita šių studijų pakopa. Šiuo atžvilgiu padėtis, manau, yra prasta.

Vis dėlto yra ir neabejingų liaudies kūrybai. Labai daug prie tautodailės puoselėjimo prisideda Lietuvos tautodailininkų sąjunga ir Lietuvos tautodailės kūrėjų asociacija, kurioms šiuo metu vadovauja profesionalus tapytojas Jonas Rudzinskas, Etninės kultūros globos taryba prie Lietuvos Respublikos Seimo (pirmininkė doc. dr. Dalia Urbanavičienė), Lietuvos etninės kultūros draugija, Lietuvos nacionalinis kultūros centras, pavienės organizacijos ir bendruomenės. Rūpinamasi liaudies kūrybos išsaugojimu ir aktualizavimu, tautodailininkų statuso įtvirtinimu ir stiprinimu visuomenėje, jų materialine padėtimi, socialinėmis garantijomis, parodų, konkursų organizavimu ir kitais kuriantiems žmonėms svarbiais reikalais.

Nepaprastai didelę vertę įgauna muziejų veikla – tautodailininkai ir senųjų amatų meistrai rekonstruoja ekspozicijoms archeologų radinius ir šitaip prisideda prie autentiško senovės lietuvių gyvenimo būdo atkūrimo ir išsaugojimo.

Ko gero, galėčiau pasakyti, kad šiuo metu Lietuvos regionuose padidėjo susidomėjimas liaudies kūryba ir papročiais, nes organizuojami tarptautiniai folkloro, senųjų amatų, gyvosios istorijos festivaliai, mokymai, steigiamos įvairios amatininkų gildijos ir t. t. Užsieniečius žavi mūsų tautodailininkų kūryba, mačiau daugybę laidos dalyvių nuotraukų, apdovanojimų iš tarptautinių kultūros renginių Japonijoje, Kinijoje, kitų tolimųjų ir kaimyninių šalių.

Vis dėlto yra ir kita pusė – mūsų pačių požiūris. Didžioji žiniasklaida – didieji interneto portalai, radijai, televizijos – nuosekliai autentišku liaudies menu ir kūryba nesidomi, apsiriboja vienkartinėmis proginėmis žinutėmis. Kodėl? Reikėtų pasiteirauti jų pačių.

Jūsų galva, televizijos laidų ciklas jau išsėmė tautodailės fenomeną? Ką dar šia tema norėtumėte parodyti?

Tautodailės tema yra neišsemiama. Jai apmąstyti reikia daugybės žmonių, kiekvienas rastų sau ką nors naujo ir įdomaus. Man kol kas reikia atgauti jėgas po alinančio ketverių metų televizijos laidų ciklą rengimo maratono, surikiuoti sukauptas žinias. Tada ir galėčiau atsakyti, ką dar norėčiau parodyti, papasakoti.

Įdomu žvilgtelėti į dviejų menininkų šeimą. Abu su vyru Sigučiu Jačėnu esate baigę režisūros studijas, abu turite laidų vedėjų, režisierių patirties, rengėte ir šeiminių laidų. Vienas kitam darbe galite daug padėti ir padedate?

Taip, vienas kitam padedame. Viskas priklauso nuo kuriamo projekto. Darbus pasiskirstome tarsi savaime. Jei nuomonės koku nors kūrybiniu klausimu skiriasi, galutinį sprendimą priima tas, kuris vadovauja projektui.

Kaip manote, tai, kad esate vienos profesijos atstovai ir dirbate panašų darbą, šeimoje turi daugiau privalumų ar minusų?

Apie tai negalvojau, privalumų ir minusų neskaičiavau. Manau, mūsų šeimos atveju yra vieni privalumai.

**Kaip vertinate šiandienos žiniasklaidą?
Ar ja domitės?**

Domiuosi, bet ne visa. Kultūros žiniasklaida labai sumenko. Man neįdomu skaityti apie dainininkės plastines operacijas ar kokios kino žvaigždės penktąsias skyrybas, vis dėlto tarp kultūros aktualijų vyrauja būtent tokio pobūdžio informacija.

Labai sumažėjo lietuvių autorių kritinių ir analitinių straipsnių, išsamesnių kultūros reiškinų apžvalgų. Atkreipkite dėmesį į tai, kurioje vietoje pateikiama informacija apie meno, kultūros įvykius internete – po visų politinių, ekonominių, kriminalinių, pramogų ar maisto gaminių naujienų. Apačioje. Ką tokia, atrodytų, nereikšminga detalė atskleidžia? Suprantama, kalbu ne apie specializuotas kultūros interneto svetaines ar kultūros leidinius, kurių reikia kaip oro.

Esate optimistė ir tikite, kad tautiečiai gali ir galės pasitikėti žiniasklaida?

Esu tas, kas esu, – nei optimistė, nei pesimistė, tiesiog priimu realybę. Vyraujančios žiniasklaidos temos akivaizdžiai parodo, kurioms vertybėms skiriamas dėmesys. Deja, pasitikėjimas neatsiranda spragtelėjus pirštais ar pamojus burtų lazdele, jis įgyjamas konkrečiais darbais ir poelgiais.

Gerbiu žurnalistus, kurie atsispiria konjunk-tūrai, neturi išankstinio nusistatymo, moka pagrįsti savo teiginius ir yra kūrybingi –

randa būdų savo darbais šviesti, suteikti žmonėms viltį ir gyvenimo džiaugsmą. Taip jau yra, kad gerieji ir prastieji laikotarpiai visur – žurnalistikoje taip pat – mainosi.

Koks kelrodis padėtų žmogui nepasiklysti šiandienos žiniasklaidoje?

Priesakai, surašyti mūsų šalies himne – Vinco Kudirkos „Tautiškoje giesmėje“. Necituosiu, visi lietuviai juos moka atmintinai.

Ką Jums reiškia ši Vinco Kudirkos premija?

Jaučiuosi pakylėta. Be galo malonu patirti, kad laidas žiūri ne vien jų dalyviai, artimieji ar žiūrovai, besidomintys tautodailės temomis, bet ir profesionalai – kolegos žurnalistai.

Tiesa, po laidų sulaukdavau nuoširdžių dalyvių padėkų. Visada atsakydavau, kad tai mes – ir kūrybinė grupė, ir, manau, žiūrovų auditorija – esame dėkingi už galimybę per kuriančiuosius patirti tradicinio lietuvių meno grožį ir stiprinti lietuviškąją dvasią.

Širdingai dėkoju Lietuvos žurnalistų sąjungai už tokį reikšmingą įvertinimą. Taip pat visiems, padėjusiems rengti ir skleisti žinių apie ciklo „Saulė sodą sodino...“ laidas: VŠĮ Vieno aktoriaus teatrui, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui, Lietuvos tautodailininkų sąjungai, Lietuvos nacionaliniam kultūros centrui, Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai, interneto portalui „Alkas.lt“, dienraščiai „Vakarų ekspresas“.

R E M I A

Žurnalistika išvedė į įvairesnę kūrybą

Aurelija Arlauskienė

Asmeninio albumo nuotr.

Daiva Červokienė

Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) narei, buvusiai ilgametei LŽS Vilniaus skyriaus vadovei Aurelijai Arlauskienei Vytauto Gedgaudo premija šiemet paskirta už biografinę knygą „Operos legenda Irena Milkevičiūtė“. Su kolege Aurelija kalbėjomės apie kūrybą, biografinius leidinius ir pasitikėjimą žurnalistais bei žurnalistika.

Už savo analitinius straipsnius bei knygas esate įvertinta ne viena prestižine premija. Ką Jums reiškia V. Gedgaudo premija?

Esu tiesiog pakylėta, nes man visą laiką imponavo V. Gedgaudo asmeninės vertybės, jo veikla, teko nemažai bendrauti su Stefa

Gedgaudienė, todėl ši premija – man itin jausmingas ir džiugus faktas. Esu labai laiminga, nes šio leidinio kūrimo kelyje buvo tokių atkarpu, kai tik mudvi su gerbiama Irena tikėjome, kad knyga bus ne tik parengta spaudai (tą aš garsiai buvau pasižadėjusi), bet ir išspausdinta, pasieks skaitytojus.

Įdomu, kokių kliūčių kilo?

Susidūrėme su didele tiek valstybės pinigų skirstančių Kultūros tarybos ekspertų, tiek muzikos pasaulio atstovų nuostaba, jeigu norite, ir nuostata, kad žurnalistė tiesiog negali atlikti šio darbo – mat opera ir Irena Milkevičiūtė „įveikiama“ tik muzikologams. Dukart aš, meno kūrėja, teikiau Kultūros tarybai paraišką gauti individualią stipendiją šiai knygai rašyti. Abu kartus likau anapus brūkšnio, nelabai toli nuo šios galimybės. Abu kartus išsireikalavau ekspertų vertinimus, nes norėjau žinoti, kodėl taip nutiko, ką ir kaip paraiškoje galėjau sudėlioti geriau. Štai kokių išvadų būta: „<...> kyla abejonių dėl projekto vykdytojos pakankamų kompetencijų tokio pobūdžio knygai parašyti, ypač tai jos daliai, kurioje būtų pristatoma ne operos solistės privatus gyvenimas, bet meninė veikla. Projektas iš populiariosios žurnalistikos lauko“; „<...> Žurnalistinės biografinės apybraižos ir sudarytos kraštotyrinės knygos, kurių patirtį turi pareiškėja, leidžia tikėtis tik publicistinio giriamojo asmens pristatymo, kurio literatūrinė ar pažintinė vertė būtų kukli, o ne Milkevičiūtės vaidmens lietuvių operos istorijoje atskleidimo. <...> Stinga informacijos, kokia leidykla knygą leistų ir koks sklaidos kelias bus pasirinktas, todėl tikėtina, kad knyga nusprūs periferijoje.“ Savaime suprantama, trečiąkart paraiškos nebeteikiau. Bet po kurio laiko tą

padarė Rašytojų sąjungos leidykla, gavusi mano rankraštį. Ir gavo finansavimą jos leidybai, ir išleido, ir pristatėm Knygų mugėje, ir per metus išpardavė didžiąją dalį tiražo. Taigi knyga „nenusprūdo periferijoje“.

Visa tai rašau dėl to, kad dar gąjį išankstinė nuostata mūsų – žurnalistų kūrėjų – atžvilgiu, jog esame „visiškai paviršiniai“ ir gylis mums tiesiog neįveikiamas. Vis dėlto manau, kad mūsų profesija nuostabi tuo, jog mes stengiamės faktą, įvykį aprėpti iš visų pusių, paieškoti įdomesnių pateikimo kampų. Taigi kūrybą skiriame plačiajam visuomenės sluoksniui. Ir tuo mūsų įdirbiu – iš įvairių šaltinių sulesiotomis nuorodomis, bibliografija – vėliau gali pasinaudoti specialistai ir rašyti leidinius, skirtus siauram žinovų ratui.

Jūsų pirmoji biografinė knyga „Tomas Šernas: vakar buvo rytoj“ (2006 m.) pelnė V. Kudirkos premiją, ši – kitą prestižinę žurnalistų bendruomenės apdovanojimą. Galima sakyti, esate biografinių knygų asė. Kaip nusakytumėte šio žanro labirintus?

Eini su konkrečiu žmogumi per jo gyvenimą, ir tiek. Prisirašai diktofone valandų valandas atviriausių pokalbių, vėliau šifruoji ir svaigsti nuo įspūdingų detalių. Deja, daug jų vėliau herojaus prašymu iš rankraščio... ištrinamos. Ir iš mano archyvų taip pat. Tų aukso smilčių, žinoma, velniškai gaila, bet man užvis svarbiausia yra herojų pasitikėjimas. Taigi biografinės knygos man yra labai įdomus žanras. Bene įdomiausias.

Visgi rašyti apie gyvą žmogų turbūt sudėtingiau negu apie išėjusius į Amžinybę?

O ne... Nors mėgstu „gyventi“ archyvuose, bet man labai patinka ir gyventi čia ir dabar, gyvai kalbinti žmones, į savo atminties kerteles dėlioti jų kūno kalbos informaciją. Patinka apmąstyti tuos ilgus pokalbius, ilgas valandas lėtai juos šifruojant iš herojaus atodūsio, katinio mialksėjimo, lietaus barbenimo, užvirusio arbatinuko šnypštimo dėlioti knygos pasakojimo pasjansą. Man labai pasisekė, kad knyga „Operos legenda Irena Milkevičiūtė“ buvo parengta iki karantino, kai galėjome gyvai bendrauti. Virtualiai tokio darbo neįveikčiau.

Su savo knygų herojais palaikote draugiškus santykius?

Sakyčiau, palaikau pagarbius santykius. Pasveikiname vieni kitus su gimtadieniais, didžiųjų švenčių progomis. Į Tomą Šerną visad kreipiuosi, kai nebeužtenka žinių skaitant... gamtos knygą. Mat Tomas yra studijavęs Veterinarijos akademijoje, dirbo ir Kauno zoologijos sode Plėšriųjų žvėrių skyriuje, tad mielai atsako į mano klausimus, kokį aš čia, kaime gyvendama, paukštį ar vabalą pamatčiau, koks paukštis čia gieda.

Jau pirmąją Jūsų knygą „Tomas Šernas: vakar buvo rytoj“ (2006 m.) išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. Tai?..

Tai turbūt sėkmė. Esu labai dėkinga, kad ši leidykla išleido ir pirmąją, ir šią knygą.

Jau ilgokai nedirbate aktyvaus žurnalistinio darbo, bet aktyviai veikiate LŽS, esate NŽKA pirmininko pavaduotoja. Tebesijaučiate žurnalistė?

Buvau ir liksiu žurnalistė, kuriai ne vis tiek, kas vyksta aplink. Nors aktyvioji mano veikla

LŽS jau vakardiena – kitiems kolegoms palikau LŽS Vilniaus skyriaus pirmininko, valdybos nario vietą, esu tik eilinė skyriaus narė. Taip pat atsistatydinau iš LŽS Etikos komisijos pirmininkės pareigų, nesu ir tos komisijos narė. Visuomeninė veikla reikalauja labai daug jėgų ir laiko, kuriuos aš noriu skirti kūrybai ir kitai veiklai. Esu ir Lietuvos gidų gildijos valdybos narė, Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos valdybos narė, Merkio aukštupio krašto bendruomenės pirmininkė.

Jūsų gyvenime daug kas pasikeitė nuo įvertinimo prestižine Vinco Kudirkos premija 2006-aisiais iki šių metų?

Per tuos 15 metų nugyvenau labai prasmingą laiko tarpsnį – išėjo penkios kitos knygos (dvi jų – su bendraautorais), su vyru išsikėlėme gyventi iš Vilniaus į mums visiškai nežinomo Šalčininkų rajono kaimą, įkūrėme „Levandų uostą“, kur ramybe ir palaima dalijamės su būriais turistų. Esu dar ir gidė, kelionių vadovė, organizuojanti ekskursijas tiek po visą Lietuvą, tiek po Šalčininkų rajoną, apie kurį dažnas tautietis turi išankstinę neigiamą nuomonę, nors jame net nėra buvęs... Savo pavyzdžiu stengiamės žmonėms įrodyti, kad Lietuvoje labai gera gyventi.

Kaip manote, mieste ar kaime gyventi geriau?

Dabar, ypač kai atėjo pandemija ir paskelbtas karantinas, kaime gyventi daug geriau – kiek nori, įsileidi kaimo, kiek nori – miesto. Dauguma dar įsivaizduoja kaimą taip: tualetas – lauke, vanduo – iš šulinio, o daugelis kaimiečių šiandien, bent mūsų Merkio

aukščiau krašte, jau gyvena turėdami visus patogumus. Tokius, kokių vargu ar turi dauguma Šnipiškių gyventojų.

Kaip vertinate šiandienos žiniasklaidą?

Viskas yra taip, kaip turi būti. Ir nuo mano vertinimo niekas nepasikeis... Žinoma, pasiilgstu žurnalistinių tyrimų. Tokių, kurie iš koto versdavo didžiavyrius, užkabindavo spynas ant korporacijų. Įsijungusi „Panoramą“ taip norėčiau dar pamatyti Virginijos Motiejūnienės, Julijos Šliažienės, Salomėjos Pranaitienės ir kitų profesionalų reportažus. Ir spaudoje paskaityti išsamių analitinių straipsnių, o ne tų pačių, jau vakardieną interneto tinkluose nučiulptų faktų kartojimą. Liūdna, kad pasitikėjimas žiniasklaida krito į dugną. Antra vertus, gal ir neblogai, jei aukštesnius pasitikėjimo balus visuomenė jau atiduoda valstybės institucijoms. Vadinasi, pastarosios jau geriau vykdo savo funkcijas.

Buvote kelių nominacijų žurnalistams iniciatorė. Ar matote daug jų vertų žmonių?

LŽS Vilniaus skyrius turėjo „Metų karnišono“, „Taikliojo šūvio“, „Žurnalisto etalono“ nominacijas. Daug jų vertų žurnalistų nematau, bet tokių tikrai yra.

Jeigu šiemet tektų rinkti „Žurnalisto etaloną“, ką juo pasiūlytumėte?

LRT Tyrimų skyriaus žurnalistę Jurgą Tvaskienę. Tai puiki profesionalė ir labai nuoširdus žmogus. Džiaugiuosi, kad teko su ja kartu dirbti, matau jos didelę profesinę brandą.

Kaip galėtume užbaigti šį pokalbį?

Pasinaudodama proga, norėčiau padėkoti visiems geranoriškiems žmonėms, kuriuos sutikau rašydama šią knygą. Išskirtinis ačiū žurnalistui, leidybos įmonės „Kriventa“ vadovui Kazimierui Matačiūnui už kolegiską pagalbą.

R E M I A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Neringos „Dorė“ – lyg kultūros vėliavnešys

Nuo 2010 m. leidžiamoje „Dorėje“ aktualizuojama šio krašto istorija, pasakojama apie Kuršių nerijos kūrėjus, išskirtinius paveldo objektus, apžvelgiami kultūros įvykiai.

Gedimino Pilaičio nuotr.

Daiva Červokienė

Šiomet Neringa paskelbta Lietuvos kultūros sostine, todėl gera proga pakalbinti čia išeinančio vienintelio spaudos leidinio – kultūros almanacho „Dorė“ – redaktorę, žurnalistę, Lietuvos žurnalistų sąjungos narę Raimondą Ravaitytę-Meyer.

Gal pradėkime nuo to, kaip prasidėjo Jūsų pažintis su šiuo kraštu?

Pirmą kartą sovietmečiu tėvas atvežė į Nidos pionierių stovyklą. Buvau paauglė. Iš tos viešnagės didžiausią įspūdį padarė keltas,

tai yra kelionė juo iš ano į šį krantą. O Nida visa savo esybe mane sugriebė daug vėliau. Būdama studentė į šią sovietmečiu uždarą ir ne visiems pasiekiamą teritoriją patekau dėl savo šeimos istorijos – sesuo ištekėjo už nidiškio. Tada ir įvyko tai, ko ir šiandien

nesugebu sau paaiškinti, – mane nuolatos traukė sugrįžti į Nidą. O kai pasipiršo neringiškis, ilgai negalvojusi nutekėjau į Neringą. Buvo svarbu ne su kuo, o KUR gyvensiu.

1988 m. gegužę atvykusi gyventi į Juodkrantę, žurnalistės darbo negalėjau tikėtis – Neringoje nebuvo nei laikraščio, nei radijo, nei TV, tad buvau pasiryžusi dirbti kitus darbus. Į mokyklą mokytojauti nepriėmė, liko turizmas. Šioje srityje dirbau ir užsidirbau pragyvenimui, išmokau verslo. Į žurnalistiką grįžau gal po dešimties metų pertraukos ir viską pradėjau iš naujo – mokiausi profesijos nuo nulio. Atsimenu, pirmoji mano žinutė Klaipėdos miesto laikraštyje „Klaipėda“ buvo iš Juodkrantės, rašiau, kad Raganų kalno ekspozicijoje nugriuvo pirmoji skulptūra, kad šiam ansambliui reikia dėmesio. Tada į Neringą pradėjau žvelgti nepatyrusio žurnalisto akimis ir godžiai ieškojau temų – „Klaipėdos“ redakcija man įkūrė etatą Neringoje, jį reikėjo pateisinti.

Prieš 8 metus ėmėtės Neringos kultūros almanacho leidybos. Kodėl jis pavadintas „Dorė“?

Dorė – tai medinis laivas su varikliu, kolektyvinėje žvejyboje pakeitęs šimtmečius naudotas burvaltes (jas įprasta vadinti vienu vardu – kurėnais). Nors dorėmis žvejota neilgai (vėliau jas pakeitė metaliniai botai, išlikę iki šiol), jos reiškė perversmą žvejyboje – galėtume sakyti, kad tai kito laiko, kitų gyventojų simbolis (tiesa, dorėmis žvejojė ir Neringoje po Antrojo pasaulinio karo užsilikę senbuviai kuršininkai). Nebeatsimenu, kas pasiūlė šiuo vardu pavadinti naują neringiškių almanachą, tačiau vardas iš karto pritiko, nekėlė jokių abejonių.

Supažindinkite su leidinio struktūra. Kokias temas labiausiai stengiatės aprėpti ir ką siekiate papasakoti skaitytojams?

Pirmoji „Dorė“ buvo literatūros ir meno almanachas, ji pristatė Neringoje kuriančius vietoje menininkus – rašytojus ir dailininkus. Vienam numeriui medžiagos užteko, o kas toliau? Nuo antrojo numerio tapusi sudarytoja ir redaktore pasukau „Dorę“ į kultūros atminties vandenį. Tai daryti mane skatino juodkrantiškės Klaipėdos universiteto doc. dr. Nijolės Strakauskaitės knygos, publikacijos, viešos paskaitos apie kitoją, nežinomą Kuršių nerijos istoriją. Mokslininkė laužė ilgus dešimtmečius mums įkaltus stereotipus ir kvietė pažinti tokią istoriją, kokia ji buvo, o ne tokią, kokia mums patinka ar yra patogi. Pasirodė, ne tik prieškario, bet ir pokario Kuršių nerijos istorija yra apaugusi mitais. Trokšdama sužinoti, o kaip buvo iš tiesų, pradėjau kalbinti garbingo amžiaus žmones ir užrašinėti jų prisiminimus – šitaip kaupėsi sakinė istorija, mano galva, vertingiausia „Dorėje“ publikuota medžiaga.

„Dorė“ taip pat įsipareigojusi visuomenei pristatyti Neringoje teikiamos Martyno Liudviko Rėzos kultūros ir meno premijos laureatus. Džiaugiamės galėdami kalbinti Kuršių nerijai ir Prūsijos Lietuvai daug nuveikusius kultūros ir meno žmones. Jau ketvirti metai Neringos mero premija įteikiama fotografui. Galvos skausmas, koks turi būti „Dorės“ viršelis, atlėgo – imame pripažintų fotografų vaizdus iš Kuršių nerijos. Nuo 5-ojo numerio pradėjome publikuoti svarbiausių metų kultūros įvykių apžvalgą su nuomonėmis ir komentarais. Man pačiai labai brangios „Tikros istorijos“ – tai nedideli, iš kažkieno lūpų išgirsti, netikėti, paradoksali, kartais komiški pasakojimai.

Pasidalykit savo atradimais leidžiant „Dorę“.

Pirmasis atradimas buvo tada, kai klaipėdietė kalbininkė prof. dr. Dalia Kiseliūnaitė, komentuoama mokslo žinias apie Neringos asmenvardžio kilmę, nurodė, jog Lietuvoje pirmą kartą Neringos vardas mergaitei duotas 1931 m. Ukmergėje. Tai buvo Neringa Elena Listopadskytė. Šią žinių „Dorėje“ perskaitęs žinomas šalyje televizijos žurnalistas Juras Jankevičius, sušuko: „Aš pažįstu šią moterį, ji geriausia mano mamos draugė!“. Pavyko telefonu pakalbinti pirmąją Neringą ir publikuoti jos ir jos tėvelių nuotraukas. Ši publikacija, manau, labai svarbi Neringos miesto istorijai, nes vardo paplitimas labai daug pasako apie mūsų, lietuvių, santykių su Kuršių nerija.

Turite nuolatinių autorių būrį ar stengiatės kiekvieną kartą aprėpti naujas temas ir rasti naujų rašančių žmonių?

Autorių paieška, darbas su jais – tai vienas didžiausių iššūkių. Labai džiaugiuosi, kai nedidelėje Neringoje randu gebantį rašyti žmogų ir jis sutinka imtis temos. Ilgokai kalbamės, užverčiu jį visa įmanoma literatūra. Kartais kviečiuosi kolegas žurnalistus iš Klaipėdos ar Vilniaus. Man neužtenka parašyti kažką apie Neringą, labai gerai žinau, ko reikia „Dorei“, tikslingai renku temas. Daugelis mūsų publikacijų turi išliekamąją vertę.

Nemažai puikių straipsnių yra parašę savo srities ekspertai, mokslininkai, prašau juos rašyti kuo suprantamiau. Apie Kuršių nerijos geologiją naujausiais tyrimais pasidalijęs prof. dr. Albertas Bitinas prisipažino, kad per laiką, sugaištą rengiant vieną populiariausių straipsnių „Dorei“, jis būtų parašęs tris mokslinius straipsnius.

Išleidusi septynis „Dorės“ numerius jau galiu pasakyti – almanachu pasitikima, leidiniui autoriai rašo noriai.

Palyginkite, ar almanacho sudarymas, redagavimas ir kasdienis žurnalisto darbas turi kažką bendro?

Mažai. Reporterio darbą Klaipėdos miesto dienraštyje „Klaipėda“ prisimenu kaip nuolatinį tempą, terminus, iki kada turi būti atiduotos publikacijos ir nė minutės vėliau. Dirbau namuose nuotoliniu būdu, iš pradžių dar rašiau ranka ir straipsnius siųsdavau faksu. Mano būdai reporterio darbas nelabai tiko. Nors esu greita ir smalsi, bet labai nemėgstu paviršutiniškumo, neįsigilino. Stengiausi dirbti preciziškai, jaučiau nuolatinę įtampą. Labai naudingas profesinė prasme buvo laikas, kai „Klaipėda“ ryžtingai pakeitė stilių ir reikalavo rašyti naujai, daugiau galvojant apie skaitytoją.

Vis dėlto sukaupias ano laiko patyrimas labai praverčia ir dabar. Kai ėmiausi almanacho, su leidyba, redaktoriaus darbo specifika nebuvau susidūrusi, man tai buvo iššūkis. Gelbėjo tai, kad dešimt metų dirbdama korespondente „Klaipėdos“ dienraštyje buvau Neringos puslapio sudarytoja, tai buvo savotiškas laikraštis laikraštje, todėl apie visumą jau buvo tekę galvoti. Labai pravertė ir tai, kad dirbdama žurnaliste Neringoje įsigilinau į temas, susijusias su Kuršių nerija, pažinau kone visus vietinius žmones. Tačiau „Dorėje“ privalėjau eiti į gilesnius kultūros ir istorijos klodus.

Kultūros almanacho „Dorė“ sudarymas ir leidyba – tai tik vienas įtemptas laikas per metus, bet atsakomybės masto negaliu lyginti su kasdiene žurnalisto duona. Atsakomybės našta yra didžiulė. Drįstu teigti, jog „Dorė“ yra

Neringos kultūros almanacho „Dorė“ redaktorė, žurnalistė Raimonda Ravaitytė-Meyer.

kultūrinis Neringos veidas. Aš straipsnius rašau ilgai, pas pašnekovus tenka sugrįžti ne kartą, turiu galvoje savo užrašytus sakinės istorijos tekstus. Be to, norint parašyti gerą tekstą, reikia ne tik Neringos istorijos, bet ir viso istorinio Rytprūsių konteksto žinių („Dorė“ priskirčiau prie kultūros atminties žurnalų).

Ką naujo Jums atskleidė pastarieji COVID-19 pandemijos pažymėti metai?

Kadangi bibliotekoje dirbau ir dirbu nuotoliniu būdu, darbo pobūdis liko nepakitęs, tik norėdama apsaugoti savo garbaus amžiaus pašnekovus, nebegaliu laisvai pas juos nueiti – per *covidinius* metus neužrašiau nė vieno

sakinės istorijos teksto ir tai mane liūdina, graužia iš vidaus. Suprantu, laiko nebėra, senoliai išeina vienas po kito, ką dar pagriebsiu, išliks, o ko neužrašysiu, nueis amžiams į nežinią. Jei „Dorė“ būtų pradėta leisti ne prieš dešimt, o prieš 20 metų, būtume nuveikę gerokai daugiau.

Ar kultūros atminties žurnalas „Dorė“ – vienintelė Jūsų veiklos sritis?

„Dorės“ leidyba – tai mano duoklė Neringai. Juokauju įstojusi į dar vieną universitetą – pati gilinuosi, mokausi ir šitaip šviečiu kitus. Esu dėkinga Neringos viešosios Viktoro Miliūno bibliotekos direktorei Daliai Greičiutei, kuri manimi patikėjo ir priglaudė po bibliotekos skliautais. Tapusi bibliotekos darbuotoja ne tik turiu pareigą pristatyti naujausias, dažnai su Neringa susijusias knygas, bet ir Neringos savivaldybės administracijos kultūros skyriaus buvau paskatinta imtis projektinės veiklos.

Pirmasis mano parašytas ir Lietuvos kultūros tarybos (LKT) finansuotas projektas susijęs su „Dorė“ ir Neringos tapatybės paieškomis. Kai pramokau vokiečių kalbos, ryžausi prašyti finansavimo, jį gavusi vykau į Vokietiją užrašinėti man pažįstamų Neringos senbuvų kuršininkų prisiminimų (du iš jų jau išėjo Amžinybėn). Iš tų pokalbių „Dorėje“ publikuosiu labai vertingų liudijimų, ypač apie pokarį Neringoje. Antrasis projektas susijęs su mano idėja bibliotekoje kaupti originaliosios literatūros archyvą. Žinojau, kad poetas Julius Keleras renka poetinius tekstus apie Neringą. Kai Neringa pelnė Lietuvos kultūros sostinės titulą, pagalvojau, kodėl neišleisdu eilėraščių rinktinės apie Neringą. Žinojau, kiek daug lietuvių rašytojų Neringoje kūrė, taigi norėjau, kad tie tekstai vėl grįžtų į kultūros atmintį,

kad mes juos skaitytume, išgyventume, ci-
tuotume... Pavyko. Parašiau projektą LKT, jis
laimėjo finansavimą, knygos leidybą parėmė
ir Neringos savivaldybė. Šių metų pradžioje
išleista J. Kelero sudaryta antologija „Noriu
sugrįžti į Nidą. Lietuvių poetai apie Kuršių ne-
riją“ šių metų gegužės 18 d. buvo pristatyta
Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje
Vilniuje. Naujausias mano projektas, taip pat
finansuotas LKT, – literatūrinis maršrutas, kurį
inspiravo minėtoji poezijos knyga. Apie jį iš-
girsite, kai Neringa paskelbs kultūros sostinės
metų atidarymą.

Ko iš Lietuvos kultūros sostinės metų tiki- si patys neringiškiai?

Gyvename tokiais laikais, kai titulai, akcijos,
atrakcijos labai sureikšminami. Mano gal-
va, reikšmingiausias Neringai yra pats procesas,
vykęs iki nominacijos laimėjimo. Kultūros
bendruomenė susivienijo, parengė labai
ambicingą paraišką „Neringa – kultūros sala“,
kartu buvo parengtos ir Neringos tarybos pa-
tvirtintos 2020–2030 m. Neringos kultūros po-
litikos kaitos gairės, tad aiškiai nusibrėžėme,
kur link plukdome kultūros laivą, kokie mūsų
prioritetai. Dabar reikia tik irtis į priekį! O Ne-
ringos kaip kultūros sostinės programa bus
labai įvairi, joje daug naujo, nematyto, negir-
dėto ir laiko bei tradicijų patikrinto. Tik visa tai
apkartina nuolatiniai vieši išpuoliai, esą kokia
čia kultūros sostinė, kai Nidos centrinė dalis iš-
rausta, gatvės remontuojamos, trinkelės klo-
jamos, o kultūros centro „Agilos“ vietoje – vis

dar duobė. Be abejonės, neturint didelės šim-
tus klausytojų galinčios talpinti salės, bus labai
nelengva (girdėjau, numatytos net trijų ope-
rų premjeros!), bet tai turi būti ir yra kultūros
žmonių galvos skausmai. O mums, žiūrovams
ir dalyviams, reikia daugiau pozityvo, gerano-
riškumo, sakyčiau – kultūros bendruomenės
palaikymo. Manau, Neringa tokiomis sunkio-
mis aplinkybėmis tikrai įrodys, kad ji verta Lie-
tuvos kultūros sostinės titulo.

Kaip vertinate šiandienos žurnalistiką ir žurnalisto profesiją?

Laikraščių seniai nebeskaitau, man jie sek-
lūs, tendencingi. Vertinu kultūrinę žinias-
klaidą, Lietuvos nacionalinį radiją, kurio
klausau. Gyvendama toli nuo Vilniaus, galiu
susidaryti neblogą įspūdį, kas vyksta sos-
tinėje ir šalyje. Turime įdomių, vizualiai pa-
trauklių žurnalų (neįtikėtina, kaip savo veidą
pakeitė „Nemunas“), jaunų, gebančių rašyti
žmonių, iš jų nuolatos mokausi.

Man vis labiau atrodo, kad žurnalistika – tai abe-
jotina specialybė. Kaip ir ne specialybė. Šian-
dien jos nesirinkčiau, studijuočiau pamatinius
dalykus – kultūros istoriją, filosofiją ar literatūrą,
knygų leidybą. Turbūt vertingiau būtų moky-
tis ir viešųjų ryšių. Kai prisimenu savo studijas,
suprantu, kad niekas mūsų nemokė nei viešo-
jo kalbėjimo, nei pranešimų žiniasklaidai rašyti,
apie leidinio maketą, stilių išvis nebuvo kalbos.
Esame kažkokia transformerių karta – viską tu-
rėjome išmokti patys ir dar dabar mokomės.

R E M I A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Žurnalistikos studijos prie jūros

Žurnalistikos studijų programos vadovė dr. R. Vaičiulė su absolventais.

KU žurnalistikos studijų archyvo nuotr.

Dr. Rosita Vaičiulė,
Klaipėdos universiteto Žurnalistikos studijų programos vadovė

Žurnalistų „misija pasaulyje – padėti visuomenei suprasti save“¹. Klaipėdos miestas neabejotinai yra Vakarų Lietuvos (VL) regiono centras. „Klaipėda 2030: vizija, vystymosi scenarijus ir strateginės kryptys“² akcentuojama, kad viena iš svarbių ekonominės plėtros sričių yra kūrybinė ir paslaugų ekonomika. Klaipėdos miestas susietas su jūrine zona, uostamiesčio kultūra, tarptautiniu turizmu bei germanišku paveldu, todėl čia ypač juntamas žurnalistų profesionalų poreikis.

¹ Owenas V. Johnsonas. <https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/16719/o-v-johnsonas-zurnalistu-misija-pasaulyje-padeti-visuomenei-suprasti-save>

² https://www.klaipeda.lt/data/public/uploads/2018/03/keps_ii-etapo-rezultatas_vizija-vystymosi-scenarijus-ir-strategines-kryptis.pdf

Regiono kultūros politikai skatina kūrybinį jaunimą tapti įvairių medijų (televizijos, kino, radijo, interneto svetainių ir pan.) informacijos sklaidėjais bei informacinių produktų kūrėjais. VL regionui reikalingi žurnalistikos profesionalai, kurie išmano komunikacinę erdvę, gali kokybiškai kurti informacinius produktus (tai parodė žvalgomasios poreikio tyrimas, atliktas bendraujant su įvairaus pobūdžio žiniasklaidos priemonių atstovais, socialiniais partneriais).

Studijų istorija: gimė, mirė, atgimė

Klaipėdos universitete (KU) I pakopos (bakalauro) Žurnalistikos studijų programa pradėta vykdyti pagal 2000 m. birželio 16 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymą Nr. 831 Žurnalistikos katedroje, kuriai nuo 2000 iki 2009 m. vadovavo prof. Juozapas Vytas Urbonas.

2009 m. kovo mėnesį pertvarkant KU vidinę struktūrą, įkurta Komunikacijų katedra, kuri sujungė iki tol buvusias Bibliotekininkystės ir Komunikacijos katedras (vedėja prof. Daiva Janavičienė). Šioje katedroje ir toliau buvo vykdoma Žurnalistikos studijų programa. Tačiau vėl atėjo pokyčių metas – nuo 2016 m. liepos 1 d. Komunikacijų bei Politikos mokslų katedros buvo sujungtos į vieną padalinį ir Žurnalistikos studijų programa toliau vykdyta Politikos ir komunikacijos mokslų katedroje. Pakitusi demografinė situacija šalyje, vykstanti aukštojo mokslo reforma, KU restruktūrizacija neigiamai paveikė žurnalistikos studijas Klaipėdoje – dvejus metus (2017–2018 m.) nebebuvo priimama naujų studentų. KU rektorius 2019 m. spalio 24 d. įsakymu Žurnalistikos studijų programa

buvo atnaujinta, sutrumpinus studijų trukmę nuo 4 iki 3,5 metų. Ji vykdoma Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos, menotyros ir komunikacijos katedroje (vedėja doc. Ernesta Molotokienė).

Studentams – daug kūrybinės praktikos

Atnaujintoje Žurnalistikos studijų programoje siekiama koncentruotai perteikti teorines ir praktines žinias, vykdyti lanksčias, reikiamas kompetencijas suteikiančias studijas. Norisi pasidžiaugti tuo, jog daug studijų dalykų (kūrybinių praktikumų) dėsto socialiniai partneriai – tai žurnalistai profesionalai iš LNK, Klaipėdos „Balticum“ televizijų, LRT, radijo stoties „Laluna“, dienraščių „Klaipėda“, „Vakarų ekspresas“, „Lietuvos rytas“. Dirbantys žurnalistai kartu su KU dėstytojais žurnalistikos studentams suteikia ne tik teorinių, bet ir praktinių žinių bei gebėjimų. Paskaitos studentams vyksta ir KU Medijų laboratorijoje, ir miesto žiniasklaidos redakcijose.

KU Žurnalistikos studijų programa orientuota į absolventų gebėjimus analizuoti komunikacinę erdvę, jos poreikius bei pokyčius, sąsajas su politiniais, ekonominiais, teisiniais ir organizaciniais veiksniais, komunikacijos kanalų (įvairių medijų) specifiškumą, pritaikomumą bei poveikį visuomenei, efektyviai ir kūrybiškai komunikuoti, renkant įvairaus pobūdžio informaciją, profesionaliai etiškai ir socialiai atsakingai rengti skirtingų žanrų kūrinius, pritaikytus skleisti įvairiais komunikacijos kanalais, kritiškai vertinti dezinformacijos ir propagandos poveikį žurnalistų darbui bei auditorijai, numatyti šiuolaikinės žurnalistikos plėtros kryptis ir perspektyvas,

„Žurnalisto dienų“ Klaipėdos universitete akimirka: prof. Daiva Janavičienė, doc. Antanas Bučinskas, KU baigusi žinoma televizijos žurnalistė Lina Kairytė.

taip pat į bendruosius gimtosios ir užsienio kalbų vartojimo, komandinio darbo, individualaus pasirengimo mokytis, savarankiško darbo įgūdžius.

„Žurnalisto darbas tiesiogiai susijęs su vienos iš pagrindinių demokratinės visuomenės piliečių teisių – teisės turėti įsitikinimus ir juos reikšti arba informacijos laisvės – realizavimu. Žurnalistas yra ypatingas teisės subjektas, nes jis turi išskirtinių teisių, kurių neturi kiti asmenys“³, todėl svarbu, kad studijų metu būtų įgyjamos būtinos žinios ir gebėjimai, reikalingi profesionaliam žurnalistiniam darbui.

Žurnalistikos studijų programos dalykai apima esmines sritis, kurios būtinos žurnalisto

darbui – spausdintinė žiniasklaida, žurnalistikos teorija ir istorija, audiovizualinė žiniasklaida, reporterio darbas, internetinė žiniasklaida, televizijos ir radijo žurnalistika, tiriamoji žurnalistika, fotožurnalistika, informacijos sklaida ir propaganda, tarptautinė žiniasklaida, kultūros ir kūrybinės industrijos, literatūros teorijos, modernizmo ir postmodernizmo literatūra, socialinių mokslų tyrimų metodologija, Europos studijos, teisė, filosofija, sociologija, retorika, strateginė komunikacija, žiniasklaidos vadyba, komunikacijos psichologija, filosofija ir kita.

Praktiniai profesiniai gebėjimai ypač svarbūs žurnalisto darbe, todėl KU žurnalistiką studijuojantys jaunuoliai atlieka praktiką tiek regione, tiek respublikinėse žiniasklaidos

³ Meškauskaitė L., Sinkevičius D. Žiniasklaidos teisės vadovas. Vilnius, 2018, 6 p.

Esami ir buvę žurnalistikos studijų Klaipėdoje dėstytojai.

priemonėse: laikraščių „Klaipėda“, „Vakarų ekspresas“, „Pajūrio naujienos“, „Švyturys“, „Banga“, „Šilutės naujienos“, „Pamarys“, „Plungės žinios“, „Kalvotoji Žemaitija“, „Telšių žinios“, „Santarvė“, „Šiaulių kraštas“, „Alytaus naujienos“, „Santaka“, „Tauragės kurjeris“, „Mūsų laikas“ redakcijose, radijo stotyse „Laluna“, „M-1“, „Radiocentras“, taip pat „Balticum“, LRT, LNK, „Lietuvos ryto“ televizijose, naujienų portaluose delfi.lt, 15min.lt, „Atvira Klaipėda“. Kiekvienas studentas gali laisvai pasirinkti, kokioje žiniasklaidos priemonėje, įstaigoje ar organizacijoje atliks praktiką.

2012 m. KU įkurta Medijų laboratorija, kurioje sumontuota naujausia moderni aparatūra: kompiuteriai, pritaikyti dirbti su aukštos kokybės vaizdo technika, profesionali programinė įranga, garso ir vaizdo įrašymo įrenginiai, vaizdo kameros su įvairiais priedais. Medijų laboratorijoje studentai praktiškai

mokosi darbo televizijoje ir radijuje ypač daug, o savo kūryba jie dalijasi internete: www.Youtube.com/MedijulaboratorijaKU.

Svarbu socialinė partnerystė

Žurnalistikos studijų programos dėstytojai ir studentai bendradarbiauja ne tik su žiniasklaidos redakcijomis, bet ir su Klaipėdos miesto bibliotekomis, teatrais, policija, nevyriausybinėmis organizacijomis, taip pat dalyvauja mokslinėje tiriamojoje veikloje, konferencijose, seminaruose, bendradarbiauja su kitomis mokslo įstaigomis, kviečiasi lektorių iš užsienio, vyksta į stažuotes, dalyvauja mainų programose kitose šalyse.

Studentams nuolat organizuojamos išvykamosios paskaitos-ekskursijos į įvairias žiniasklaidos priemonių redakcijas, įmones bei organizacijas, kur jie gali susipažinti su realia

profesine veikla, komunikuoti su žurnalistais, laidų vedėjais, prodiuseriais, viešųjų ryšių specialistais. Ekskursijų metu studentai gauna užduotis (pvz., atlikti interviu, parengti kūrybinį projektą ir pan.), savo darbus jie pristato per paskaitas. Toks bendradarbiavimas skatina studentus, rengiančius baigiamuosius darbus, atlikti tyrimus socialinių partnerių įmonėse bei organizacijose. Universitete vyksta tradicinės „Žurnalistų dienos“, kiti renginiai, kuriuose dalyvauja Lietuvos žiniasklaidos ir žurnalistų organizacijų atstovai, buvę ir sėkmingai įvairiose medijose dirbantys absolventai. Džiaugiamės glaudžiu bendradarbiavimu su Lietuvos žurnalistų sąjunga, ypač Klaipėdos apskrities skyriumi (vadovė Jolanta Beniušytė). Socialinių partnerių dėka katedroje vertinamas studentų pasirengimo lygis, naujų kompetencijų poreikis, numatomi studijų programos pokyčiai ir specialistų poreikis.

Žurnalistikos studijų programos studentai turi galimybę išvykti studijuoti ar atlikti praktiką kitų šalių aukštosiose mokyklose pagal tarptautinę „Erasmus+“ mainų programą. Universitetas studentams siūlo rinktis iš 250 universitetų visose Europos Sąjungos šalyse bei Turkijoje, Šveicarijoje ir Norvegijoje.

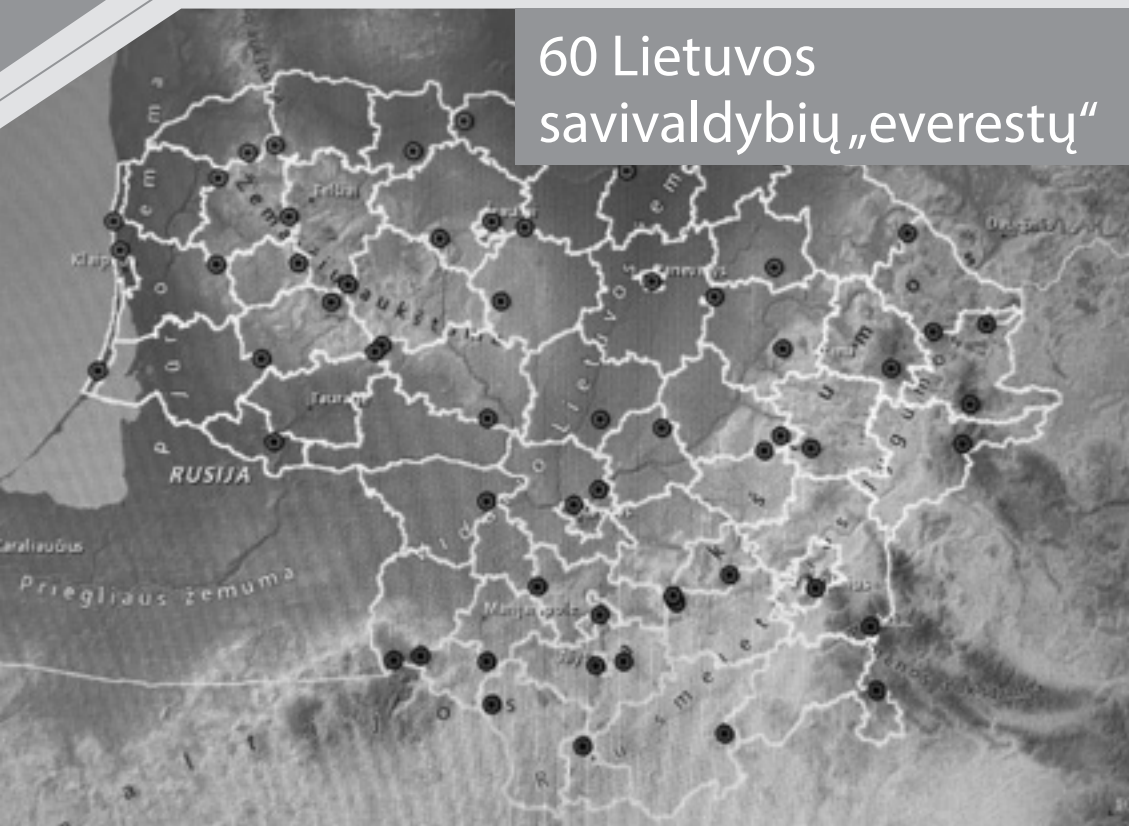
Nuo pat Žurnalistikos studijų programos vykdymo pradžios iki šių dienų su šia programa dirbantys dėstytojai rengia mokslines publikacijas, dalyvauja seminaruose, mokymuose, projektuose, nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose, skaito paskaitas. Tai žiniasklaidos profesionalai Povilas

Sigitas Krivickas, Romualda Laimienė, Irena Rezgevičienė, Artūras Grigaliūnas, Vidas Nastopka, Gražina Juodytė ir kiti. Šiuo metu būsimojus žurnalistus profesinei veiklai rengia ir mokslininkai, ir žiniasklaidos profesionalai praktikai: Valdemaras Puodžiūnas, Rosita Vaičiulė, Giedrė Vaičekauskienė, Asta Dykovienė, Martynas Lapas, Toma Arcišauskaitė-Lukošienė, Edita Valinčienė, Daiva Sirtautienė, Asta Balčiūnienė, Ernesta Molotkienė, Daiva Pagojienė ir kiti.

Pandemija ir karantinas pernai ir šiemet visą buvusį aktyvų bendradarbiavimą perkėlė į interneto erdvę, tačiau veikla katedroje nesustojo. Šių metų balandį nuotoliniu būdu įvyko išorinis tarptautinis žurnalistikos studijų krypties vertinimas, kuriame dalyvavo ir socialiniai partneriai, žiniasklaidos atstovai. Žurnalistikos studijų programa viešinama socialiniuose tinkluose „Facebook“, „Instagram“ bei KU interneto svetainėje. Dėstytojai, siekdami pritraukti kuo daugiau studentų, dalyvauja „online“ paskaitose su potencialiais būsimaisiais studentais, vyksta į mokyklas, gimnazijas, kviečia jaunimą studijuoti KU. Žurnalistikos studijas prie jūros mielai populiarina ir buvę mūsų absolventai (<https://www.ku.lt/priemimas2020/bakalauro-studijos/zurnalistika/>).

Žurnalistikos studijų programos studentų įsidarbinimo galimybės geros: apie 80 proc. mūsų absolventų dirba žurnalistinį darbą visoje Lietuvoje, likusieji renkasi tolesnes studijas arba dirba kūrybinių industrijų sektoriuje, kuria savo verslus.

60 Lietuvos savivaldybių „everestų“

Autoriaus archyvo nuotr.

Vytautas Bukauskas,
LŽS Kelionių žurnalistų klubo narys

Dėl COVID-19 užsidaręs pasaulis suteikė netikėtą progą iš pasaulio piliečio vėl tapti vietos gyventoju ir gerai apžiūrėti savo „kiemą“ – Lietuvą. 17 dienų kelionė, per 5 000 km automobiliu. Sudėję visus kalnus, įkopėme į aukštį, viršijantį 10 500 metrų. Tai gerokai aukščiau, nei Everestas...

Tokia kelionė buvo kartu ir patrauklus būdas išmokti Lietuvos fizinę geografiją ir administracinį suskirstymą, pamatyti nematytas istorines vietas ir šių laikų

ekonomikos momentus. Tai raktas į Lietuvos pažinimo duris, o toliau jau tegu kiekvienas pats sprendžia, kiek plačiai tas duris prasiverti.

Prieš 15 metų buvo įteisintas aukščiausias Lietuvos taškas – 293,8 m. Rimantas Krupickas, Lietuvos geografas, fizinių mokslų daktaras, žygeivių judėjimo Lietuvoje pradininkas, suabejojo, ar 292,8 m aukščio Juozapinė yra aukščiausia kalva. Abejonė pasitvirtino ir jis atrado Aukštoją – 293,84 m.

Šiam įvykiui atminti grupelė R. Krupicko bendraminčių sugalvojo ir sudarė Lietuvos žemėlapi, kuriame pateikiami savivaldybių aukščiausi taškai. Apie šį projektą sužinojau iš R. Krupicko mokinės Linoretos Vasilevičienės.

Kalnai Lietuvoje gal ir ne kažin kokie aukšti, bet jų suradimo procesas buvo azartiškas. Įspūdingas jų skaičius privertė išnarstyti visus šalies kampus, pakampus. Norint apilankyti 60 „everestų“ (mes aplankėme trimis daugiau, nes 3 aukščiausi kalnai yra dirbtiniai), nori nenori reikia pravažiuoti ir pereiti daug įvairių vietų. Ir ko tik mūsų šalyje nėra?! Negalėčiau pasakyti, kad tai, ką pamaciau kelyje, vien džiugino. Galbūt kaltas rudeniškas oras, gal nuošalios vietos, į kurias veda blogi keliai, keliukai... Gyvenimas aplink daug kur vargas, kaimai ir sodybos sunykusios. Taip ir lenda į galvą Kristijono Donelaičio „Metų“ įvairių laikų siužetai... Globalizacija?

Kad ir kaip ten būtų, tokia kelionė – labai įdomus būdas pažinti Lietuvą kitaip. Tos aukštumos tinka visų skonių gurmanams. Beveik kiekviena vis kitokia, todėl nenuobodu. Nereikia tikėtis daug stulbinančių vaizdų. Pats procesas „važė“ labiau už panoramas nuo „viršūnių“. Į iššūkį žvelgiau kaip į sportą. Reikėjo plano, strategijos, drausmės ir užsispyrimo, nes vietų daug, o dienos

trumpos. Vasarą lengviau, bet tada kiti niuansai: bristi per vasarojų, kaip į tai žiūrės ūkininkai, miške tanki lapija, erkės...

Kelionės vyko karantino ritmu, nes negalėjome kelyje tikėtis nakvynės ir šilto maisto. Bet ar tai problema keliautojams?! Problema tik laikas, tačiau kai labai nori, gali pasiekti net 60 asmeninių Lietuvos geografinių atradimų! Visas matytas aukščiausias vietas galima suskirstyti į 4 grupes: kalvas, pievas ir laukus, miškus ir urbanistines vietas.

Iš 60 savivaldybių aukštumų tik pusė yra aiškios kalvos. O iš jų tik 19 galima vadinti kalnais, nes jų aukštis viršija 200 metrų, tai pagal Lietuvos didžiąją enciklopediją yra kalnas. Savo ruožtu kalvas galima skirstyti į piliakalnius, kalvas su vardais ir kalvas be vardų. Iš beveik 1 000 piliakalnių, esančių Lietuvoje, 6 piliakalniai yra aukščiausios savivaldybių vietos. Visi šeši išskirtiniai: Papirčių piliakalnis Utenos savivaldybėje yra aukščiausias piliakalnis Lietuvoje – 248 m, Medvėgalis Šilalės rajone yra vienas gražiausių Lietuvoje, Girgždutės piliakalnis yra net dviejų savivaldybių – Telšių ir Kelmės aukščiausia vieta ir tai didžiausias pagal apimtį piliakalnis Lietuvoje, Žvaginių piliakalnis žinomas dėl Ablingos tragedijos memorialo.

Ant Girnikų piliakalnio Šiaulių rajone 1905 m. balandžio 24 d., minint metines, kai buvo panaikintas spaudos draudimas, pastatytas paminklas. Statybą rėmė grafas Pliateris, paminklą pašventino Juozas Tumas-Vaižgantas, iškilmėse dalyvavo Jonas Biliūnas, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Paminklas neišliko. Kasmet rugsėjo 21 d., kai 1236 m. įvyko Saulės mūšis, ant kalno uždegamos Baltų vienybės ugnys – laužų sąšauka su

kitais Lietuvos piliakalniais. Prie kalno 1915 m. vyko nuožmūs mūšiai. Kritę apie 240 vokiečių karių palaidoti šiaurinėje prieškalnėje. Ant Salduvės (Žuvininkų) piliakalnio, esančio Šiaulių mieste, 1977 m. buvo pastatytas paminklas mūšiams, vykusiems Šiaulių žemėje 1236–1945 m., atminti. Nė ant vieno piliakalnio nesilankė tiek daug jaunavedžių. Dabar piliakalnis apleistas. Kad ir kokie būtų mūsų kalnai kalnuoti, bet Lietuvoje yra net Kalnų kaimas, kuriame yra 184,6 m aukščio Šiaulės kalnas. Nuo jo atsiveriantys vaizdai man buvo įspūdingiausi. Nuo šio kalno matomą erdvę praplečia ir 21 m aukščio apžvalgos bokštas. Nuo bokšto galima matyti Rėkyvą, Radviliškio ir Šiaulių miestus.

Kalnuočiausias Lietuvos rajonas yra Aukštadvario kalvynas. Jame yra net 3 savivaldybių (Kaišiadorių, Prienų ir Trakų) aukščiausios vietos ir visos jos – per 250 m aukščio. Jas vainikuoja Gedanonių kalnas (258,3 m, Trakų r.). Netoliese, vos už 20 km, Trakų kalvyne yra Nuobališkių kalnas (228,5 m, Elektrėnų r.). Dėl paskutiniojo ledyno poveikio aplink Vilnių iškilo aukščiausios kalvos Lietuvoje. Tai Lietuvos „everestas“ Aukštojas (294 m), Laimio kalnas (234 m), Rokantiškių kalva (230,7 m).

Įdomi Skuodo rajono Pūkštės kalno (173 m) istorija. Tado Kosciuškos sukilimo metu, 1794 m., jame buvusi įrengta lietuvių ir lenkų kareivių mokykla. Kalno viršūnėje buvęs aukštas bokštas, iš kurio sukilėliai dieną ir naktį sekę rusų judėjimą. Rusai negalėję bokšto pastebėti, nes greta stovėjusi jį gerai dengianti pušis. Mūsiškiai, pralaimėję mūšį, šiame kalne užkasę 9 statinaites aukso – savo išdą. 1920 m. rudenį Lietuva neteko Vilniaus krašto, o kartu ir daugelio geografinių ekstremumų. Ir neturėjome jų devyniolika

metų. Tuo laikotarpiu aukščiausios vietos persikėlė tarp Nemuno ir Vištyčio ežero į Sūduvos aukštumą. Jau tarpukariu buvo žinomas aukščiausios viršukalnės, vadinamos Stankūnų kalnu, aukštis – 287 metrai. Deja, šio kalno papėdė priklausė Lietuvai, o viršūnė yra Lenkijoje. Ilgai buvo manoma, kad aukščiausia Sūduvos aukštumos vieta yra Dunojaus kalnas (284,75 m). Bet tarpukariu į kalną neįkopė nė vienas lietuvis – santykiai su Lenkija buvo įtempti ir sudėtingi, todėl niekas nenorėjo rizikuoti savo gyvybe. Panaši situacija buvo ir sovietmečiu – pasieniečiai greitai būtų sulaukę tokį keliautoją. 2007 m. Janaukos kalva (284,8 m) pusmetriu nuvainikavo visai netoli esančią Dunojaus kalvą ir pagal aukštį Lietuvoje užima penktąją vietą. Sako, kad kalnas gavo pavadinimą nuo ūkininko Jono, įsikūrusio jos papėdėje, vardo. Tarp 11 aukščiausių savivaldybių kalvų, turinčių vardus, paminėtini: Majokalnis (194,2 m, Anykščių r.), Pratkūnų kalva (Mėmiakalnis) (239,6 m, Zarasų r.), Paverkalnis (160 m, Tauragės r.) ir Neringos kopų karalienė 68 metrų aukščio Vecekrugo kopa. Jos pavadinimas kilęs iš kuršiškų žodžių „vece“ (senas) ir „kruogs“ (smuklė) bei primena kopos papėdėje stovėjusią smuklę. Tarp aukščiausių savivaldybių vietų yra 11 aiškiai išreikštų kalvų, kurios neturi oficialių pavadinimų. Kelias jų verta paminėti dėl jų išskirtinumo.

Viena aukščiausių Lietuvos kalvų ir aukščiausia Ignalinos vieta yra Nevaišių kalva (288,9 m), bet labai tikėtina, kad karūna perėina tame pačiame Nevaišių geomorfologiniame draustinyje esančiam kalnui, kurio aukštis 290,1 m.

Kauno rajono savivaldybės Lapių aukštuma yra didžiausias dirbtinis kalnas Lietuvoje,

iškilęs virš jūros lygio 127,3 m. Anksčiau, prieš šią vietą 1973 m. paverčiant buitinių atliekų sąvartynu, čia buvo tankių ir šarvuotųjų poligonas. Buvo didžiulė dauba, kuri ilgainiui virto didžiausiu kalnu. Lapių sąvartyno teritorija 1992 m. paskelbta geomorfologiniu draustiniu.

Geografiškai įdomi Klaipėdos miesto aukščiausia vieta. Tai 38 m aukščio Miško Dvaro žemyninė kopa. 270,7 m aukščio Šalčininkų rajono savivaldybės „everestas“ – ketvirtas pagal aukštį tarp savivaldybių. Jis yra vadina-majame Dieveniškų pusiasalyje vos 200 m nuo Baltarusijos sienos, todėl reikia leidimo būti už „geltono žymėjimo“ – valstybės sienos apsaugos zonoje.

Devynių savivaldybių aukščiausios vietos yra miškuose ir pamiškėse, tai neišvaizdžiausios vietos. Vienuolikos savivaldybių aukščiausios vietos yra laukuose ir pievose. Atrodytų, kad nieko įspūdingo nepamatsime tose lygumose, bet Pakruojis padovanojo patį

sėkmingiausią kelionės fotokadrą – Lietuvos Uluru. Ukmergės 181 m aukštuma yra vienas iš retesnių savivaldybių „everestų“, nuo kurio matyti erdvės. Ir kitos kalvos yra įdomios savo erdvės pojūčiu tuo metų laiku, kai nėra aukštųjų javų. Tik jas pasiekti kartais kyla sunkumų, nes tenka eiti per šlapią, šviežiai suartą dirvą. O vasarą per javus eiti irgi nėra labai patogiu ir fiziškai, ir morališkai. Per ganyklas eiti patogiau, bet jeigu ten ganomos elektriniu piemeniu aptvertos didelės galvijų bandos, kyla pavojus, kad jaučiams tai gali nepatikti.

Dar viena aukštumų dalis yra urbanistiniuose objektuose. Iš viso jų yra 10 ir visos jos yra kitokios. Biržų savivaldybės aukščiausia vieta (98 m) yra Mūšos–Nemunėlio žemumoje ir nėra kažin kokia aukšta ar išvaizdi, bet Gikonys ir jų buvęs dvaras turi savo istoriją. Jis priklausė Lenkijos prezidento Bronislovo Komorovskio giminaičiams Komarauskams.

Kauno miesto savivaldybės aukščiausia vieta (101,3 m) yra IX fortas, pastatytas 1913 m.

Tai moderniausias Kauno tvirtovės įtvirtinimas, kuris užbaigė 9 fortų ir 10 stacionariųjų baterijų gynybinį žiedą. 2002 m. Kauno tvirtovės IX fortas ir Memorialas nacizmo aukoms atminti įtraukti į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą. Kėdainių rajono savivaldybės aukščiausia kalva (121,2 m) yra balto fosfogipso kalnai (21 mln. tonų) – unikalus reiškinys ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos šalyse. Kasdien į kalnus atvežama apie 5 500 tonų fosfogipso. Per metus papildoma 2 mln. tonų. Kalnų užimamas plotas 84 hektarai. Aukštis siekia 60 metrų. Kalnai matomi ir 5 km atstumu. Objektas nėra laisvai lankomas, nes yra AB „Lifosa“ teritorijoje. Mažeikių aukščiausia vieta yra Dagių kaimo vandens bokštas (147,5 m), Panevėžio –

mieste, namo kampas, Širvintų rajono – Beivydžių kaimo troba, o Visagino – naujosios miesto kapinės (189 m).

Pati egzotiškiausia Lietuvos kalva yra Akmenės rajono savivaldybės viršūnė (115,4 m), esanti Šaltiškių molio karjere. Tai Lietuvos „Marsas“, Ventos vidurupio žemumoje susidaręs prieš 250 mln. metų.

Tik 7 aukštumos iš 60 turi valstybinius geodezinius žymeklius, dar 7 turi kažkokius kitokius, o jau kitus taškus reikia rasti patiems.

Kelias į aukščiausią pasaulio viršūnę prasideda ir baigiasi prie lietuviško pilko akmenėlio.

Merfio dėsnis, arba Visiška nesąmonė

Clandestinus

Jei kas nors gali nepavykti, būtinai taip ir atsitiks.

Edvardas Merfis

Epigrafu pasirinkau Merfio dėsnį tik todėl, kad pats likimas lėmė man įsitikinti jo teisumu.

Priešistorė: 2020 m. kovo 11-ąją iš Klaipėdos išvažiavau į Rusijos Kaliningrado sritį kilniausiu tikslu – pasveikinti žmonos Kovo aštuntosios progą. Jau juokinga? Šiaip ar taip, Merfio dėsniai yra už ko kabintis. Antra vertus, viską galima truputį atidėti, tarkim, jeigu turi tinkamą šaukštą, gali medituodamas sulaukti net vakarienės.

Tik Kuršių nerijos pasienio poste sužinojau, kad pasaulį purto žiaurus virusas, – iškalbingiau nei žodžiai bylojo pasieniečių kaukės. Turiu prisipažinti, kad gerus du mėnesius kone nekėliau kojos iš namų, apie gyvenimo grimasas už savo sienų nedaug ką težiноjau. Pasisvečiavęs Zelenogradske iki kovo 24-osios, sužinojau, kad namo į Lietuvą gali grįžti tik tie piliečiai, kurie savanoriškai (tuomet dar *savanoriškai*) sutinka karantinuotis savo namuose. Nusprendžiau grįžti ir *pasiduoti*. Zelenogradske ir apylinkėse nebuvo nė menkiausio pandemijos atvejo; gyvenau ant jūros kranto, nuo kurio vėjas nupūsdavo ne tik bet kokius virusus, bet ir menkesnio svorio gyventojus. Iki mano grįžimo laiko siena Kuršių nerijoje užsidarė, ir man į tėvynę teko grįžti per Sovetską ir Pagėgius, taigi turėjau progos pasigrožėti Nemunu ir per

jį permestu Karalienės Luizos tiltu – praeito amžiaus architektūros stebuklu. Rusų pusėje apsirūpinęs litru „Napoleono“, kurį man maloniai pasiūlė rusų karininkas, to paties karininko prižiūrimas pėsčias nužingsniavau tiltu iš Rusijos į Lietuvą. Taigi sieną kirtau išdidus ir vienišas.

Apie padėtį jau žinojau: jeigu naudojiesi viešuoju transportu, o jame bent vienas keleivis turi temperatūros, izoliuojami visi. Bet tokia padėtis buvo vakar, o šiandien visus, kirtusius sieną, „prarydavo“ specialus medikų vagonėlis. Dvi gydytojos mane nuodugnai patikrino, jokių siautėjančio viruso pėdsakų neaptiko, bet vis tiek uždarė. Pasieniečiai perskaitė man mano teises: galiu sėdėti ant kėdės, vaikštinėti po vagonėlį pirmyn ir atgal, jeigu labai reikia, pasiprašyti į tualetą, – viskas. Kadangi

buvau registruotas Klaipėdos savivaldybės teritorijoje, pasieniečiai suko galvas, kaip čia manimi atsikračius. Nusprendžiau pagelbėti jiems, sakydamas, kad kas nors iš rašytojų arba žurnalistų bendruomenių mane galėtų pasiimti, bet ne – tokie kaip aš teturėjo teisę judėti specialistų lydimi ir tik į jiems skirtas vietas, tai yra specialiai įrengtus viešbučius. Tuo būdu izoliacija, kurią mieliau vadinčiau konservacija, įgavo visai nemaloniais formas. Jeigu štai būčiau kirtęs sieną dviem valandom anksčiau, būčiau galėjęs grįžti namo netgi taksi, taigi vėluojantis aš, o gal skubantis Merfio dėsnis ir vėl pakišo koją.

O baisiausia – nebuvo leista rūkyti. Ką daryti rūkaliui su stažu? Visiškai sterilus, jausdamas nežmonišką nikotino badą, apimtas nežinomybės, ėmiau marširuoti vagonėlyje pirmyn ir atgal ir, kaip ir reikėjo tikėtis, man pakilo temperatūra. O dar ėmė kankinti mintis, kad jeigu šiuolaikiniai hipokratai ir eskulapai dar kartą patikrins mano sveikatą, būtinai atras pagrindinį simptomą! Beje, dokumentą dėl priverstinės izoliacijos pats pasirašiau, tebuvo trys atsakymų variantai, kryžiu turėjau pažymėti vieną. Cituoju tą teisinį „šedevrą“: „Esu informuotas, kad:

- 1) sergu koronavirusu COVID-19;
- 2) įtariama, kad sergu koronavirusu COVID-19;
- 3) turėjau kontaktų su asmenimis, sergančiais koronavirusu COVID-19.“

Mane įspėjo, kad nepasirašęs dokumento negalėsiu patekti namo; jeigu noriu, sakė, galiu grįžti į Rusiją, kur, akivaizdu, irgi nebūčiau pageidaujamas. Kažkodėl neturėjau didelio noro gyventi neutralioje teritorijoje ant tilto, taigi šitą žaidimo rundą teko sužaisti aklai,

kaip patarė gydytoja, geriausia pažymėti paskutinį variantą, na, tiesiog, kad atstotų. Bet dėl Dievo: kas gi šitaip rašo dokumentus? Nejaugi tam rašytojui nekilo mintis, kad *įtariamas* gali būti sveikas? O ir psichologinis momentas, kai, stebint visam pasienio punktui, tave tiesiog *supakuoja*, nėra labai džiaugsmingas. Mėnesių mėnesius pats sėdėjau užsidaręs, atvykau iš visiškai neužkrėtos teritorijos, galų gale mane patikrino ir šetau – grotos. Kas gi nepasirašytų bet kokios nesąmonės? Pakomentavau situaciją tik taip, kad dabar, būdamas tarp žmonių, rizikuoju kur kas labiau, nei vienišaudamas...

Visgi tenka pažymėti, kad ir gydytojai, ir pasieniečiai šitoje nemalonoje mums visiems situacijoje elgėsi labai žmoniškai – mandgiai su manimi bendravo ir po geros valandos leido parūkyti prie durų, o tai buvo geriausia dovana. Dar po valandos mane aplankiusi gydytoja pranešė, kad Pagėgių merija susiskambino su Klaipėda ir mane tuoj išveš. Taigi man beliko stebėti rusų, baltarusių, ukrainiečių *furas*, kurios, lydimos pasieniečių „kortežo“, tirpo tolumoje. Aiški karinė padėtis.

Kai medicinos bloke praleidau penkias su puse valandos, manęs atvažiavo Pagėgių merijos automobilis, pasipuošęs herbu, ir vairuotojas, apsirėdęs tikrų tikriausiu kostiumu, saugančiu nuo cheminio ginklo, išgabeno mane į Klaipėdą, taigi, pažaidęs „Heroes of Might and Magic V“, davęs visiems blogiečiams į kaulus, galų gale pasiekiau gimtąjį miestą. Mane nugabeno į viešbutį „Ibis Aurora“, kur gavau 404 kambarį su nuostabiomis vaizdu į Kuršių neriją. Administracijos merginos, apdovanojusios mane raktu, pradžiugino, kad nuo šio momento prasideda mano karantinas, truksiantis lygiai keturiolika

Vlaver karikatūra

dienų, žinoma, jeigu iš tikrųjų pasitvirtins, kad nesu užsikrėtęs tuo bjauriu virusu gana poetiniu vardu.

Čia vėl – krūva dokumentų, paliktų tiesiog ant lovos. Ir taip: dvi savaites niekas pas mane neateis; maistą, susipažinęs su meniu, galiu užsisakyti iš restorano, jį paliks prie durų. Tarp popierių gulėjo jau pažįstamas dokumentas, kurį pasirašiau dar pasienyje. Antrą kartą kryžiu pažymėti abejonių keliančią apklausą nesiryžau. Vertingiausias daiktas toje šūsnyje buvo instrukcija, kaip naudotis numeriu ir elektroniniu raktu, kuriuo pasinaudoti nebuvo jokios galimybės, nes jei bent kartą būčiau palikęs kambarį, raktas automatiškai užsiblokuotų, ir atgal į kambarį jau nebepatekčiau. Taip pasielgęs būčiau įstūmęs save į atsakomybės vengiančio karantino bėglio padėtį, ir viešbučio administracija tuoj pat tokį

perduotų policijai. Po viešbučio langais būdėjo du policijos automobiliai ir greitoji pagalba – gyventojams galėjo prireikti ir vieno, ir kito. Beje, išsėdėti kambaryje dvi savaites, kai esu įpratęs namuose užsitaręs leisti laiką pusmečiais, man nieko nereiškė; problema čia buvo kita – apartamentuose griežtai draudžiamas rūkymas! Tai buvo skausminga patirtis. Užbėgsiu už akių ir prisipažinsiu, kad išsilaikiau parą, kol neparūčiau pro langą plyšį. Paskambinau administracijai ir nuoširdžiai prisipažinau, kad geriau jau baudą mokėsiu, bet be rūkymo – niekaip! Merginos nustebė:

– Argi jūsų neįspėjo? Mūsų viešbutyje nerūkoma.

Kone keikdamasis paaiškinau, kad apie tai sužinojau tik tada, kai už mano nugaros ilgam užsitrenkė durys. Kad jas kur Merfis!

Nusprendęs kaip nors atšvęsti karantino pradžia, atsidariau butelį ir taurelę po taurelės ėmiau gerti konjaką, vis pasimėgaudamas humoro nestokojančiu ant durų kabinau užrašu „Prašom netrukdyti man grožėtis Kuršių nerijos vaizdu“. Išties prasmingas laiko leidimo būdas. Paskui vėl paskambinau administracijai ir paprašiau tiekti man tik pusryčius ir vakarienes, kadangi ir namų sąlygomis pietų nevalgau.

Paskui man kažko pasidarė liūdna, todėl įsijungiau kompiuterį ir trumpai aprašiau savo nuotyki, kartu nuodugniau susipažinau su koronavirusu ir jo sukeltos pandemijos įtaka pasauliui. Mane ypač domino padėtis šalyje, perskaičiau ir skundus „įkalintųjų“ karantine. Lazdos perlenkimas, supratau, tikras žmogaus teisių pažeidinėjimas. Kad ir kaip ten būtų, neprotestavau, tik užgėriau savo

liūdesj dar viena taurele, paskui įsijungiau geriausią iš geriausių ir mums visiems aktualų „Niekas nenorėjo mirti“ ir... užmigau.

Pirmoji nelaisvės diena – kovo 25-oji

05.00–21.00. Nenuobodžiavau. Nuosekliai per *intiką* žiūrėjau 60-ųjų amerikiečių fantastiką.

11.00. Truputį pabendravau su kolegomis per feisbuką, ko jau seniai nedariau. Skambino Nijolė Kepenienė, LRS Klaipėdos skyriaus pirmininkė, užjautė. Ačiū.

21.00. Rytoj ketinu leisti laiką su 70-ųjų fantastika. Vakarieniauju su „Napoleonu“.

Antroji nelaisvės diena, kovo 26-oji

05.00–21.00. Laikausi plano: žiūriu filmus nė nesikeldamas iš lovos. Rytoj, jau žinau, žiūrėsiu 80-ųjų fantastiką. Laikas nuo laiko permetu akimis paskutines lietuviškas naujienas: Klaipėdos administracija ryžosi karantino sulaukytuosius paleisti namo, kad savo izoliaciją tęstų priimtinesnėmis sąlygomis. Merija nusprendė apmokėti priverstiniu būdu įkalintųjų viešbučiuose išlaidas iš miesto biudžeto, maisto taip pat.

Jokie gydytojai nesilanko. Bandau prisiskambinti specialiosioms antiviruso tarnyboms. Be naudos. Įdomu, ar jie iš viso žino, kad aš esu čia uždarytas?!

Sugalvojau pavadinimą savo porūšiui: *homo lovaticus*. Jeigu šitas šabas tikrai tęsis dvi savaites, atrofuosis galūnės ir prarasiu gebėjimą judėti. Bet ne tai gąsdina labiausiai: konjakas beveik baigėsi.

Trečioji nelaisvės diena, kovo 27-oji

05.00. Nuo pat ryto stebėjauosi į ekraną: 80-ųjų fantastika ramina. Viešbučio administracija praneša, kad nuo šiandien už gyvenimą viešbutyje ir maistą mokėti nereikia; pavėluotos naujienos, žinojau apie tai jau vakar... Tai įkvepia naujiems veiksams – sudarau detalų pietų meniu, kurį palieku kitapus durų: butelis konjako (kiek suprantu, merijai vaišinant); skutimosi putos ir peiliukas (tikiuosi, apmokės Kultūros skyrius); keli pyragaičiai eklerai...

Staiga sulaukiu skambučio ir malonus moteriškas balsas sugriauna visas mano svajones:

– Laba diena. Kalba gydytoja Ramunė. Susirinkite daiktus ir leiskitės žemyn į fojė: jus apžiūrės spec. grupė ir keliausite namo.

– Kaipgi taip? – bandau protestuoti. – Aš dar nė neapsirengęs!

– Nieko tokio, mes palauksime, – tikina pašnekovė. – Jeigu aplinkiniams nekeliate pavojaus, jums nėra reikalo leisti laiką viešbutyje, patikrinsime dar kartą ir keliausite sau.

Ir kaip po viso šito nesistebėti Merfio dėsnio tikslumu: tik pasvajok apie konjaką su pyragaičiais – namo!

Pensionas užsidarė.

Kaip kažkada rašė klasikai, ovacijos nebūtinios...

Uždanga.

Iš rusų kalbos vertė Nijolė Kepenienė

Kaip aš pasiekiau prezidentinį lygį

Vytautas Žeimantas

Saulutė šviečia, paukšteliai čiulba, o aš vaikštau savimi labai patenkintas, laimingas, net, nedrįstu slėpti, nes vis tiek matyti, labai pasi-pūtes. Juk ne juokas – esu pasiskiepijęs nuo COVID-19 ne bet kokia, o pačia garsiausia vakcina – „AstraZeneca“.

Nors teisybės dėlei reikėtų prisipažinti, kad tokia palaiminta būsena atėjo ne iš karto. Maža to, iš pradžių net buvau pamanęs, kad įkritau į labai juodą duobę. Kartą net pasirodė, kad mano išnešimo garbei suskambo bažnyčios varpai...

Pirmosios susitikimo su „AstraZeneca“ dienos turbūt niekada nepamiršiu. Į polikliniką euforinės nuotaikos išėjau ankstų rytą – pagaliau pasiskiepyčiau! Ten patekau į konvejerį. Priėmė maloniai, kaip lauktą svečią. Davė pluoštelį lapukų. Kas juose parašyta smulkiu šriftu, nebuvo laiko skaityti, juk jau buvau konvejeri-je, o tokiose situacijose tempą diktuoja kiti. Gražiai paprašė ir daug kartų pasirašyti. Gal tuo parašu aš kam nors dovanojau savo butą, o gal dar blogiau – Tėvynę pardaviau?! Nura-minau save, kad tai sužinosiu vėliau.

Seselė priėmė mielai, dirbo profesionaliai. Kai dūrė, net nepajutau. Juolab rūpėjo įvykdyti kolegės Jeronimo prašymą. Mat jis irgi skiepijosi „AstraZeneca“, bet pamiršo paklausti, ar po skiepo galima pakilnoti taurelę, ar tai kategoriškai draudžiama. Išgirdęs, jog galima, apsidžiaugiau, kad šia viltinga žinia galėsiu praskaidrinti savo gero bičiulio nuotaiką.

– Jei kils temperatūra, imkite paracetamolį, – maloniai patarė seselė ir turbūt nusišypsojo. Apie šypseną rašau iš nuojautos, abejodamas, nes ji buvo apsirengusi kaip kosmonautė, nieko neįžiūrėsi. Gavau ir lapą su informacija „AstraZeneca“ vartotojams, kurioje nurodyti galimi šalutiniai poveikiai.

Tik peržengęs namų slenkstį, paklausiau žmonos Živilės, ar turime paracetamolio. Gavęs raminantį atsakymą, kibau studijuoti tuos šalutinius poveikius. Jų, pasirodo, yra daug, bet ne veltui juos vadina šalutiniais, nes visi praėjo pro šalį, manęs nekabino. Nuotaika dar labiau pakilo. Ja pasidalijau ir Lietuvos žurnalistų sąjungos interneto svetainėje, iš kurios komentarų pabiro tarsi iš gausybės rago.

„Reikėtų pažymėti!“ – optimizmu ir kažkokia paslaptinga viltimi viliojo kolega Jeronimas Laucius.

„Viskas bus gerai. Keliolika draugų ir draugių skiepyti ta vakcina, jokių pretenzijų neturi... Klaipėdoje jau ir pacanus, palyginus su manimi, skiepija, o manęs vis nekviečia. Skųsiuosi Strasbūriui“, – mane ramino kolegė Gražina Juodytė, pati piktindamasi vakcinavimo eiga.

„Su „Astra“ viskas gerai. Kuo didesnė reakcija į šį skiepą, tuo geresnis imunitetas“, – teigė kolega Česlovas Iškauskas, vėl kiek

Vlaver karikatūra

sujaukdamas smegenis – man reakcijos jokios, vadinas, ir imuniteto jokio?! Tai kurių velnių man tie skiepai?

„O kai reakcija pasiekia maksimumą, ir pacientas numiršta, tai imunitetas jau pasiekia absoliutą? Niekada niekada šitas pacientas nebesusirgs? Svarbiausia nebesusirgs JOKIOMIS ligomis, ne tik covidu. Atleiskit, juokauju...“ – į kolegės Česlovo žodžius sureagavo Lietuvos radijuje dirbusi Jūratė Sofija Laučiūtė.

„Šypsaisi, tai viskas bus gerai, žvakelių dar nepirksime...“ – guodė mane kolegė Angelė Adomaitienė. Na, ir žvakelių bus sutaupyta.

Per pietus televizijoje pamačiau mūsų naują sveikatos apsaugos ministrą Arūną Dulį, sakantį, kad ir jis skiepysis „AstraZeneca“. Apsidžiaugiau, pamaniau – savas...

O vakare tas pats ministras pranešė, kad... sustabdė skiepimą šia vakcina. Tai išgirdęs pasijutau tarsi ant galvos pastatytas.

Po to susimąščiau, kažkur girdėjau, kad žurnalistams pravartu mąstyti. Kaip dabar man elgtis? Nusiminti, kad tapau neaiškaus eksperimento auka? O gal vis dėlto džiaugtis, kad spėjau išokti į paskutinį traukinį...

O čia dar alyvos į ugnį įpylė kolega Vytautas Kvietkauskas: „Idomiausia, kad Dulys sustabdė skiepimą tą pačią dieną, kai Europos sveikatos apsaugos tarnybos patvirtino, kad „AstraZeneca“ skiepimui tinkama. Dulys pagilino nepasitikėjimą vakcina ir skiepimu lygioje vietoje. Abejoju, kad jis gali toliau sėkmingai eiti ministro pareigas.“

Jam pritarė kolega Ipolitas Skridla, savo teiginius paremdamas eksromptu sukurto mis eilėmis:

„Ar neatrodo, kad mus kvailina. Per pietus ministras sako viena, vakare – jau kita.“

Už tokius
Pokštus
Dulį
Reikėtų,
Kaip reikiant
Patį išdul...“

Bandė raminti ir kolega Albertas Vaidila: „Manyk, kad bus gerai, taip ir bus. O Dulkys, matyt, nori perspjauti Verygą, jaukdamas žmonėms protą. Aiškiai nusipelno grrrrrrriežtos kritikos. Kritikuosim. Laikykis.“

Optimizmo suteikė ir kolega Juozas Stasinas: „Sveikinu įstojus į vakcininkų kompaniją. Pasakyčiau taip: nėra tas velnias toks juodas, kaip jį nupaišo dailininkai ar masinių informacinių kanalų darbuotojai, kitaip sakant, žurnalistai. Man praėjo jau 18 dienų po skiepo ir nieko naujo, o taip aš pasiilgau, Astrute, tavęs, antrą kartą su ja ženyšiuos tik gegužės 22 d. Tai tokios tokelės, stiprinkis, Vytautai...“

Džiugu, kad ministras, turbūt paskaitęs LŽS svetainėje žurnalistų komentarus, o gal ir susijaudinęs, jog sugadino man nuotaiką, savo sprendimą greitai atšaukė. O vėlesnės žinios iš Lietuvos, Latvijos, Vokietijos, kitų kraštų nuotaiką dar labiau pakėlė. „AstraZeneca“ vakcina pasiskiepijo Lietuvos prezidentas Gitanas Nausėda, Latvijos prezidentas Egilas Levitas, Vokietijos prezidentas Frankas Walteris Steinmeieris... Jau nekalbant apie premjeres Ingridą Šimonytę, Angelą Merkel, prie jų bandančią prisiglausti Seimo pirmininkę Viktoriją Čmilytę-Nielsen ir grupę mūsų seimūnų. Pastarieji, suprantama,

kodėl taip pasielgė, jiems nuo seno būdingas bandos jausmas...

Taigi, aš esu pasiskiepijęs ne bet kokiu, o PREZIDENTINE vakcina. Dabar galėčiau vaikščioti uodegą pakėlęs, tik ji kažkodėl vis neužauga... Į tokią nekasdienišką situaciją ir vėl karštai sureagavo kolegos.

„Kiek galima žmones gąsdinti? Kariauja vakcinų gamintojai, o kliūva tai beuodegiui...“ – motinišką šilumą jaučiu kolegės Ritos Aleknaitės žodžiuose.

„Truputį palaukit, gal dar užaugės... Aš tai sparnų laukiu. Ir žinote ką... regis...“ – mane, suteikdama viltį, guodė kolegė Emilija Kregždė.

„Kviečių sulčių reikia, tada ne tik uodega užaugės“, – patarė Ona Čirvinskienė, tarsi netyčia išduodama kažkokį paslaptinę receptą.

„Sparnai, uodegos po skiepų – gerai. Jeigu vakcina prezidentinė, gal ir apie postą reikėtų pagalvoti“, – viltingai kalbėjo kolega Gediminas Pilaitis. Ir juo norisi tikėti. Jis prie jūros gyvena, o iš ten toli matyti...

Ir viskas logiška: nuo prezidentinės vakcinos į prezidento postą. O kodėl gi ne?

Kas, kur, kada – 2021 m. nuo sausio iki birželio

Jono Staselio nuotr.

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos įvykių kronika

Sausio 27 d. nuotoliniu būdu įvyko Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) valdybos posėdis. Dalyvavo dvylika LŽS valdybos narių: Jolanta Beniušytė, Evgenia Levin, Vidas Mačiulis, Jolanta Mažylė, Alma Mosteikaitė, Dainius Radzevičius, Ipolitas Skridla, Jūratė Sobutienė,

Gerimantas Statinis, Vytautas Povilas Šilas, Viktoras Trofimišinas, Tautvydas Vencevičius.

Posėdyje dalyvavo LŽS pirmininko pavaduotojai Vytautas Kvietkauskas, Darius Luškoševičius ir Audronė Nugaraitė, www.lzs.lt

redaktorius Vytautas Žeimantas, LŽS vyr. buhalterė Lina Mykolaitienė, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos pirmininkė Inga Ruginienė. Aptartos žurnalistų darbo sąlygos karantino metu ir po jo, vakcinavimo galimybės. Kalbėta apie būtinybę koreguoti kūrybinių konkursų nuostatus, apžvelgtos visuomenės informavimo etikos aktualijos, LŽS komitetų veikla.

Nutarta į Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo tarybą LŽS atstovu siūlyti Vidą Mačiulį.

Sausio 27 d. įvyko Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) valdybos posėdis. Jame dalyvavo D. Radzevičius, V. Mačiulis, Raimondas Polis, Kristina Stalnionytė, G. Statinis, V. Žeimantas. Taip pat posėdyje dalyvavo NŽKA pirmininko pavaduotojas, Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas Jonas Staselis, NŽKA finansininkė L. Mykolaitienė ir Kultūros tarybos (KT) komunikacijos koordinatorė Goda Dapšytė.

Valdyba į NŽKA priėmė naujus narius – klaidiečius žurnalistus Gražiną Juodytę ir Gediminą Pilaitį.

Posėdyje aptartos KT skiriamos stipendijos, pastebėta, kad žurnalistai kūrėjai galėtų aktyviau dalyvauti stipendijų konkursuose. Tarsi dėl kūrybinių konkursų nuostatų, kuriuos privalu patikslinti, atsižvelgiant į karantino reikalavimus. Nutarta prašyti LŽS pirmininko pavaduotojos A. Nugaraitės bei jos vadovaujamo komiteto inventorizuoti visus nuostatus. Taip pat nutarta 2021 m. surengti NŽKA ir LŽS konferenciją, skirtą renginių ciklui „Atspari Lietuva 2021“. Joje pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas naujiems žurnalistikai.

Vasario 9 d. vyko vieša diskusija internete „Žiniasklaidos savireguliacijai Lietuvoje – 25 metai. Patirtis, iššūkiai ir naujos veiklos kryptys“. Pranešimus konferencijoje tarp kitų pranešėjų skaitė Vilniaus universiteto docentė, Visuomenės informavimo etikos komisijos narė, LŽS Vilniaus skyriaus pirmininkė dr. J. Mažylė (pristatė žiniasklaidos ir žurnalistikos savireguliacijos veiklos teisinės prielaidas ir raidos ypatybes), Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, LŽS pirmininko pavaduotoja dr. A. Nugaraitė (apžvelgė tarptautinius žiniasklaidos etikos standartus, gerąją praktiką ir naujus iššūkius).

Vasario 24 d. nuotoliniu būdu vyko LŽS valdybos posėdis, dalyvavo 9 nariai: J. Beniušytė, E. Levin, V. Mačiulis, J. Mažylė, A. Mosteikaitė, D. Radzevičius, J. Sobutienė, G. Statinis, V. P. Šilas. Taip pat posėdyje dalyvavo LŽS pirmininko pavaduotojai A. Nugaraitė ir D. Lukoševičius, LŽS vyr. finansininkė L. Mykolaitienė. Į LŽS priimti nauji nariai Jurgita Čekauskaitė, Audronė Gelžinienė, Vytenis Radžiūnas ir Martynas Starkus. Nutarta dėl karantino ar kitų apribojimų visus LŽS renginius, nesant galimybės organizuoti gyvai, rengti nuotoliniu būdu. Aptarti kūrybinių konkursų nuostatai, jų korekcijas pateikė LŽS profesinio meistriško komiteto pirmininkė A. Nugaraitė. Nutarta kasmet LŽS valdybos sprendimu tvirtinti premijų dydžius, kurti bendrą LŽS ir NŽKA registrą premijų laureatams, pritarti komiteto korekcijoms, kurios daugiausia yra redakcinio pobūdžio, į konkursų vertinimo komisiją pirmiausia įtraukti valdybų narius ir buvusius laureatus. Nutarta į Visuomenės informavimo etikos komisiją deleguoti LŽS Vilniaus skyriaus pirmininkę J. Mažylę.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus tarybos nariai išvažiuojamajame posėdyje prie jūros karantino metu.
Pauliaus Matulevičiaus nuotr.

Kovo 19 d. Klaipėdoje, Melnragėje, prie jūros, vyko išvažiuojamasis LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus tarybos posėdis. Dalyvavo visi tarybos nariai: skyriaus pirmininkė J. Beniušytė, pavaduotojas Žydrūnas Naujokas, nariai Laura Sėlenienė, G. Pilaitis ir Paulius Matulevičius. Aptartas 2021 m. skyriaus veiklos planas: atsižvelgiant į karantino sąlygas skyriaus nariams organizuoti sportinį žygį gamtoje, surengti visuotinį ataskaitinį rinkimų susirinkimą, organizuoti profesinį seminarą, surengti tradicinę Klaipėdos žurnalistų bendruomenės šventę „Ženia“ (Žurnalistai entuziastai nepriklausomi informatoriai).

Kovo 22 d. vyko nuotolinis LR Seimo Kultūros komiteto narės Liudos Pociūnienės kartu su iniciatyvine grupe organizuotas

pasitarimas dėl žiniasklaidos paramos modelio tobulinimo. Pasitarime pranešimus skaitė ir diskusijose dalyvavo LŽS pirmininkas D. Radzevičius, jo pavaduotoja A. Nugaraitė, NŽKA pirmininko pavaduotojas J. Staselis.

Kovo 23 d. nuotoliniu būdu vyko NŽKA valdybos posėdis, kuriame dalyvavo Aurelija Arlauskienė, V. Mačiulis, R. Polis, D. Radzevičius, K. Stalnionytė, G. Statinis, V. Žeimantas, NŽKA pirmininko pavaduotojas J. Staselis ir vyr. finansininkė L. Mykolaitienė. Į NŽKA narius priimti žurnalistai Vidmantas Beitnaras ir Virginija Majorovienė. Nutarta kreiptis į Meno kūrėjų asociaciją ir Kultūros ministeriją dėl privalomo ekspertinių išvadų viešinimo, aptarti kūrybiniai konkursai, numatyta steigti „Metų žurnalisto“ nominaciją, NŽKA premijų laureatų registrą.

Kovo 30 d. LŽS raštu kreipėsi Seimo Kultūros komitetą primindama politikams, kad žiniasklaidos savireguliacija – tai žiniasklaidos specialistų savanoriškai sukurta sistema, užtikrinanti pagarbą jų profesinėms ir etinėms nuostatomis bei aiškiai brėžianti profesionalaus darbo gaires, taip pat ir atskaitingos žiniasklaidos principus. Žiniasklaidos savireguliacija yra populiari Europoje. Vis daugiau ekspertų siūlo, jog valdžios institucijos turėtų remti tokias sistemas, tiesiogiai neįsitraukdamos į jas, bet sukurdamos prielaidas, kad savireguliacijos sistemos būtų veiksmingesnės.

Balandžio 15 d. Seimas pritarė Visuomenės informavimo įstatymo pataisoms, kuriomis suteikiama galimybė žurnalistams nemokamai naudotis trijų registrų – Juridinių asmenų, Nekilnojamojo turto ir Juridinių asmenų dalyvių informacinės sistemos – aktualiais ir istoriniais duomenimis. Keletą mėnesių dirbusi darbo grupė, sudaryta iš Kultūros, Teisingumo, Ekonomikos ir inovacijų ministerijų, LŽS, žiniasklaidos atstovų, diskutavo ir sutarė, kad būtina sudaryti sąlygas žurnalistams nemokamai viešojo intereso tikslais gauti duomenis iš registrų bei užtikrinti visuomenės teisę žinoti.

Balandžio mėnesį Lietuvos žiniasklaidos ir žurnalistų organizacijos raštu informavo Sveikatos apsaugos ministeriją, kad Tarptautinė žurnalistų federacija išreiškė paramą žiniasklaidos darbuotojams, įtrauktiems į skiepavimo nuo COVID-19 prioritetines grupes. Sudėtingomis sąlygomis visą karantino laikotarpį dirbantys naujienų ir aktualijų žurnalistai bei kiti redakcijų darbuotojai yra pasirengę skiepų programai ir laukia atsakingų institucijų

sprendimų. Naujienų ir aktualijų žurnalistai kasdien susiduria su galimu ligos užkrato plitimu ir jau ne viena redakcija yra patyrusi COVID-19 viruso pasekmes.

Balandžio 15 d. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo taryba išsirinko naują pirmininką. Juo tapo kaunietis žurnalistas V. Mačiulis. Tai paaiškėjo balandžio 15 d. balsų skaičiavimo komisijai susumavus slapto balsavimo rezultatus. V. Mačiulis yra aktyvus LŽS narys, vadovaujantis Kauno apskrities skyriui, taip pat NŽKA valdybos narys. Į Spaudos rėmimo fondo tarybą jis deleguotas nuo LŽS ir Lietuvos žurnalistų draugijos.

Vidas Mačiulis

Dainiaus Radzevičiaus nuotr.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai sportiniame žygyje, kuriuo pažymėjo Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną. Eugenijaus Maciaus nuotr.

Gegužės 9 d. Klaipėdos žurnalistai įrodė, kad yra bebaimiai, energingi, stiprūs, sportiški žmonės, nepraradę jėgų prie kompiuterių ekranų. Minėdami Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai leidosi į ekskursiją gamtoje – sportinį žygį su adrenalino elementais „Mažojoje Šveicarijoje“ – Klaipėdos rajono Lapių kaimo kalvotuose miškuose, prie lyg kalnų

upė šniokščiančios akmenuotos Žvelsos. Statūs kopimai ir nusileidimai, kalnai kalneliai, skrydžiai lynais per daubas, šniokšiantį upeį, kartu pasigrožint nuostabia gamta, suteikė daug gerų emocijų.

Gegužės 29 d. konkurso „Lietuvos spaudos fotografija 2021“ nugalėtojų apdovanojimo ceremonija įvyko Vilniaus Rotušės aikštėje.

Konkurso „Lietuvos spaudos fotografija 2021“ nugalėtojai.

Lietuvos spaudos fotografų klubo nuotr.

„Auksiniais kadrtais“ buvo apdovanoti devyni fotografai: Lukas Balandis, Ričardas Vitkus, Justinas Stacevičius, Laura Vansevičienė, Arnas Čemerka, Aistė Ridikaitė, Kęstutis Vanagas, Virgilijus Usinavičius-Augulis ir Asta Sabonytė-Jankauskienė. Be to, buvo įteiktas tradicinis „Kolegų prizas“ – tai pačių konkurso dalyvių renkama labiausiai patikusi viena iš į metraščių bei parodą patekusių nuotraukų. Šiomet „Kolegų prizas“ atiteko Pauliui Peleckiui už anglių kasėjo portretą iš Luhansko regiono, Ukrainos. Nors praėjusiais metais nemažą mūsų gyvenimo dalį surakino pandemija, konkurse dalyvavo per 110 šalies fotografų, kurie pateikė beveik 3 200 nuotraukų. Pasak organizatorių, konkursas „Lietuvos spaudos fotografija“ tiesiogiai prisideda prie lietuviškos humanistinės fotografijos tradicijos tęstinumo.

Lietuvaitė – Pulitzerio premijos laureatė. Prestižinis Kolumbijos universitetas Niujorke birželį paskelbė žurnalistinės Pulitzerio

Andrea Januta

[www.facebook.com nuotr.](https://www.facebook.com/nuotr)

premijos laureatus. Tarp jų – lietuviškas vardas ir vardas: „Reuters“ agentūros kūrybinėje grupėje – jauna lietuvaitė Andrea Januta. Jai tekę 15 tūkstančių dolerių – niekis, palyginti su profesine garbe. Nuo 1917 m. teikiama Pulitzerio premija ir aukso medalis – prestižiškiausia žurnalistinė premija pasaulyje. Ji teikiama įvairiose kategorijose, tačiau labiausiai gerbiama – tiriamoji žurnalistika. Dar prieš dvejus metus A. Janutai įteikta premija už seriją „Reuters“ agentūrai pateiktų straipsnių, nušviečiančių socialines problemas Amerikos kareivinėse. Dabar premija įvertinti jos straipsniai apie tai, kaip JAV policija išvengia atsakomybės už savo nusikaltimus. Neįtikėtina 25 metų profesionalės drąsa ir sėkmė!

Pagerbti Klaipėdos krašto metraštininkai. Nacionalinės spaudos pradininko, Mažosios Lietuvos laikraštinių J. F. Kelkio 220-osios gimimo metinės buvo gera proga įteikti jo vardo medalį šviesaus atminimo fotožurnalistui, publicisto, Mažosios Lietuvos ir Zanavikijos metraštininko Bernardo Aleknavičiaus šeimai – regalias priėmė LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus atstovus svetingai pasitikusi našlė Antanina Aleknavičienė.

J. F. Kelkio medalį ir diplomą A. Aleknavičienei įteikė LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus įsteigtas J. F. Kelkio medalis įteiktas pirmojo laureato Bernardo Aleknavičiaus našlei Antaninai. Nuotraukoje skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė ir pavaduotojas Žydrūnas Naujokas. Gedimino Pilaičio nuotr.

pirmininkė J. Beniušytė, vienas iš trijų pirmųjų J. F. Kelkio medalių laureatų žurnalistas Ž. Naujokas.

Tą pačią dieną Klaipėdos žurnalistai pagerbė ir J. F. Kelkio atminimą, padėję baltų rožių ir lelijų vainiką ant Johano Frederiko ir jo žmonos Justinos Vilhelminos kapų etnografinėse

evangelikų liuteronų kapinėse Kisinių kaime, Klaipėdos rajone.

Birželio 12 d. Spaudos baliuje Kaune įteiktos LŽS ir NŽKA Vinco Kudirkos ir Vytauto Gedgaudo premijos. Pirmoji paskirta televizijos žurnalistei Nijolei Jačėnienei, antrosios premijos laureate tapo žurnalistė A. Arlauskienė.

Apdovanojimai.

Dainiaus Radzevičiaus nuotr.

V. Gedgaudo premijos laureatė Aurelija Arlauskienė (kalba) apdovanojimo ceremonijoje Kaune. Nuotraukoje LŽS vicepirmininkė Audronė Nugaraitė, LŽS Kauno apskrities skyriaus pirmininkas Vidas Mačiulis, šventės rėmėjas Saulius Galadauskas. Dainiaus Radzevičius nuotr.

Šios dvi premijos tradiciškai skelbiamos ir teikiamos Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną, tačiau šiemet dėl karantino premijų įteikimo ceremonija vyko birželį Kaune. N. Jačėnienei V. Kudirkos premija paskirta už jos režisuotą televizijos kultūros laidų ciklą „Saulė sodą sodino...“. V. Kudirkos premija yra svarbiausia kasmetinė LŽS ir NŽKA kūrybinė premija. Ji skiriama žurnalistui arba jų kūrybinei grupei už brandžius, humanistines, etines vertybes ir pilietinės-patriotinės visuomenės ugdymo prioritetus puoselėjančius bei valstybingumą stiprinančius spaudos, radijo, televizijos ar fotožurnalistikos autorinius darbus už praėjusius metus. V. Kudirkos premija skiriama kasmet nuo 1990 m., šią premiją daugiau nei dešimtmetį remia Lietuvos aludarių gildija (vadovas Saulius Galadauskas).

A. Arlauskienei V. Gedgaudo premija paskirta už knygą „Operos legenda Irena Milkevičiūtė“. Operos solistė I. Milkevičiūtė garsiausiose pasaulio scenose žavėjo klausytojus

Madona Lučkaitė. Dainiaus Radzevičiaus nuotr.

tyrinėjimus, radijo, televizijos, interneto ir fotožurnalistikos darbus. Ši premija skiriama nuo 1997 m. V. Gedgaudo premiją finansuoja Lietuvos kultūros taryba.

2021 m. V. Kudirkos ir V. Gedgaudo premijų darbų vertinimo komisijos nariai: J. Beniušytė, Ginas Dabašinskas, Laisvūnas Karvelis, R. Polis, A. Nugaraitė (komisijos pirmininkė), J. Mažylė, Virginija Motiejūnienė, Virginijus Savukynas, J. Staselis ir Henrikas Vaitiekūnas. 2021 m. Vinco Kudirkos premija – 1 500 eurų, Vytauto Gedgaudo premija – 1 000 eurų.

NŽKA ir LŽS Kauno apskrities skyrius pirmojo Lietuvos radijo pranešėjo Petro Babicko 2021 m. premiją (1 000 eurų) už ilgametį darbą eteryje, kūrybingumą, objektyvumą, principingumą, pagarbą taisyklingai kalbai paskyrė LRT radijo žurnalistei Madonai Lučkaitei.

Vienuoliktoji garbingos premijos laureatė Kaune buvo pagerbta tradicinėje žurnalistų šventėje – Spaudos baliuje, įvykusiame birželio 12 d.

M. Lučkaitė LRT radijo žurnalistė, redaktore, laidų vedėja dirba nuo 1992 m. Laureatės kūrybos kelyje – radijo laidos „Sveiki gyvi“, „Dienos signalai“, „60 minučių“. Šiuo metu kartu su kolegomis M. Lučkaitė yra jau keliolika metų transliuojamos programos „Lietuvos diena“ vedėja, jai tenka būti ir dienos redaktore, spręsti, ką ir kaip pateikti

informacinėse laidose. Birželio 12-ąją, prieš 95 metus pirmąkart nuskambėjus eteryje šaukiniams „Alio, alio, Lietuvos radijas, Kaunas“, LRT radijo žurnalistai „Lietuvos dienoje“ galės paskelbti, kad jų kolegei įteikta P. Babicko premija. Pirmojo Lietuvos radijo pranešėjo P. Babicko premija yra nominuoti: Benas Rupeika, V. Mačiulis, Juozas Šalkauskas, H. Vaitiekūnas, Bernadeta Lukošūtė-Stankevičienė, Nijolė Baužytė, V. Motiejūnienė, Mykolas Drunga, Rimas Bružas.

Už Jono Aisčio kūrybos tyrinėjimą ir sklaidą, už aistiškos lyrizmo dvasios puoselėjimą poetinėje kūryboje Kaišiadorių r. savivaldybės J. Aisčio literatūros premija šiemet paskirta: Jonui Laurinavičiui (žurnalistui, rašytojui, LŽS Senjorų klubo nariui) už Jono Aisčio kūrybos sklaidą esė knygoje „Ažuolai žalieji“ (Kaunas: Naujasis lankas, 2020) ir eilėraščių rinkinyje „Rugsėjo gėlės“ (Kaunas: Naujasis lankas, 2020); Rimvydui Stankevičiui už eilėraščių knygą „Kiaurai kūnus“ (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2020), kiekvienam išmokant po 450 Eur. Premija bus įteikta Rumšiškių kultūros centre 2021 m. liepos 2 d. renginio „Poezijos pavasaris 2021“ metu.

***Parengta pagal www.lzs.lt,
www.kaunozurnalistai.lt,
LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus,
LŽS Spaudos fotografų klubo ir
kitų šaltinių informaciją.***

R E M I A

Karinių fortų gruvsėiai Liepojoje

Asta Sabonytė,
fotografė

Liepojos Karostos (latv. Kara Osta – „Karo uostas“) rajono Latvijoje istorija prasidėjo carinės Rusijos laikais, kai imperatoriaus Aleksandro III įsakymu nuo 1890 iki 1906 m. buvo pastatyta karinė jūrų bazė su įspūdinga gynybos sistema. Aplink visą miestą driekėsi tvirtovė su fortais, gynybiniais pylimais, kanalais, patrankų baterijomis, požeminiais perėjimais. Pirmojo pasaulinio karo metu įtvirtinimus buvo

įsakyta išmontuoti, dalį statinių bandyta susprogdinti, tačiau iki galo jie nebuvo išardyti. Po sovietų okupacijos čia ilgą laiką buvo įsikūrusi karinė bazė su povandeniniais laivais. Kariniai objektai ilgainiui pakeitė savo paskirtį ir šiandien išnyra neįprastais peizažais, į kuriuos kėsina tik Baltijos jūra. Karštą vasaros dieną statinys vandenyje tampa tramplinu vietos vaikams ir įgyja jau kitą reikšmę. 2020 m. rugpjūtis.

„Lietuvos spaudos fotografija 2021“, temos nugalėtojai reportažo ir fotopasakojimo kategorijoje – Asta Sabonytė, „Kairinių fortų griuvėsiai Liepojoje“, ir Virgilijus Usinavičius-Augulis, „Atlaidai“ (dvi nuotraukos iš fotopasakojimo spausdinamos 27 ir 33 puslapiuose).

RE M I A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Paskutinės pastabos apie tylų kritiką

Andrius Vaišnys

In memoriam Bronius Raguotis

Humanitarinių mokslų daktaras, literatūros ir spaudos kritikas, žurnalistikos istorikas, Vilniaus valstybinio universiteto Istorijos fakulteto Spaudos žurnalistikos katedros vedėjas, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto docentas, Rašytojų sąjungos narys, Žurnalistų sąjungos narys.

1929 m. rugsėjo 18 d. Kaune – 2021 m. vasario 13 d. Vilniuje

„Kolei kas nėra visai aišku, koks buvo pirmasis spausdintas lietuviškas žodis Amerikoje.“

Šis moto 2021 m. vasarį į Amžinybę išėjusiam Broniui Raguočiu, praleidusiam šiaipus 92 metus, iš kurių 40 buvo susieti su Vilniaus universitetu, taip pat – ir su senosios Amerikos lietuvių spaudos tyrinėjimais, yra kaip sudėtingo siekinio apibūdinimas. Juo pavėrciau citatą iš B. Raguočio monografijos „Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 metais“ (Ramona, Marijampolė, 2003), kuri kupina ne tik faktų, bet ir autoriui būdingo nuolatinio abejojimo, kruopštaus požiūrio į asmenybių poelgius ir dokumentus. Esu tikras: ja galima apibendrinti nuolatinę žmogaus pastangą artėti prie ištakų, kai reikia išplėsti žinias apie lietuvių išsivijęs viešosios kultūros formavimąsi, žurnalistikos radimąsi ir brendimą. Normaliame mokslo pasauly tokių pastangų sureikšminimas liktų nesuprastas, jei neįsigilintume į sudėtingą aplinkybių kontekstą. Man atrodo, kad visas B. Raguočio gyvenimas ir buvo būti atsargiam norint atskleisti ir aprašyti tai, kas yra toli keliomis prasmėmis: ir dėl nuotolio, ir dėl Lietuvą apglėbusio režimo, kuris be konformizmo ir kompromisų judėti pasirinkto tikslo link niekaip nebūtų leidęs. Mokslinių publikacijų sąrašas nėra toks ilgas kaip publicistikos, tačiau jos turi vertės apibendrinant lietuvių kultūros tyrinėjimų lauką.

In memoriam aprėps ne tik B. Raguočio asmenybės bruožus ir poelgius, bet ir apskritai nemaža dalimi – išėjusios arba išeinančios kartos žmonių ryšius ir santykius. Vis dėlto, kaip subjektyvus kūriny, neatskleis tiek požiūrių į žmones ar įvykius, kiek tikriausiai norėtų kritiškas skaitytojas. Juolab kai prabylame apie Universiteto žmogų, neišvengiamai įsivaizduojame studentų auditoriją, kurie kasmet ją palieka šiek tiek perpratę to Universiteto idėją (kintančią sulig

esminėmis visuomenės permainomis), šiek tiek įgiję brandumo kritikuoti žmones bei „daiktus savyje“. Nors nebūtinai tuo tikri.

Žurnalistikos studentų, kurie galėjo klausytis docento B. Raguočio paskaitų, turėtų būti per du tūkstančius. Likimas jam lėmė atsisturti anuomet ne tik prie pat žurnalistikos studijų ištakų, nes pats priklausė pirmajai, 1949-aisiais pradėjusiai studijuoti jaunuolių kartai, bet ir netrukus patekti tarp pirmųjų žurnalistikos dėstytojų. Jau šiais laikais paskelbtuose šaltiniuose (pvz., „Atminties skiautės iš žurnalistikos studijų: apie universiteto žurnalistikos specialybės pirmosios (1949–1954) laidos studentus ir dėstytojus“, Žurnalistikos tyrimai, 2010), kaip ir dviejose viešose jubiliejinėse paskaitose, surengtose Vilniaus universitete 2009 ir 2014 m., B. Raguotis pabrėžia, jog anuomet studijų pamatą sudarė kalba ir literatūra – jam ypač artimas dalykas. Jis teigia, kad marksistinė ideologija jam jokio įspūdžio nedariusi. Į Universitetą, būdamas pensininku, grįžta 2006-aisiais, simboliškai: iki 2012 m. kiekvieną rudenį perskaito paskaitą iš JAV lietuvių spaudos istorijos.

Darbas „Tiesos“ dienraščio redakcijoje (1954–1964 m.), pagal pareigas įvardijamas kaip literatūrinio bendradarbio ir korespondento, atrodė mažiau patrauklus, apie savo šios žurnalistinės veiklos patirtis nemėgdavo prisiminti, tad teko žvilgtelėti į anų laikų redakcijos archyvą. Vartydamas pagrindinio propagandinės komunistų sistemos Lietuvoje dienraščio redakcinės kolegijos ir partinės organizacijos posėdžių protokolus aptikau, kad jaunas darbuotojas bent du kartus buvo įspėtas dėl nepakankamo dėmesio ideologiniam rengiamų publikacijų turiniui.

Universitetas, ypač postaliniais metais, galėjo būti kur kas patogesnė priebėga stebėti, skaityti, tartis, diskutuoti. B. Raguotis pagarbiai prisimena antrąjį Žurnalistikos katedros vedėją doc. dr. Stasį Makauską, kurio vadovavimas sutapo su atšilimu, tačiau savo vaidmenį vadovaujant Spaudos žurnalistikos katedrai (1984–1991 m.) vertina santūriai – esą tai buvo „iš reikalo“, juolab kad administracinis darbas, kupinas susirinkimų, posėdžių, ataskaitų, svarstymų, atstovavimų, gerokai atitolinęs nuo mokslinio.

***

...Jis įeina į auditoriją, pasisveikina dusliu, prislopintu balsu, pabrėžtinai taisyklingai sukirčiuodamas:

– Laba diena, kolegos.

Pasideda konspekto pluoštą, sudėtą iš perpus kirptų lapų, prirašytų lygiais riestais rašmenimis, pradeda:

– Šiandien aptarsime.

Ir įsikniaubia į rankraštį, kuriame yra sudėliojęs pasirinktą žurnalistikos istorijos temą; akivaizdu – mėgsta dažniau stabtelėti ties seniausia JAV ir apskritai Amerikos lietuviška spauda, kur randa būtinybės svarstyti apie Mykolo Tvarausko ar Jono Šliūpo visuomeninę, publicistinę, redakcinę veiklą. Ir tada išryškėja jo mėgstama dramatiška ištartis:

– O galbūt...

Pakelia akis į auditoriją pridurdamas:

– Turime visai kitą klausimą.

Auditorija, kuri kuždėjosi, kuriam laikui nuščiūva, nes pauzė turėtų atrodytų iškalbinga: kokį klausimą? Tada docentas vėl panyra į rankraštį, versdamas puslapį ir skaitydamas vieną „bedievio“ redaktorius citatą, kurioje pasiūlo išgirsti, kaip susiduria materializmas ir idealizmas, ir toje sankryžoje skaitytojai esą galėjo atrasti „racionalaus grūdo“. Jis kalba apie J. Šliūpo vaidmenį vienijant lietuvių bendruomenes, perkeldamas mintis į Ameriką ir akindamas pasižiūrėti į to paties laikotarpio lietuvių gyvenimo skirtumus Tėvynėje. Byra „Aušros“, „Unijos“, „Lietuviškojo balso“ pavadinimai, kuriais atveria išievių gyvenimo įvykius ir siekius. Ir būtent tada jis, matyt, naudojasi galimybe pasakyti apie pasaulėžiūros ir pasirinkimo laisvę, apie pagarbos žmogui, o ne režimui teisę. XIX a. kontekstas palyginti sudėtingas perprasti Rusijos taikytą kultūrų atskirties ir tuo pat metu unifikavimo politiką, bet patogus sakyti tai, ko sovietmečiu auditorijoje nebūtų galima vertinant XX a. istorijos raidą. Todėl jo paskaitų ciklas visad nutrūkdavo ties XX a. pradžia: vélesnių, juolab tarpukario dešimtmečių įvykiams būtų turėjęs neišvengiamai pateikti nustatytų „raudonųjų“ charakteristikų. Tačiau įdomu, kad ties Vincu Kudirka jis paskaitose vos stabteli, užtat daug laiko paskiria visai varpininkų grupei, tų jaunų žmonių paveikslams, tarpusavio ginčams, idealizmo strofai. Balsas duedena kone vienodu ritmu, nors kai kada padaro ilgesnę pauzę vėl pakeldamas akis:

– Mes manytume.

Toks „mes“, žinoma, stebina perkeliama ano laikotarpio metodikos tradicija nesuasmeninti įžvalgų ir apibendrinimų, nors sąžiningas tyrėjas niekaip kitaip jų parengti ir

nebūtų galėjęs, jeigu nesivadovautų klišėmis, kurias suformavo Sovietų Sąjungos Komunistų partijos vadinamasis mokslo (Lietuvoje – Partijos istorijos) institutas apie „revoliucinį darbininkų judėjimą“ ir „kovingą proletarinę spaudą“.

Bronys Raila, buvęs trečiafrontininkas ir tautininkų ideologas, virtęs aršiu komunizmo kritiku, po susitikimo su B. Raguočiu Jungtinėse Valstijose paskelbė tokią pastabą: „Nors ir komunistas, bet padorus žmogus.“ Konformizmo skraistė, dengusi ne tik sovietinio laikotarpio rašytojų, bet juolab literatūros kritikų biografijas, kurios prasideda Nepriklausomoje Lietuvoje ir turi nutrūkti tik komunizmo šviesoje, asmens konfrontacijoje su įžūlia, pavergiančia sistema liudija ir nerimą, ir išgąstį, ir tam tikras dvasinės ramybės, ir tuo pat metu saviraiškos paieškas. Tai beprotiškai sudėtinga išsilavinusio žmogaus būseną, kai slinktis prisitaikymo link neišvengiama.

Vis dėlto ne ką lengviau suprasti Amerikos lietuvių komunistinės spaudos leidėjus ir redaktorius, kurių laikraščiai buvo menkai skaitomi, tačiau iki 1988 m. išliko finansiškai remiami Sovietų Sąjungos, todėl juose keli publicistai garbindavo ir šlovindavo okupacinį Lietuvos režimą. Tą spaudą ir vieną iš jos veikėjų – Antaną Bimbą XX a. septintąjį dešimtmetį B. Raguotis pasirinko savo tyrimų objektu. Žinoma, tai suteikė galimybę ir leidimą nuvykti į JAV; kita vertus, tai vadinamajai darbinikiškai lietuvių spaudai, jos redaktoriams – komunistams paskaitose B. Raguotis skyrė nedaug laiko, tad negalėtume teigti, kad buvo linkęs propaguoti proletariškos ir prosovietinės spaudos idėjas. Tai darė kitas tos pačios katedros kolega, su

kuriu B. Raguotis 1989 m. apsipyko viešai savo vadovaujamos katedros posėdyje, kai paprašė kolegos keisti turinį – ne tik formą. Kolega išėjo iš posėdžio skambiai trenkęs durimis – tomis, kur dabar įkurdinta Radijo svetainė, tačiau vedėjas nesivijo, tik ištarė:

– Pagalvos.

Šiam nekrologui rašyti tinkamą nuotaiką sukūrė Stasio Lipskio gegužę įteikta knyga „Poeto ir kunigo drama“ (Žuvėdra, 2018): skaitydamas negali pasakyti, kad aprašytieji žmonės yra herojai, bet tikrai gali pasakyti, kurie yra padorūs. 2014 m. žurnalistikos bakalaurės Ramunės Rubinaitės sukurta me dokumentiniame filme „Bronius Raguotis šiandien ir žurnalistikos studijos rytoj“ jis paaiškina savo gyventos epochos taisyklę: „Norėdamas išsisaugoti save ir studentus, ir dėstomą dalyką, turėjai vis dėlto turėti ir diplomatijos.“

...Ir štai galiausiai auditorijoje išsiplėčia toks šurmulys, jog jis gožia monotonišką dūdenimą; tada docentas pakelia akis, braukteli delnu nuimdamas plaukų sruogą nuo kaktos ir gerokai balsingiau dudendamas ima piktintis triukšmu siūlydamas išeiti tiems, kam nuobodu ir kurie nenori „įsiklausyti“, kas tai yra istorija, jos dėsniai ir jos prieštarumai, kas tai yra „žurnalisto vaidmuo epochoje“.

Tyla.

Nepaisant pasitaikydavusio auditorijoje šurmulio (skirtingai nuo dieninio, subrendę neakivaizdinio skyriaus studentai jo nekelėdavo), Raguotis minėtame filme apibendrina: „Užtat savo studentus aš prisimenu labai

B. Raguotis savo 50 metų jubiliejaus šventėje su kolegomis.

Leonardo Skripsto nuotr.

šviesiai – nes tai buvo studentai, kurie galvojo: „kas“, „kodėl“, „kaip“. Ir potekstėje – žodis arba tylą tarp žodžių, arba kartais atviras tekstas.“

2009-aisiais Universiteto Teatro salėje surengtos B. Raguočio viešos paskaitos „Žurnalistikos studijos ir tyrimai. Pradžios esė“ ateina pasiklausyti dar 1992 m. pakviestas į Žurnalistikos institutą vesti pratybų Romas Sakadolskis. Klausosi B. Raguočio iš tolo – salės gale. Regis, po savaitės prisipažįsta, kad nesitikėjęs išgirsti tokių įdomių dalykų, o labiausiai jį esą ir nustebino, kaip sovietmečiu paskaitos forma galėjo neatitikti turinio vien dėstytojo dėka, ir kad iš tikrųjų negirdėjęs apie Raguotį ką blogai kalbant.

Kai 1989-ųjų sausį vykusiame Lietuvos SSR žurnalistų sąjungos suvažiavime B. Raguotis pradeda kalbėti iš tribūnos apie žodžio vertę ir įtaką permainoms, apie atsakingą tiesos paiešką prisimindamas Vaižganto publicistiką, vieno išpopuliarėjusio savaitraščio vyriausiasis redaktorius, pasilypėjęs amfiteatro

viršun ir prisėdęs tarp žurnalistų, jas ragina mostais – tarsi nematomas režisierius – tą akademinį kalbėtoją nuploti. Kelios moterys pliaukšteli, bet tada už jo nugaros dar toliau sėdėję žurnalistikos penktakursiai garsiai replikuoja: „O kodėl tai reikia daryti?“ Rodos, šį klausimą pirmas išitaria studentas Valdas Vilūnas.

B. Raguotis vėliau katedroje prisipažins, jog lyg jautęs, kad kažkas turėjo įvykti maištinga, nes nepriklausantis nei praeitį smerkiantiems, nei ginantiems, o juk nustumti profesorių revoliucijos laiku – stiprus, visada miniai įspūdjį darantis veiksmas. Tada jis pats stebisi tais kolegomis, kurie, būvę kone marksistinės ideologijos apologetai, kitus smerkia ir netgi koneveikia žurnalistikos studijų istoriją, būdami jos dalimi (1989-aisiais joms Vilniaus valstybiniame Darbo raudonosios vėliavos ir Tautų draugystės ordinų Vinco Kapsuko vardo universitete buvo sukakę 40 metų – Raguotis nemato reikalo sukakčiai skirtame renginyje ką nors kritikuoti).

1989-ieji Universitete – atviro, džiugaus virsmo metai: pradedamas iš esmės keisti socialinių studijų turinys, o tiems pokyčiams vadovaujantis prorektorius prof. dr. Rolandas Pavilionis žurnalistikos studijoms tam pa ypach dėmesingas, nes juk pati valdžia per dešimtmečius suformavusi nuomonę, kad ten rengiami „partijos parankiniai“. B. Raguotis laikosi santūriai, viena vertus, pabrėždamas, parodydamas, kad turinį reikia ne pakeisti, o sukurti, ir tam reikia laiko. Kita vertus, jis ne tik įsiklauso į studentų pasiūlymą greta vyriausiojo redaktoriaus sudaryti mokomojo laikraščio „Universiteto žurnalistas“ redakcinę kolegiją tik iš studentų (jai imasi vadovauti Rytas Staselis), bet ir pritaria palyginti neįprastos tematikos publikacijų rengimui – viena iš jų 1988 m. „Pirmosios komandiruotės“ rubrikoje suplanuojama į Alytaus rajoną surinkti informacijos apie 1944 m. enkavedistų sudegintą kaimą. Tik po metų Lietuvos SSR generalinė prokuratūra drįsta iškelti baudžiamąją bylą dėl Klepočių sudeginimo. Kai kitos katedros vedėjas garsiai piktinasi studentės publikacija apie būtiną žurnalistikos studijų reformą, B. Raguotis kantriai tyli. Paskui įprastu, kiek prašomu tonu kreipiasi:

– Laimonai, gal turi cigaretę, žinai gi, – RTV žurnalistikos katedros vedėjas L. Tapinas visada jų turi, ir gerų – užsienietiškų. Jis paduoda ir išėina. Raguotis šypsosi, išitaria: – Matai...

Jis ilgokai nesako, kad gavo priekaištaujama skambutį, kodėl nuo „Universiteto žurnalisto“ kepurės dingo šūkis „Visų šalių proletarai, vienykitės!“ Na, būtų buvę ne mažiau keista V. Kudirkos 130-mečiui skirtą laikraštį Sąjūdžio metais puošti bolševikų lozungu.

B. Raguotis sutinka, kad tas numeris būtų išspausstas dvigubai didesniu, 600 egzempliorių, tiražu, nei iki tol patvirtinta:

– Spausdink, o paskui tegu sąskaitą spaustuvė siuncia, negi Universitetas neapmokės.

Didžioji laikraščio tiražo dalis išdalijama pirmą kartą V. Kudirkai skirtame iškilmingame minėjime Valstybiniame akademiniam dramose teatre, kur dalyvauja visi pirmieji draugai – „respublikos partinė valstybinė vadovybė“.

Vis dėlto jis nėra joks organizatorius – pakantus, palyginti tolerantiškas, kantriai laukiantis krante potvynio ir tik kartais susijaudinantis, tik tada reaguojantis į piktesnį žodį ar veiksma. Jis pritaria idėjai rengti susitikimus su žymiomis asmenybėmis permaitinti tema, tačiau pats į pirmą renginį – susitikimą su R. Sakadolskiu, Sąjūdžio suvažiavimo dalyviu, neateina – nepasirodo ir nėra vienas kitas nėra vienos katedros dėstytojas.

Jo paties vadovautos katedros studentų surengtame V. Kudirkai skirtame minėjime jis sėdi auditorijoje kaip paprastas žiūrovas, kartais vos girdimai replikuoja klausydamasis atėjusio svečio – Juliaus Būtėno, dar 1937 m. parengusio ir išleidusio studiją apie „Tautiškos giesmės“ autorių. Ir tik išgirdęs diskusijoje paminint Vytauto Kavolio kritiką varpininkui skirtoje studijoje „Žmogaus genezė“ šoka lyg įgeltas:

– Kavolis! Ir ką jis ten „tokio“ prirašė? Iš kur jis žino.

Po renginio būrelyje tęsiant pašnekesį apie Kudirką Raguotis vėl ieško užsirūkyti, paskui pastebi, kad V. Kavolio studija parengta be

archyvinių šaltinių ir kad Aleksandro Merkelio darbas yra solidėnis, bet „taip jau būna“. Štai veikiau ši diskusija, nei dar tik rašomas diplominis darbas analizuojant V. Kudirkos tekstų turinį prisidės man priimant B. Raguočio pasiūlymą dirbti Universitete – pasirenkant tarp darbo Spaudos žurnalistikos katedroje ir tuo metu populiariame „Literatūros ir meno“ savaitraštyje.

Ir, beje, trumpais svarstymais apie Kapsą („Q. D. ir K.“) B. Raguotis suteikia rašymui iki tol studijose neregėtos laisvės, tarsi vienu lėtai ištartu sakiniu („Na, žinai, vadinasi, daugiau tiesos“) nubraukdamas sovietinį dogmatizmą. Tačiau po kelių mėnesių tylomis perskaitęs tuo metu dar leisto „Komunisto“ žurnalo kultūros redaktoriaus parengtą griežtai neigiamą recenziją apie esą ideologiškai silpną diplominį darbą pasiguodžia docentui dr. Jonui Bulotai, koks vis dėlto keistas, lyg „vakar rašytas“ tas recenzento rašinys: esą „geriau reikėjo duot recenzuoti [Domui] Šniukui“. J. Bulota atsako:

– Broniau, o ko tu tikėjaisi iš „Komunisto“?! – ir bando įkalbėti B. Raguotį neleisti skaityti gynimo metu tokios recenzijos viešai, nes galima apsijuokti – nebe tas laikas, bet jis nurodo priešingai – garsiai perskaityti:

– Tegu visi girdi.

Taip, vienoje savo paskaitoje B. Raguotis daug dėmesio yra skyręs paaiškinti „Varpo“ rubrikos „Audiatur et altera pars“ prasmei: tebūnie išklaudyta kita pusė, net jei ji neteisi. Banali tiesa anuomet skamba su tam tikra socialinės problematikos potekste: sovietmečio spaudoje juk nėra „kitos pusės“. Gal tada, liepęs „visiems girdėti“, jis nori parodyti, kad „žmonės skamba“ – protingai ar

kvailai; o gal atsikrato naivaus požiūrio, jog žmonės kinta sulig laikais.

Kai laiko jaunam, vos diplomą gavusiam asistentui pasirengti naujam žurnalistikos istorijos puslapiui – iki tol viešai objektyviai nenagrinėtoms tarpukario studijoms lieka nedaug – tik viena vasara, jis vis tiek liepia įrašyti dalyką į tvarkaraštį tardamas:

– Kaip nors. Žinai gi, medžiagą kaupti reikia dešimtmečius.

Tada tarpukario spauda jau iškelta iš vadinaujų bibliotekos spec. fondų, kitaip tariant, laisvai prieinama, ir nereikia katedros vedėjo tarpininkavimo, bet jos turinį ir asmenybes nagrinėti reiškia savotiškai nutolti nuo virštančio pasaulio įvykių, netikėtai atsiduriant analitinio darbo tyloje.

Sąjūdžio metai kartais priverčia B. Raguotį reaguoti – jis kalba tarp kitų lyg sau, lyg svarstydamas, nebūtinai laukdamas pritrimo, kai glaustai paleidžia mintį:

– Gavu chuliganas laikraštį.

Dar patyli:

– Ne tokios reikia naujos žurnalistikos.

Dažnokas įspūdis – kad lemtingiausią diskusijos ar sprendimo akimirką B. Raguotis gali nutraukti svarstymus lyg abejodamas, lyg norėdamas susilaikyti nuo raiškesnės nuomonės, kone pabėgti. Štai pasižiūri į laikrodį – neabejotinai žmona Genutė laukia ir klaus, kur užtrukęs.

Edukologė, vaikų skaitymo tyrėja dr. Genovaitė Tėvelytė-Raguotienė – jo stipriausia

gyvenimo atrama; kolegoms atrodo, kad jos besąlygiškai klauso, o ji besąlygiškai Broniumi rūpinasi. Jiedu išgyvena du stipriausius netekties smūgius, kai veik vienas po kito šį pasaulį palieka abu vaikai – sūnus, paskui duktė. Šis skausmas atsiskleidžia Genovaitei kartojant: „Kodėl tai mums turėjo nutikti.“ Broniui dažniausiai tylint.

Nuo šio skausmo vis dažniau Bronius gali atitolti pakalbėdamas apie kintančią žurnalistiką, jos trūkumus ir privalumus; svarsto, kad vaizdo naujiena, paversta pramogos žanru, praranda pirminę paskirtį. Palaipsniui jis vėl sugrįžta prie savo archyvo, parengdamas publikacijų „Žurnalistikos

tyrimų“ žurnalui, kurio redakcinės kolegijos nariu jis yra nuo 2008 m. Jis prisimena, kad apie žurnalistikai nagrinėti skirtą mokslinio žurnalo idėją buvo pasvarstymų reorganizuojant abi žurnalistikos katedras į institutą, tačiau apgailėstauja, kad tai lieka įgyvendinta palyginti vėlai ir kaip pavyzdį mini „Knygotyrą“:

– Mums seniai reikėjo tai padaryti.

Kartą B. Raguotis atvirai susijaudina išgirdamas, kad naujasis Universiteto rektorius Artūras Žukauskas siekia reformos, kuria būtų panaikintas Žurnalistikos institutas ir steigiamos „profesorinės katedros“. Ir su lengva,

Atokvėpis. Bronius ir Genovaitė Raguočiai išskyloje 2003 m.

Domo Kauno nuotr.

kartėlio permiešta šypsena taria, kad akademinio žurnalistikos padalinio niekada, jokia valdžia – ar universitetinė, ar politinė – nemėgsi. Esą vieniems atrodė, kad žurnalistikos studijos neturi mokslinio pamato, kitiems – kad ten rengiami pavojingi kritikai, o galiausiai ir vieni, ir kiti nesuprasdavo žurnalistikos prigimties. Nors jis pagarbiai atsiliepia apie Joną Kubilių: rektorius mėgsta jam, Spaudos žurnalistikos katedros vedėjui, paskambinti į kabinetą net ir darbo šeštadienį, klustelėti, kaip sekasi budėti, ar daug interesantų. Žinoma, B. Raguotis supranta, kad žurnalistų nemėgstantis magnificencija tiesiog patikrina. Ir drįsta lyg sau pasakyti:

– Gal be reikalo „išėjom“ iš Istorijos fakulteto. Žurnalistikai reikia kur kas gilesnės filosofijos.

Čia pasigiriu puikiu profesiniu Benedikto Juodkos santykiu ir požiūriu į buvusį Žurnalistikos institutą, kurio pastatai 2015 m. liko moderniai įrengti. Tada B. Raguotis lėtai prabyla apie vadovo – asmenybės vaidmenį, gebėjimą vairuoti tarp uolų ir įsiklausyti į kitų patirtis, „ne tik į savo smegenis“. Taręs, kad rektoriai turi globoti Universiteto žmones ir jų knygas, svarsto, ar kas apskritai moko skaityti geras knygas? Ar vadovai patys būna tų gerų, humanistinį pamatą klojančių knygų perskaitė?

Tokia minčių slinktis jį nuveda nuo Universiteto rūpesčio – nuo to netikėto, kaip jis teigia, nustebinusio „žemės drebėjimo“ prie kultūros ir mokslo politikos. Ironizuoja dėl „mokslinės produkcijos“ termino:

– Tai kiek dabar mano produkcijos būtų įskaiciuota taškais?

Neįsivaizduoja publikacijų vertinimo vietais per metus, nes svarsto, kaip išmatuoti „krapštymaši“ archyvuose, kol pavyksta aptikti reikšmingą, o ne atsitiktinį senosios istorijos dokumentą ar įrašą. Jį, pratusį prie kolegiško ir kultūringo bendravimo, netgi trikdo visuotinė prieš porą dešimtmečių įdiegta „dėstytojo“ sąvoka:

– Dėstytojas juk tik pasakotojas. O universitete pagrindinė figūra, įeinanti į auditoriją, turėtų likti vadinama profesoriumi.

Jis svarsto apie kūrybiško žmogaus vaidmenį, tarsi klausdamas ir savęs, kokia yra kritikos įtaka, vertė, kada reikia pasakyti, o kada – geriau patylėti.

B. Raguotis neturi vienos charakteristikos šiuolaikinei žurnalistikai apibūdinti; sklaidant jo pasisakymus – žiūrėk, 2007 m. sako, kad žurnalistika esanti pikta, nes ji pranešanti nepatikrintas žinias apie asmenį, kurį „kažkas“ nori sukompromituoti; o 2014-aisiais – kad ji apskritai pasikeitusi į gera.

Pastaraisiais metais vis dėlto abejoja, ar Lietuvos žurnalistika turi realią bendruomenę, ar ji „profesiškai solidari“ ir atspari politikų bei verslų pasiūlymams, ar ji tikrai tiria reiškinius ir įvykius, ar ji išgyvens Lietuvos regionuose?

Jis jau nebeišeina iš namų, jo langas – televizorius ir praeities prisiminimai. Jis prisipažįsta, kad buvęs nuosirdžiai atsargus su kitais žmonėmis, kaip ir su istorijos faktais ar aplinkybėmis, kur norėdavęs būti arba tikslus, arba išvis geriau neskelbiantis. Tikrai ne lengva išgauti spaudai ne tiek atvirų, kiek išsamių prisiminimų apie jo gyvenime

sutiktas asmenybės; ko gero, įpratęs užsindengti fraze: „Tegu kiti randa.“ Vis dėlto jo išbarstyti literatūros tekstai, ten ar kitur atrodus, verčia nustepti – kaip jis palikdavęs įdomių, netikėtai atvirų įžvalgų tada, kai tai atrodė neįmanoma.

Antai knygoje „Daktaras Kripštukas pragarė“ (Vaga, 1984) yra B. Raguočio pastabos apie pasakų autorių, išeivių rašytoją Julijų Kaupą. Žinoma, recenzija įdėta leidinio pabaigoje, kad būtų mažiau pastebima; joje kritikas rašo apie kūrybai reikšmingą fantazijos poreikį, „pasakos idėjų demokratiškumą“, apibūdina J. Kaupo „liberalinę buržuazinę orientaciją“, atskleidžia, kad gydytoją psichiatrą ir rašytoją dominęs meno ir psichozės santykis, grįstas Froidu bei Jungu, atspindėjęs palyginti „negausioje kūryboje“.

Ši recenzija, pavadinta „Apie daktarą Kripštuką, mažąjį žmogų ir jų autorių“, sugrąžina

prie paties B. Raguočio vaidmens – nespindinčio, bet šviesaus, persunkto atsargumu aplinkai ir įsiklausymu, pagarba išmintingam, skaitančiam ir visiškai nepakanta neišmintingam žmogui.

Negaliu pasakyti, kad žinia apie Broniaus Raguočio išėjimą buvo netikėta, nes kaskart, per kiekvieną Kalėdų, Velykų ar gimtadienio susitikimą, buvo matyti, kad jis vis silpnėjęs, gęstantis, tolstantis, nyrantis į niūrią nuotaiką. Taigi vasario 13-ąją „staiga“ plūsteli žinutės apie „žurnalistikos pedagogo, spaudos istoriko“ mirtį, paskui naujiene atslūgsta; galima apmąstyti, kad jis vis dėlto niekada nebuvo greta permainingų, bet keliavo jų nešamas, nevengiantis ir svarstantis. Galima viltingai pagalvoti, jog B. Raguotį dar ilgokai prisimins jo vaidmenį perpratę, su juo bendravę žmonės – nepainiodami laiko, tekstų, asmenybių trumpoje jo paties žurnalistikos studijų istorijoje, kruopščiai rašytoje podraug su jo klausytojais.

R E M I A

Tylos minutė

Algimantas Jazdauskas

1936 06 06 Klaipėda–2021 01 08 Vilnius, žurnalistas, istorikas, LŽS narys.

1959 m. Vilniaus universitete įgijo žurnalisto diplomą. 1958 m. pradėjo dirbti korespondentu savaitraštyje „Literatūra ir menas“. 1960–1974 m. „Komjaunimo tiesos“ dienraščio korespondentas, skyriaus vedėjas, redakcinės kolegijos narys. Nuo 1974 m. – mėnraščio „Tarybų darbas“ redaktoriaus pavaduotojas. 1990 m. per tvarkius šį leidinį į „Valstybės žinias“, ėjo tas pačias pareigas. Vėliau dirbo laikraščio „Lietuvos aidas“ vyr. korespondentu, savaitraščio „Bičiulystė“ apžvalgininku. 1992–1997 m. laikraščio „Geležinkelininkas“ atsakingasis sekretorius. 1995–2007 m. žurnalo „Raudonasis Kryžius“ vyr. redaktorius. Daugiausia rašė teisės, dorovės, humanitarinės atjautos, sveikatos apsaugos, istorinės praeities tyrimo temomis. LŽS (nuo 1970 m.) ir NŽKA (nuo 2005 m.) narys. Apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“ (2010). Buvo aktyvus LŽS Senjorų klubo narys. Palaidotas Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Išleido: „Raudonasis Kryžius“ (1995), „Ištakos ir intakai: Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos istorijos bruožai“ (1998), „Aktyvusis turizmas: mokymo(-si) priemonė“ (2007), „Žmonės iš saulės: Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos istorinė apybraiža“ (2012).

Rimantas Pleikys

1957 11 25 Vilnius–2021 01 24 Kiemionys, Zarasų r., žurnalistas, Lietuvos politikos ir visuomenės veikėjas, Lietuvos žurnalistų draugijos narys.

Baigė Druskininkų vidurinę mokyklą, o 1981 m. žurnalistikos studijas Vilniaus universitete. 1981–1985 m. Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedros dėstytojas, 1985–1989 m. – Lietuvos radijo laidų užsieniui redakcijos bendradarbis ir gamybinio susivienijimo „Vingis“ vietinių radijo laidų redaktorius. 1989 m. įkūrė pirmąją Lietuvoje nepriklausomą radijo stotį „M-1“, buvo jos vyriausiasis redaktorius. 1990 m. įsteigė radijo stotį „Radiocentras“ ir iki 1995 m. dirbo jos vyriausiuoju redaktoriumi. 1995–1996 m. „Kaunas plus TV“ Vilniaus redakcijos vadovas. 1996 m. LNK laidos „Pragiedruliai“ vedėjas. 1996–2000 m. Seimo narys, 1996–1998 m. ryšių ir informatikos ministras. 2003 m. „Baltijos bangų radijo“ vadovas. Bendradarbiavo su JAV žurnalu „World Broadcast News“, tarptautiniu radijo ir televizijos žinynu „World Radio TV Handbook“. 1996–2000 m. Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) narys, pirmininko pavaduotojas, centrinio rinkimų štabo vadovas. 2000 m. Nuosaikiųjų konservatorių partijos narys. Radijo mėgėjas, SSRS ir kitų šalių vykdyto užsienio radijo transliacijų

trukdymo žinovas. Parašė knygą apie radijo trukdymų istoriją „Jamming“ (1998, anglų k.), scenarijų dok. filmui „Empire of Noise“ (2008, anglų k., rež. D. Vildžiūnas). Palaidotas Vilniaus Liepynės kapinėse.

Antanas Ragaišis

1933 02 08 Vildiškiai, Anykščių r.–2021 02 05 Vilnius, žurnalistas, redaktorius.

1951 m. baigė Anykščių vidurinę mokyklą, 1964 m. ekonomikos studijas Vilniaus universitete, tačiau visą gyvenimą paskyrė žurnalistikai. 1956–1961 m. dirbo „Komjaunimo tiesos“ valstiečių jaunimo skyriaus korespondentu, darbininkų jaunimo skyriaus vedėju. 1961–1974 m. laikraščio „Komsomolskaja pravda“ (Maskva) korespondentas Lietuvai ir Kaliningrado sričiai. 1974–1977 m. žurnalo „Žemės ūkis“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1977–1993 m. spaudos agentūros „Novosti“ (Maskva) Lietuvos skyriaus korespondentas. 1994–1995 m. laikraščio „Malaja gazeta“ (Vilnius) korespondentas.

Ilgametis LŽS narys, aktyviai dalyvavo Senjorų klubo veikloje. Rašė apie ūkio, ekonomikos aktualijas, jaunimo gyvenimą. Išleido apybraižų knygą „Viename bendrabutyje“ (1960), pasiskelbė apybraižų įvairiuose rinkiniuose, publikacijų apie Lietuvą užsienio periodikoje. Palaidotas Vilniaus Karveliškų kapinėse.

Bronius Raguotis

1929 09 18 Kaunas – 2021 02 13 Vilnius, žurnalistas, spaudos ir literatūros tyrėjas, žurnalistikos pedagogas, LŽS ir Lietuvos rašytojų sąjungos narys.

1949 m. baigė Kauno 6-ąją gimnaziją, 1954 m. – pirmąją laidą žurnalistikos studijas Vilniaus universitete. 1950–1963 m. dirbo „Tiesos“ redakcijoje. 1954–1994 m. Vilniaus universitete dėstė Lietuvos žurnalistikos istoriją, Amerikos lietuvių periodikos istoriją, spaudos teoriją ir praktiką, literatūros ir meno kritikos kursą, publicistikos teoriją. Išugdė šimtus kvalifikuotų žurnalistų. 1984–1985 m. Žurnalistikos katedros vedėjas, 1985–1991 m. Spaudos žurnalistikos katedros vedėjas. Daktaras (1970), docentas (1973). Nusipelnęs žurnalistas (1987). Apdovanotas LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“ (2008), LŽS 90-mečio prizų „Šviesos simbolis“ (2019). Aktyviai rašė kritikos ir kultūrinės veiklos klausimais, tyrinėjo JAV lietuvių literatūros, kultūros, žurnalistikos istoriją. „Žurnalistikos enciklopedijos“ ir „Visuotinės lietuvių enciklopedijos“ straipsnių autorius, „Žurnalistikos tyrimų“ redkolegijos narys. Išleido monografijas „Antanas Bimba“ (1974), „Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 metais“ (2003), JAV lietuvių kultūros istorijos etiudų knygą „Prie ištakų“ (1981). Sudarė knygas apie Antano Jonyno ir Vaclovo Biržiškos veiklą. Parengė V. Kudirkos laikraščio „Varpas“ 1889, nr. 1–12“ pakartotinį leidimą (1989). Vertė grožinę literatūrą.

Albertas Lukša

1934 06 11 Mančiušėnai, Širvintų r.–2021 02 15 Vilnius,
žurnalistas, satyrikas, redaktorius, LŽS narys.

Baigė Gelvonų vidurinę mokyklą, 1958 m. žurnalistikos specialybę Vilniaus universitete. Būdamas studentu pradėjo dirbti „Tiesoje“, o 1960 m. beveik keturiems dešimtmečiams atėjo į „Šluotą“. Pradėjo nuo literatūrinio darbuotojo darbo, vėliau dirbo atsakinguoju sekretoriumi, o Atgimimo metais – vyriausioju redaktoriumi, UAB „Šluota“ direktoriumi. Rūpinosi ne tik žurnalais: kasmet sudarinėjo „Šluotos“ kalendorių, rengė spaudai „Šluotos“ knygų lentynėlę“. Išleido knygą vaikams „Lapė klastūnė“ (1992), anekdotų ir humoro knygą „Mūsų anekdotai“ (1995). Bendradarbiavo su Nepriklausomų teatrų asociacija, kūrė scenarijus vaikų ir jaunimo teatro „Spindulėlis“ spektakliams. Netoli Gelvonų, Maskoliškių kaime, turėdamas sodybą, organizuodavo joje teatrinis renginius Širvintų ir Vilniaus rajonų vaikams. Palaidotas Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Danielius Mickevičius

1937 06 10 Skrebotiškis, Pasvalio vlsč.–2021 02 16 Vilnius,
žurnalistas, vertėjas, leidėjas, aktyvus LŽS veikėjas.

1971 m. baigęs žurnalistikos studijas Vilniaus universitete, dirbo žurnalų „Jaunimo gretos“, „Švyturys“ redakcijose, Lietuvos televizijos ir radijo komitete. 1986 m. įkūrė Lietuvos reklamos agentūrą. 1988–1990 m. – Lietuvos kino studijos direktorius. 1990–1994 m. bendrovės „Lituanus“ leidybos direktorius, nuo 1994 m. Baltijos spaudos ir prekybos bendrovės leidybos direktorius. Nuo 1991 m. Suomijos dienraščio „Karjalainen“ korespondentas Lietuvoje. 1996–2000 m. žurnalo „Lietuvos bajoras“ redaktorius. 1993 m. įkūrė leidyklą „Danielius“, jai vadovavo. Daug nusipelnęs LŽS, kurios atsakinguoju sekretoriumi 1971–1986 m. buvo, praktiškai tvarkė visus sąjungos reikalus. Aktyviai pasireiškė gaivinant kraštiečio inžinieriaus, visuomenės veikėjo ir lietuviškosios spaudos puoselėtojo Antano Macijausko atminimą, steigiant jo vardo premiją, kurią nuo 2008 m. Biržų savivaldybė skiria kartu su LŽS ir NŽKA. Išleido nuotraukų albumą „Vilnius“ (1980), „Vilnius the capital of Lithuania“ (1992), „Kunigo Antano Balaišio pėdomis“ (2006), apybraižų apie Varėnos krašto šviesuolius rinkinį „Kaip tiltelis iš širdies į širdį“ (2010). Kartu su Neringa Ulbaite sudarė knygą apie Julijų Ulbą „Laikas viską sudėlioja“ (2013). Išvertė Kyongni Pako, Valerijaus Skvorcovo, Mirko Vujačićiaus, Daniilo Melnikovo, Michailo Prudnikovo, Otios Ioseliano, Alberto Manfredo kūrinių. Nusipelnęs žurnalistas (1980). Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu (1992), LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“ (2007). Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Vladimiras Gulevičius (Włodzimierz Gulewicz)

1940 03 11 Vilnius–2021 02 21 Vilnius,
spaudos fotografas, LŽS narys.

Gimė inžinieriaus Arsenijaus Gulevičiaus ir balerinos Zofijos Vernickos šeimoje, Pavilnyje. Paauglys pradėjo dirbti „Lelijos“ fabrike ir lankė vakarinę vidurinę mokyklą. Studijavo polonistiką Vilniaus pedagoginiame institute ir žurnalistiką Vilniaus universitete. Nuo mažumės mėgo fotografiją, tad pradėjo dirbti fotoreporteriu profesinių sąjungų žurnale „Darbas ir poilsis“. 1973–1993 m. buvo Eltos fotoreporteris. Dirbo Lietuvos Prezidento (1993–1998 m.) ir Lietuvos Vyriausybės spaudos tarnybos (1998–2009 m.) fotografu. Sukūrė daug įspūdingų fotografijos ciklų, tarp jų skirtų 1990 m. Kovo 11-osios ir 1991 m. Sausio įvykiams. Savo nuotraukose įamžino Algirdo Mykolo Brazausko prezidentavimą, popiežiaus Jono Pauliaus II ir Nobelio premijos laureato Česlovo Miłošo vizitus Vilniuje, daug kitų svarbių Lietuvai įvykių. Talkino Vilniaus dainų ir šokių ansambliui „Wilia“, buvo jo veteranų klubo narys. Palaidotas Vilniaus Liepkalnio kapinėse šalia tėvų.

Rimutė Lipšienė

1943 02 12 Mankūnai, Raseinių r.–2021 02 28 Kaunas,
filologė, žurnalistė, LŽS narė.

Baigusi Skaudvilės vidurinę ir Šiaulių medicinos mokyklą, kurį laiką dirbo Klaipėdos greitosios medicinos pagalbos felčere. 1973 m. baigė filologijos studijas Vilniaus universitete. Žurnalistinį kelią nuėjo per „Švyturio“ (Kretinga), „Statybos pastolių“ (Kaunas), „Vakarinio Kauno“, „Kauno krašto“, „Jonavos balso“ redakcijas. Aktyviai dalyvavo Sąjūdžio ir Kauno Kristaus Prisikėlimo parapijos veikloje. Apdovanota Kauno arkivyskupijos Šiluvos Dievo Motinos medaliu (2015), Kristaus Prisikėlimo parapijos ženklu „Paminklinė Kristaus Prisikėlimo bažnyčia“ (2015). Palaidota Raseinių r. Girkalnio kapinėse.

Eugenijus Onaitis

1954 05 29 Mažaičiai, Radviliškio r.–2021 03 10 Nemenčinė, Vilniaus r., fotografas, Lietuvos sporto žurnalistų federacijos garbės narys.

Baigė Šiaulėnų vidurinę mokyklą, LSSR konservatorijos Klaipėdos fakultetuose studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą, režisūrą. Susidomėjęs fotografija, pradėjo bendradarbiauti spaudoje, buvo pirmasis oficialus Lietuvos krepšinio lygos fotografas. Dirbo Vilniaus sportininkų namuose (nuo 1989 m. iki uždarymo). 1998–2004 m. laikraščio „Sargyba“ vyresnysis dizaineris, 2004–2009 m. žurnalo „Policija“ fotografas, dizaineris. 2009–2020 m. dirbo Policijos departamento Komunikacijos skyriuje. Nuolat kėlė savo kvalifikaciją, ne kartą tapo kasmetinio konkurso „Lietuvos spaudos fotografija“ laureatu. Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Šarūnas Valentas Valentinavičius

1939 01 03 Šiauliai–2021 03 17 Vilnius, veterinarijos gydytojas, žurnalistas, visuomenės veikėjas.

Vaikystę praleido klajodamas: vengdama Sibiro tremties, šeima gyveno Šiluvoje, Kretingoje, Kaune. 1961 m. baigė Lietuvos veterinarijos akademiją. Dirbo veterinarijos gydytoju Raseinių rajone, „Zoovetiekimo“ kontoroje, ŽŪM Sodininkystės-bitininkystės trestė (vyr. veterinarijos gydytoju). 1982 m. pradėjo žurnalistinį darbą: Lietuvos televizijoje, spaudos atstovu Vilniaus miesto savivaldybėje, „Valstiečių laikraštys“. Kurį laiką vedė televizijos laidą „Atgimimo banga“. Bendradarbiavo Amerikos lietuvių naujausios emigrantų bangos savaitraštyje „Infotiltas“. Kelerius metus vadovavo Sąjūdžio Vilniaus skyriui. Iki mirties aktyviai dalyvavo Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos veikloje. Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Valentina Paukštelytė

1938 08 29 Kėdainiai–2021 04 15 Vilnius, Lietuvos radijo ir televizijos žurnalistė, redaktorė.

1960 m. baigė Vilniaus universitete žurnalistikos specialybę. 1960–1969 m. dirbo Lietuvos radijuje, nuo 1970 m. – Lietuvos televizijos literatūros ir meno redakcijoje. Rengė laidas apie dailę, 1977–1982 m. – savaitinį kultūros žurnalą „Versmės“, 1987–1989 m. – laidų ciklą „Kultūros metraščiai“. Parašė scenarijus videofilmams pagal Vaižganto, savo tėvo Juozo Paukštelio kūrinis, keletą scenarijų dokumentiniams televizijos filmams. Nuo 1989 m. Kultūros redakcijos vyr. redaktorė, LRT Sąjūdžio rėmimo grupės narė, Lietuvos televizijos programų direkcijos vyr. redaktorė, LTV-2 kanalo režisierė. 1968 m. įteikta LŽS V. Mickevičiaus-Kapsuko premija už radijo laidas „Svečiuose pas Jūratę“. Palaidota Vilniaus Antakalnio kapinėse.

Michailas Krivenka

1929 10 25 Nechovorošča, Novosanžarų r., Poltavos sr., Ukraina–2021 04 20 Klaipėda, istorikas, žurnalistas, LŽS narys.

1949 m. Poltavos žemės ūkio technikumė įgijo zootechniko, 1969 m. Rygos valstybiniame universitete – istoriko specialybės. Baigęs karo tarnybą, 1956 m. apsigyveno Klaipėdoje. Iki 1963 m. dirbo Lietuvos žvejybos pramonės susivienijime, išbandė jūreivio profesiją. 1964 m. pradėjo dirbti laikraštyje „Lietuvos žvejys“, 1969 m. – „Tarybinėje Klaipėdoje“. Vadovavo pramonės skyriui, buvo redaktoriaus pavaduotojas. 1991 m. išėjęs į pensiją, nenutraukė ryšių su „Klaipėdos“ dienraščiu, LŽS, publikavosi almanache „Sreda“ („Aplinka“). Mylėjo tėvynę Ukrainą, sekė ir sveikino jos dramatišką posūkį Vakarų demokratijos link. Apdovanotas Visasąjunginės liaudies ūkio pasiekimų parodos medaliais (1980 ir 1982 m.), LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“. Palaidotas Klaipėdos Joniškės kapinėse.

Džiugas Paršonis

1967 05 23 Vilnius–2021 04 24 Vilnius, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dėstytojas, IT ekspertas, LŽS narys.

1992 m. baigė Vilniaus universitetą, žurnalistikos magistras. 1987–1988 m. jaunimo žurnalo „Aušrinė“ darbuotojas. 1990–1995 m. dienraščio „Vilniaus laikraštis“ leidybos skyriaus vedėjas. 1991–1992 m. dirbo radijo stotyje „M-1“. 1992 m. agentūros „Baltic News Service“ užsienio naujienų redaktorius. 1993 m. Lietuvos banko leidybos grupės redaktorius, reklamos autorius. 1995–1996 m. Atviros visuomenės fondo Lietuvoje viešųjų ryšių koordinatorius. 1997–2000 m. žurnalo „Naujoji komunikacija“ darbuotojas. 1994–1999 ir 2008 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto lektorius. Nuo 2007 m. vedė tinklaraštį www.nezinau.lt. Ypač domėjosi elektronine komunikacija, socialine žiniasklaida, skaitmenine leidyba, tinklaraščiais ir socialiniais projektais, interneto teise. Palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse.

Vidmantas Putelis

1934 11 13 Panevėžys–2021 05 04 Vilnius,
žurnalistas, redaktorius, valstybės tarnautojas.

Augo pedagogų šeimoje. 1964 m. baigė žurnalistikos studijas Vilniaus universitete, 1971 m. Maskvos visuomenės mokslų akademiją. Žurnalistinį darbą pradėjo Ignalinos rajono laikraštyje, nuo 1963 m. dirbo „Tiesoje“. 1971–1991 m. Lietuvos radijo reporteris, redaktorius, programų direktorius. Aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje, „Baltijos kelio“ transliacijos rengėjas. 1991 m. sausį sovietiniams kariams paralyžiavus Lietuvos radijo ir televizijos veiklą, su bendražygiais skubiai atkūrė radijo ryšį ir transliacijas iš Seime įkurtos studijos. 1991 m. Eltos direktorius. 1992 m. Užsienio reikalų ministerijos Informacijos ir spaudos skyriaus vedėjas. Nuo 1992 m. iki pensijos dirbo Generalinės prokuratūros viešųjų ryšių atstovu. Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu (1992). Buvo aistringas keliautojas ir šachmatininkas. Palaidotas Vilniaus Karveliškų kapinėse.

Danutė Kadžiulytė

1936 05 25 Dauciūliškės, Trakų r.–2021 05 05 Vilnius,
žurnalistė, menotyrininkė.

Sidabro medaliu baigė vidurinę mokyklą, 1959 m. žurnalistikos specialybę Vilniaus universitete, o 1978 m. Visuomenės mokslų akademiją prie SSKP CK. Studijuodama atėjo į „Tiesos“ dienraštį ir jo kultūros skyriuje darbavosi per 15 metų. Rengė publikacijas Maskvos leidiniams („Teatr“, „Iskusstvo i žiznj“, „Literaturnaja gazeta“, „Sovetskaja kultura“), bendradarbiavo Lenkijos ir Rytų Vokietijos kultūrinėje spaudoje. Vėliau dirbo LKP CK kultūros skyriuje, Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar Teatro ir muzikos akademija) dėstė estetikos ir kultūros teorijos kursus, „Žinijos“ draugijoje skaitė paskaitas apie kino ir teatro meną. Menotyras mokslų daktarė (1978), docentė (1988), nusi-pelniusi kultūros veikėja (1986).

Buvo LŽS ir Teatro sąjungos narė. Palaidota šeimos kape Onušio (Trakų r.) kapinėse.

Parengta pagal Domo Šniuko, Vytauto Žeimanto, Rasos Bataitytės, Alfredo Pliadžio sukaupimą ir interneto viešosios prieigos medžiagą.